

Omslag: Het Appellate Court op Madisonavenue in New York
Foto: Inge Apon, New York

754 Amerikaanse advocaten hebben veel middelen om bewijs te vergaren dat in het bezit is van de tegenpartij. Met deze '**discovery**' kunnen ook ten behoeve van een Nederlandse procedure stukken en getuigenverklaringen worden verkregen. Een inleiding in deze vaak nuttige mogelijkheden.

762 Soms is het noodzakelijk dat de rechterlijke uitspraak tot echtscheiding wordt opgeschort totdat er een goed nabestaandenpensioen voor de ex is geregeld. Enkele actuele arresten over dit **pensioenverweer** op een rij gezet.

742 Na de liquidatie van Bureau Mariënburg staan de **particuliere speurders** in een kwaad daglicht. Hoe gaan advocaten tegenwoordig om met de zeshonderd detectives die actief zijn in Nederland? De branche blijft het liefst in de schaduw en ook hun opdrachtgevers zijn niet loslippig.

In de volgende nummers:

- ▶ Kroniek arbeidsrecht
- ▶ Onderzoek naar positie advocatuur
- ▶ Zittende magistratuur wil alles tegelijk
- ▶ Anonimiteit

ARTIKELEN

- 754** Discovery in de VS voor procedures in Nederland
Tom Claassens
- 762** Echtscheiding en pensioenverweer
Henny van den Hurk
- 766** Kroniek bestuursprocesrecht II
J.C. Binnerts en M.F.A. Dankbaar
- 772** Nieuwe regeling inzake concurrentiebeding
Johan Pel en Kyrsten Winkel

VASTE RUBRIEKEN

742 ACTUALITEITEN

- ▶ Private recherche voor advocaat blijft in schaduw
- ▶ Task-Force Two Eleven, *Joost Beversluis*
- ▶ 'Culturele verwerpen maken in Nederland geen kans'
- ▶ Advocaat in de krant
- ▶ Magistrale overwegingen
- ▶ Kantoren moeten scherp offeren
- ▶ De Hoornse taart als peuterboek
- ▶ Ook strafblad als officier straft

775 RECHTER SCHRIJFT TERUG

Jan van der Does

776 DE CULTUUR VAN

Herman Overes
Jan Pieter Nepveu

779 REACTIES EN BRIEVEN

- ▶ RIKken in Rotterdam
- ▶ 'Wonen hoeft geen alimentatie te zijn'

788 DISCIPLINAIRE BESLISSINGEN

VAN DE ORDE

- 741** ▶ Van de deken: Bull bar
- 783** ▶ Openstelling Permanente Opleiding voor de Voortgezette Stagiaire Opleiding
- 784** ▶ Permanente Opleiding
- 785** ▶ Personalia

ONAFHANKELIJKE GESPECIALISEERDE BOARDROOM CONSULTANCY EN ONDERSTEUNING ADVOCATUUR

Ondersteuning advocatuur bij geschillen ter zake van:
fusies en overnames; jaarrekeningen, accountantscontrole en
accountantsverklaringen; belangenverstrengelingen;
waarderingsvraagstukken en schadebepaling

Optreden als deskundige in procedures

Second opinions, arbitrage en bijzondere onderzoeken

Advisering beheersingsvraagstukken en administratieve
automatisering,
bedrijfseconomische en accountancy vraagstukken

Drs. R.H. Veenstra RA
“ DE ACCOUNTANT BEOORDEELD”
Kluwer bedrijfswetenschappen, ISBN 90-267-1932-9

VEENSTRA
ACCOUNTANCY-CONSULTANTS

Galerij 3, 1411 LH NAARDEN
tel.: 035-6943060 fax: 035-6951632

www.veenstraaccountancy.nl

Bull bar

Jeroen Brouwer

Quatre-quatre heten ze misprijzend in Parijs, en *Chelsea tanks* in Londen. Genoemd naar de wijk waar *sports utility vehicles* gemeengoed zijn. Het Nederlandse equivalent is P.C. Hooff-tractor. De gemeenteraad van Nijmegen neigt ernaar de lokale Mariënborgtractors van klemmen te voorzien. Er is iets vreemds met die auto's. Bij ongevallen zijn er drie keer zoveel doden en ernstig gewonden te betreuren. Tegelijkertijd zijn ze voor inzittenden buitengewoon veilig.

Werkelijk tragische gebeurtenissen bij een paar rechtbanken brachten de veiligheidsdiscussie in een stroomversnelling. De beveiliging werd onder de loep genomen en extra maatregelen werden doorgevoerd om de veiligheid van alle aanwezigen in het gerechtshuis maximaal te garanderen. In opdracht van de Raad voor de Rechtspraak en het Openbaar Ministerie heeft een werkgroep onderzocht en aanvullende maatregelen aanbevolen. Verbetering van controle op de aanvoer van gedetineerden. Een duidelijke instructie voor het dragen van wapens door de parketpolitie en een verscherpte controle op bezoekers van gerechtshuizen.

U zult allen verscherpte toegangscontrole hebben ervaren. Inmiddels wordt het nodige bij bezoekers aangetroffen, zo valt te lezen in het jaarverslag 2003 van de Raad voor de Rechtspraak. Het betreft vooral slag- of steekwapens en voorwerpen die een potentieel risico vormen, zoals schroevendraaiers en dartpijlen. De oogst van de Rechtbank Den Bosch in 2003 is illustratief: 534 messen, 140 scharen, 84 vijlen, 30 schroevendraaiers, 6 kurkentrekkers, 5 laserpennen, 27 nagelschaartjes en 5 busjes pepperspray.

Juridische pijlen op de boog zijn uitgezonderd. Mij is niet bekend dat ooit een advocaat bij het betreden van een gerechtshuis als potentieel risico is geïdentificeerd.

'Soms leidt de controle bij de ingang tot enig oponthoud, als veel bezoekers tegelijkertijd naar binnen willen,' zo formuleert de Raad sussend. Het is net als met een *bull bar*, zo'n decoratief rek voorop die zogenaamd veilige auto's. Je hebt er geen last van totdat je er – als advocaat – tegenaan loopt of, beter gezegd, langs moet. Bij voorkeur als een geïnteresseerde school-

klas met tieners je net voor is. Of een groep emotioneel geladen familieleden op weg naar de openbare zitting.

Bij de meeste gerechten zijn inmiddels detectiepoorten geplaatst. Bij een aantal zijn daarnaast ook scanstraten neergezet om het meegevoerde te controleren. Ook u moet uw tas openen, soms sieraden afdoen en dan maar hopen dat er niet alsnog wat gaat piepen. Het dragen van wat duurdere schoeisel moet, door toevoeging van metaal, worden ontraden. Ik heb gehoord dat een dicteerapparaat moest worden afgestaan. Een fototoestel met telefoonvoorziening, of andersom, viel eveneens in ongenade.

Gedragrechtelijk is het nog een aardige puzzel om een grens te trekken tussen het openen van een attaché-koffertje of het openen van een dossier. Ter plekke principieel bezwaar maken kost in ieder geval nog meer tijd.

De detectiepoort is als dat decoratieve rek op de SUV: je hebt er geen last van totdat je er tegenaan loopt

Ridiculiseren past (mij) niet. Ik schat in dat de balie begrip heeft voor veiligheidsmaatregelen, al was het maar deels uit eigenbelang. Mijn aandacht gaat wel uit naar het schijnbaar onwrikbaar gelijkstellen van advocaten met gewone bezoekers. Advocaten zijn dat niet. Zij zijn aan het werk. Net als rechters, officieren van Justitie en medewerkers van de gerechten.

Veel advocaten brengen zeer regelmatig soms zeer veel (wacht)tijd door in al die mooie gebouwen

waar architectonisch de wens tot transparantie tot uitdrukking is gebracht. Niet alleen om cliënten te spreken of hen ter zitting bij te staan, maar ook om gewoon een dossier in te zien of een bron te raadplegen. Op vertoon van een CCBE-pasje zijn advocaten betrouwbaar en eenvoudig te identificeren. In die hoedanigheid zouden zij onverwijld het hekje en het straatje moeten kunnen passeren. Als dat logistiek of anderszins toch op te veel bezwaren stuit, pleit ik voor de invoering van een prioriteitsregel. Geen apart poortje natuurlijk, maar wel bij zekere drukte, op vertoon van hun pasje, voorrang op andere bezoekers.

Voor SUV's zijn inmiddels bull bars ontwikkeld die zacht zijn en meegeven. Goed voor fietsers en voetgangers. Mijn conclusie is duidelijk: advocaten verdienen 'meegevende' poortjes.

84e jaargang – 12 november 2004 – nr. 17
Verschijnt elke drie weken.

Het Advocatenblad is het officiële orgaan van de Nederlandse Orde van Advocaten en wordt uitgegeven door Reed Business Information bv.

De inhoud wordt samengesteld door de van de Orde onafhankelijke redactie, behalve de rubrieken Van de Orde en Disciplinaire beslissingen.

Redactie

mr. drs. G.C. van Daal
mr. Y. van Gemerden
mr. W. Heemskerk
dr. L. Hesselink
mr. P.T.C. van Kampen
mr. P.F.F. Nabben
mr. G.J. van Oosten
mr. L.N.J.B. van Osch
mr. M. Perfors
mr. A.P. Ploeger
mr. E. Unger
dr. mr. L.W.M. Wopereis

Uitgever

drs. J.W. van der Weele

Eindredactie
Linus Hesselink

Bureauredactie
Charlotte Helmer

Redactionele bijdragen

t.a.v. L. Hesselink
Reed Business Information bv
Postbus 16500, 2500 BM Den Haag
tel. 070-4415226
fax 070-4415919
e-mail: linus.hesselink@reedbusiness.nl
Bezoekadres: Benoordenhoutseweg 46, Den Haag
Zie www.elsevierjuridisch.nl

Juridische Vacaturebank
www.jbb.nl

Vormgeving

VILLA Y, Andre Kljnsen
Unit-1, Dimitry de Bruin

Correctie
Sandra Braakmann

Druk
Drukkerij Groen bv, Leiden

Advertenties

Brouwer's Direct Marketing bv
Steekterweg 80 G, 2407 BH Alphen a/d Rijn
tel. 0172-234460, fax 0172-233017
e-mail: dbmbv@euronet.nl
Advertentietarieven op aanvraag
Personeelsadvertenties: € 1,97 per mm bij een kolombreedte van 40 mm
Inzendtermijn afl. 18: 19 november 2004
afl. 19: 10 december 2004

Abonnementen

Alle advocaten, leden van de Nederlandse Orde van Advocaten, ontvangen het blad gratis. Voor adreswijzigingen kunnen zij terecht bij de Nederlandse Orde van Advocaten, Postbus 30851, 2500 GW Den Haag (Neuhuyskade 94, 2596 XM Den Haag), tel. 070-3353535, fax 070-3353531.
Niet-leden betalen € 150 per jaarabonnement (incl. BTW en verzendkosten) en voor de jaarband € 15. Studenten 50% korting.

Abonnementen kunnen schriftelijk worden opgezegd tot uiterlijk twee maanden voor beëindiging van het lopende abonnement. Reed Business Information Klantenservice verzorgt de abonnementenadministratie voor niet-leden: Reed Business Information bv, afdeling Klantenadministratie, postbus 808, 7000 AV Doetinchem. Tel. 0314-358358, fax 0314-349048, e-mail: klantenservice@reedbusiness.nl
Losse nummers: € 8,50

Reed Business Information bv legt gegevens vast voor de uitvoering van de (abonnements)overeenkomst. Deze gegevens kunnen worden gebruikt om u te informeren over voor u relevante producten en diensten van Reed Business Information bv, haar groepsmaatschappijen en zorgvuldig geselecteerde derden. Uw e-mailadres wordt alleen gebruikt om u te informeren over gelijksoortige producten en diensten van Reed Business Information bv en haar groepsmaatschappijen.

Als u geen prijs stelt op deze informatie, per post of via e-mail, dan kunt u dit schriftelijk doorgeven aan: Reed Business Information bv, t.a.v. Adresregistratie, Postbus 808, 7000 AV Doetinchem.

ISSN 0165-1331

Nederlands
uitgeversverbond
Groep uitgevers voor
vak en wetenschap

Private recherche voor advocaat blijft in schaduw

Louis Cornelisse, journalist

Het is niet iets wat je als advocaat van de daken schreeuwt. De inzet van een detectivebureau heeft kennelijk iets groezeligs. Sommige kantoren zeggen nooit gebruik te maken van particuliere speurders, andere geven op slechts ter incasso een detective in te schakelen. Weer andere kantoren hebben er wel mee te maken gehad, maar komen met slechte ervaringen. De branche van de private recherche blijft het liefst in de schaduw van haar eigen rapporten.

De recherchebureaus lijken in de hoek te zitten waar de klappen vallen. Na de liquidatie van het Bureau Mariënborg staan de particuliere speurders in een kwaad daglicht. Mariënborg ging volgens de rechter over de schreef in het vergaren en verhandelen van gegevens. Wetenschappelijk onderzoekers van het WODC stelden bovendien dat er circa driehonderd recherchebureaus bij het ministerie van Justitie een vergunning hebben gekregen, terwijl er zeshonderd en misschien wel meer detectives actief zijn in Nederland. Dat zou betekenen dat zeker enkele tientallen niet de moeite hebben genomen zich aan te melden en zich derhalve als 'vrije jongens' hebben gevestigd.

Ook vanuit een andere hoek kwam de speurdersbranche in een negatief daglicht te staan. In opdracht van de Raad voor de Rechtspraak deed de Amsterdamse raadsheer J. Nuis onderzoek naar de grensvervaging tussen de publieke en de private politiezorg. Eén van de conclusies van Nuis was dat rechters het bewijs waarmee particuliere speurders aankomen, steeds minder zorgvuldig beoordelen. Bovendien, de vraag of de informatie waarop OM en politie zich baseren wel rechtmatig is verkregen, lijkt de magistraten niet te deren, stelde Nuis vast. Over de gebruikte onderzoeksmethodes en eigen gedragsregels van de privé-detectives worden zelden of nooit nadere vragen gesteld, constateerde hij. Nuis noemt dat het 'zoete-koeffect'.

STANDAARD OPDRACHTFORMULIER

Het kantoor van Pels Rijcken & Droogleever Fortuijn kwam in de publiciteit door de rechtszaak die de ondergang inluidde van Mariënborg. Bestuurssecretaris G. Wilbers kijkt niet met veel

genoegen terug op die tijd. Het kantoor heeft stevige maatregelen genomen om herhaling te voorkomen. Wilbers: 'Na onderzoek zijn we uitgekomen op één bureau waar we gebruik van maken.' De opdracht voor het bureau kan nog louter door één van de advocaten zelf worden gegeven. Wilbers: 'Dat kan alleen volgens een standaardopdrachtformulier dat wij zelf hebben ontwikkeld. Dan kunnen er geen misverstanden optreden wie waartoe opdracht geeft.' Er kunnen twee soorten opdrachten worden gegeven: een uitgebreide of een beperkte. Bij de laatste gaat het om het nazoeke van het inkomen van een debiteur. Bij de uitgebreide opdracht wordt ook onderzoek gedaan naar onroerend of roerend goed.

Heeft het kantoor na alle narigheid met Mariënborg niet overwogen zelf dit soort informatie te gaan verzamelen? 'Nee,' zegt Wilbers, 'dat jaagt de cliënt maar op kosten. Ons uurloon is gebaseerd op ander werk.' De bestuurssecretaris voegt er nog eens aan toe dat het bureau, dat hij niet wil noemen, uitsluitend gebruik mag maken van legale bronnen. 'We hebben dacht ik nu alles goed in de hand. Er is zelfs een compagnon die erop toeziet dat de regels worden gehandhaafd.'

De Amsterdamse advocaat G.J. van Oosten heeft ooit – toen hij nog civiele zaken deed – te maken gehad met particuliere detectives. 'Die jongens weten iets te achterhalen wat jij niet kunt,' was zijn ervaring. Hoe de speurders precies aan hun informatie komen, is volgens hem vaak niet duidelijk. Van Oosten: 'Het is toch vaak schimmig. Ze hebben contacten bij de politie. Het zijn nogal eens oud-politiemensen. Die maken gebruik van hun oude netwerk. Of er is een medewerker plat bij een bank. Want hoe kun je anders aan gegevens komen van een cliënt bij een bank? Hetzelfde geldt voor gegevens bij de belastingen. Hoe komen ze daar aan? Wat ook gebeurt is dat ze zich anders voordoen en zo aan hun informatie komen.'

In zijn huidige strafrechtpraktijk heeft Van Oosten minder te maken met particuliere recher-

*Na de liquidatie van Bureau
Mariënborg staan de
particuliere speurders in een
kwaad daglicht*

cheurs. 'Ik weet dat collega-straftpleiters wel eens bureaus inschakelen om zaken in het straf dossier nader te laten bekijken. Ook dan maken die bureaus natuurlijk gebruik van hun contacten binnen de politie.'

'DAT ZEGT Ú'

Detectivebureau Cleveland afficheert zich met de opsomming 'Veilig, discreet, accuraat, ervaring, betrouwbaar, connecties'. Op de Cleveland-site staat het silhouet van een gleufhoedspeurder, waaruit enige gelijkenis met Sherlock Holmes naar voren komt. De detective bij Cleveland, vermeldt de site, is voor vijftig procent maatschappelijk werker. Hoe dat precies in elkaar zit, wil detective-baas Dick van Cleveland niet over de telefoon zeggen. Hij is op pad. Mogelijk is hij bereid 'in persoon', zoals hij het uitdrukt, helderheid over zijn bezigheden te geven. Het bureau

Task-Force Two Eleven

Hoe zou het gaan? Net zoals bij ons destijds, bij het millennium? Of toch anders, omdat ze daar nu eenmaal anders zijn: compromislozer, absolutistischer.

Bij ons zaten ze ook klaar, advocaten, vanaf 00.00 uur op 1 januari 2000. Maar ik weet zeker dat toen, zeg: om 00.45 uur, het licht niet uitviel en geen bericht kwam van de daarvoor ingehuurde grensstreekbewoner dat boven Doel een machtige rookwolk zijn weg naar de stratosfeer baande, die eerder zo ernstig kijkende millennium task-force leden ballorig werden, een rotje afstaken en de bubbelwijn openden. Snel terug bij 'Doe maar gewoon', onze nationale vector en snelheid richting toekomst. Ook in de balie. Ook bij de 'grote kantoren'.

Zo zal het dáár niet gaan. In de hoofdkwartieren van Democraten en Republikeinen op 2 november. De zelfde 'task-forces' van advocaten maar dan vijftig keer groter. In een zaal met langs de wanden enorme videoschermen, zoals in de betere James Bond-films. Op de schermen, grafisch, de uitslagen en de tussentijdse ontwikkelingen van het stemmen tellen in alle staten van de VS. Een continuo van mobiele telefoons die klingelen en – visueel weer – natuurlijk ergens, centraal een 'gewone' telefoon, onder een stolp en beschenen door een spot. Ernstige blikken, maar dan van de soort ernst die niet wijkt als er een uurtje niets gebeurt, integendeel dan nog ernstiger wordt. Delishop food.

De leider van de task-force, gezeten aan het bureau met daarop de door een spot beschenen telefoon, houdt permanent de vinger boven de 'enter' knop van een computersysteem met eigen voeding, een dynamo die door een para-legal droogfietsend aan de gang wordt gehouden (uh, misschien al een wat te Hollands beeld van de voorbereiding op Armageddon; nou ja, vooruit maar). Krijgt hij via *de* telefoon het bevel, dan drukt de leider op de knop en worden tegelijk voor alle deelstaten kant-en-klare en ondertekende beroepschriften per fax verzonden naar ieder denkbaar college van rechtspraak, met klachten over ieder denkbaar procedureel aspect van de verkiezing, van het doorborend vermogen van de ponsmachine in X, de bestrating op de weg naar het stemlokaal te Y tot de foute voorspelling van regen in de streek Z et cetera. En meteen springen telkens twee of drie leden van de task-force in een minivan of een helikopter op weg naar de desbetreffende *judges* om ze bewusteloos te pleiten met elk denkbaar argument dat een juridisch geschoold brein kan voortbrengen.

Niks rotjes en bubbelwijn. Opperste concentratie en bereidheid tot het uiterste te gaan!

Het moet *thrilling* zijn als advocaat deel uit te maken van die task-force, net zo als het stellig *boring* was om op 01-01-2000 neer te kijken op een feestende stad van achter een bureau vol met rampenscenario's. Maar ook frustrerend, althans aan de Democratische zijde. Want stel je staat, net uit de minivan of helikopter gestapt, *fully geared up* tegenover de rechter en de wereldpers, en je mag je argumenten ontvouwen. Dan zal het je toch door hart en ziel snijden (en daar blijvende schade aanrichten) dat die argumenten zich (moeten) beperken tot doorborend vermogen, bestrating en weersvoorspelling et tutti quanti. En dat je niet, met voorbijzien aan al dat electorale de minimis, met een beroep, zo niet op de common law dan toch op common sense, de dwaling en nietigheid ab initio wegens deze kunt bepleiten van een resultaat waarbij G.W. Bush, christelijk zeloot en overigens vooral kluns, met priemende ogen blind en met flaporen doof, een *tweede* termijn krijgt.

> Als dit verschijnt, weten we meer.

Illustratie: Andre Klijnsen

houdt zich onder meer bezig met screenen, fraude, oplichting, alimentatie en overspel.

U werkt ook voor advocaten? 'Dat zegt u', is Dicks antwoord.

De Groninger advocaat M. Kremer (Trip Advocaten & Notarissen) zal niet snel een cliënt adviseren een detective in de arm te nemen. 'Mijn ervaring is niet al te best. In een zaak werd de particulier rechercheur Doctor Watson opgeroepen. Twee keer verscheen hij niet, de derde keer werd hij opgehaald. Er kwam niets zinnigs uit. Dat kwam, zei hij, omdat hij zijn medicijnen niet had kunnen slikken.'

In een andere zaak kreeg Kremer te maken met een gerenommeerd bureau. Het rapport was degelijk, maar wel wat aan de prijzige kant. Er moest dertigduizend gulden neergeteld worden. Kremer: 'En de rechter deed er niets mee.' In een andere kwestie legde de rechter het door een bureau aangeleverde bewijs ook terzijde. Terwijl het toch om een redelijk sterke bijdrage ging. Kremer: 'Het ging om een man die zei aan een whiplash te lijden als gevolg van een verkeersongeval. Er waren video-opnamen gemaakt terwijl hij op een bouwplaats stond te klussen op een steiger. Die beelden werden vertoond in de rechtszaal. Maar de rechter deed er niets mee. Die zei: de man zal een goeie dag hebben gehad.'

>

GEDROCHT

Kremer begrijpt best dat particuliere bureaus worden benaderd door advocaten. 'Het is soms bijna onmogelijk om zelf aan gegevens te komen. De bescherming van de privacy wordt soms erg overdreven. Je kunt bij tijd en wijle niet eens een voornaam van iemand te pakken krijgen.' De speurders lukt het wel. Zij weten wel een weg door het oerwoud aan regels. De Wet op de persoonsregistratie is volgens Kremer een gedrocht. De doorsnee-burger kan er nog wel mee uit de voeten als het gaat bijvoorbeeld om het vastleggen en geheimhouden van privé-gegevens. Maar waar ligt de grens als het gaat om de persoonlijke levenssfeer; zeker als het gaat om waarheidsvinding?

Kremer is dan ook niet tegen het inschakelen van particuliere bureaus. Mits er grenzen, controleerbare regels, in acht worden genomen. Neem de verzekeraars. Die schakelen een bureau uitsluitend in als ze de gedragscode van de Nederlandse Vereniging van Handelsinformatiebureaus onderschrijven en alle vergunningen hebben. En zich daar aan houden.

De raadsman heeft in zijn civiele praktijk ervaren dat private detectives in het gat duiken dat de politie niet kan vullen. 'Bijstandsfraude of verzekeringsfraude, daar loopt de politie niet hard voor.' Bij verkeersongevallen is de afhandeling door de politie nogal eens krakkemikkig. 'De politie schrijft dan op wat de mensen die ze aantreft hebben gezien. Soms blijkt dat er slechts een verklaring van één kant te zijn opgenomen. Op basis daarvan wordt voorts een schuldige aangewezen. Als je dan vraagt waarom ze dat hebben gedaan, luidt het antwoord: dat vraagt het formulier. Daar schrik je wel van.'

Kremer kan zich voorstellen dat een recherchebureau dat door het ministerie van Justitie is gemachtigd burgers te bevragen, alle kanten van een zaak terughaalt. In het belang van een partij die in de verslaglegging door de politie niet tot zijn recht is gekomen, kan zo'n onderzoek door een particulier een heel ander licht op de zaak geven.

DOORSNEE-BEDROG

Bij Recherchebureau Hoffmann wordt de kandidaat-klant op het hart gedrukt dat illegale praktijken niet in hun repertoire passen. Hoffmann staat dan ook bekend als een gerenommeerd bedrijf waarmee je bij de rechter voor de dag kunt

komen. Het dienstenpakket is groot. Digitale recherche, doorsnee-bedrog, oneerlijke concurrentie ontmaskeren, onderzoek naar sabotage, het aannemen van steekpenningen en controleren van ziekteverzuim; het zit in het aanbod van Hoffmann. Veel diensten die op het lijstje staan zijn eigenlijk kerntaken van de politie.

Vanuit het hoofdkwartier van Hoffmann wordt gemeld dat de branche niet betiteld mag worden als *booming business*, maar de belangstelling is al jaren groeiende. Het bureau heeft vijfenzeventig werknemers.

De liquidatie van Bureau Mariënborg heeft de bedrijfstak zonder twijfel schade aan het imago bezorgd. 'Maar dat neemt niet weg dat de behoefte na Mariënborg is verminderd', zegt P. Ijfs van Hoffmann. Duikt zijn bedrijf in een leemte die de politie om welke reden dan ook open laat? 'Ik wil niet zeggen dat we zaken doen waar de politie geen zin in heeft, zoals wel wordt beweerd. Het is wel zo dat sommige expertise die we in huis hebben bij de politie niet zo sterk is ontwikkeld.' Ijfs noemt een voorbeeld: 'De werking van digitale

boekhouding is zoets. Kennis om daarbij fraude op te sporen, is bij de politie niet ruim aanwezig. Om eerlijk te zijn, van dat soort onderzoek hebben de meeste rechercheurs geen kaas gegeten.'

BINNENSKAMERS

Hoffmann wordt als zovelen in deze bedrijfstak veel ingehuurd door bedrijven en overheden. Niet zo vreemd, vindt Ijfs: 'De politie ziet fraude en diefstal binnen bedrijven, gemeenten en ministeries in eerste instantie toch vooral als een probleem voor henzelf. Zo'n vergrijp kan wellicht ook binnenskamers opgelost worden.' Dat gebeurt ook in de meeste gevallen, weet de woordvoerder uit ervaring. Van de duizend zaken die Hoffmann per jaar verwerkt, komt maar een gering aantal voor de rechter. Ijfs: 'Wij leveren een rapport. Advocaten beoordelen wat ze ermee doen. Bij ontslag op staande voet, kan de betrokken tegenpartij natuurlijk het bewijs aanvechten. Die weg staat vrij. Echt, in het overgrote deel van de rapporten horen we niet wat ermee gebeurt is. Dan wordt alles onderling afgedaan.'

De Hoffmann-woordvoerder kan zich niets voorstellen bij de kritiek die raadsheer Nuis in zijn onderzoek heeft verwoord. 'Rechters kijken juist heel kritisch naar onze resultaten. Ik begrijp niet waar Nuis het over heeft.'

'Die jongens weten iets te achterhalen wat jij niet kunt'

‘Culturele verweren maken in Nederland geen kans’

Michel Knapen, journalist

Het aantal culturele delicten zal in de toekomst verder toenemen. Welke verweren gaan advocaten voeren om verdachten te verdedigen?

Al meer dan een eeuw vechten twee families een stevige vete uit. Eerst in Koerdistan, nu in Nederland. Steeds opnieuw wordt een dode in de ene clan gewroken met een moord bij de andere familie. ‘Wie het volgende slachtoffer wordt kunnen antropologen met “verwantschapsalgebra” exact uitrekenen’, onthulde hoogleraar Bovenkerk tijdens een voordracht voor alumni van de Universiteit Utrecht. Bovenkerk, van huis uit cultureel antropoloog, is daar hoogleraar Criminologie.

Omdat potentiële slachtoffers nauwelijks kunnen rekenen op bescherming van de politie, zijn antropologen gestart met bemiddelingsopgingen. Bovenkerk noemde daarbij drie opties: een van de families bewegen om verder te emigreren (maar beide families vinden dat de andere maar moet vertrekken). De families kunnen ook worden verzoend door een huwelijk. Maar als de bereidwillige familie een aantrekkelijke bruid aanbiedt en de andere familie met een

oude man op de proppen komt, komt er van een verzoening niets terecht. De derde mogelijkheid is het treffen van een schikking. Eén familie was bereid de strijd op te geven voor honderdduizend euro. Maar wie betaalt dat?

Het moge duidelijk zijn: het strafrecht heeft op eerwraak vooralsnog geen antwoord. Leden van de families zijn overtuigingsdaders die zich niet laten afschrikken door gevangenisstraffen. Maar in een samenleving die steeds multicultu-

reler wordt – nu al is meer dan tien procent van de Nederlandse bevolking allochtoon – zal het aantal cultureel getinte delicten alleen maar toenemen. Pluspunt is, aldus Bovenkerk, dat Nederland zo’n beetje het enige land is waar op de discussie over etniciteit van criminele groepen geen taboe rust.

Uit cijfers blijkt dat niet iedere minderheid dezelfde criminaliteitscores laat zien. Turken gedragen zich doorgaans weinig crimineel: ze zijn weinig geïntegreerd, een delict als diefstal wordt in de eigen cultuur nadrukkelijk afgekeurd en de onderlinge sociale controle is sterk. Marokkaanse jongeren van 16 tot 23 jaar komen vier keer zo vaak in aanraking met Justitie dan Nederlandse jongeren van die leeftijd. Bij Antilliaanse jongeren is dat zelfs vijf keer zo hoog. Marokkanen zijn juist te snel geïntegreerd, denkt Bovenkerk. Ze willen óók merk-kleding, scooters en mobieltjes, en gebruiken illegale methoden om dat te verkrijgen.

Tot slot zijn er nog de cultuurgerelateerde delicten. Getalsmatig zijn deze delicten niet zo hoog, wel kunnen ze intens zijn: bloed- en eerwraak, meisjesbesnijdenis. Surinamers begaan ook delicten vanuit een innerlijke angst voor Winti.

STRAFUITSLUITINGSGRONDEN

Bovenkerk heeft geconstateerd dat advocaten steeds vaker de achtergrond en de cultuur van verdachten aan de orde stellen. Daarbij doen ze

Frank Bovenkerk

Het Dunya festival in Rotterdam, 2003

bijvoorbeeld een beroep op art. 27 IVBPR, dat bepaalt dat minderheden hun eigen cultuur moeten kunnen beleven. Respect voor de andere staat voorop. Neem de Amerikaanse zaak-Chang. Deze Chinees had zijn vrouw betrap op overspel en bracht haar om het leven. Zijn verweer: in China had iedereen mij tegengehouden, in het anonieme New York laat iedereen mij maar gaan. ‘Dergelijke culturele verweren maken in Nederland geen kans’, zegt Bovenkerk.

Wel zullen deze verweren worden verpakt als gebruikelijke straf- en schulduitsluitingsgronden. Bovenkerk noemde er vier waarvan hij verwacht dat ze steeds vaker door advocaten zullen worden ingeroepen. ‘Ik denk dan aan noodweer: ik móést deze daad, onder druk van mijn

gemeenschap, wel begaan. Of psychische overmacht: zonder wraak word je in je gemeenschap niet meer serieus genomen en feitelijk doodverklaard. Het hanteren van ontoerekeningsvatbaarheid – uit culturele overwegingen – ben ik nog niet tegengekomen maar ik voorspel dat dit middel ook zal worden ingezet. Tot slot is er de avas, afwezigheid van alle schuld. Dat zou kunnen opgaan voor mensen die écht niet weten hoe de regels hier zijn.’ Als voorbeeld noemde Bovenkerk het overmaken van geld naar het thuisfront. ‘Dergelijke transacties moeten lopen via het bankwezen, zeker nu in de strijd tegen het terrorisme financiële stromen in de gaten worden gehouden. Veel etnische gemeenschappen doen het anders: via een ingewikkeld stelsel van contactpersonen en

onderlinge verrekeningen komt het geld uiteindelijk op de juiste plaats. Moet je deze mensen direct straffen of eerst uitleggen hoe het hier in Nederland werkt?’

Ook ziet Bovenkerk enkele risico’s in dergelijke verweren. ‘Advocaten gaan een gefixeerd idee van cultuur ontwikkelen. Eerst moet de vraag worden beantwoord wat cultuur precies is en daar houden antropologen zich al zo lang mee bezig. Het gevaar bestaat dat te veel macht in handen komt van enkelen, bijvoorbeeld de imam die uitmaakt wat cultuur is. Ook zul je zien dat verdachten allerlei nieuwe culturelementen gaan introduceren die niet te controleren zijn. Tot slot zullen tegelijkertijd de slachtoffers steeds meer in de kou komen te staan.’

Ewoud Sanders

Hoe worden advocaten in de Nederlandse dagbladen aangehaald? In *NRC Handelsblad* voornamelijk als woordvoerders. Zij krijgen daar zelden rechtstreeks het woord, maar figureren in zinnestukjes als ‘Dat heeft zijn advocaat bekendgemaakt’ of ‘volgens advocaat x’. In de *Staatscourant* komen advocaten soms wel zelf aan het woord, zij het niet vaak. Maar als ze dan het woord krijgen, dan schuwt de *Staatscourant* juridisch jargon niet, wat zinnen oplevert met woorden als *cassatie-advocaten*, *civiele cassaties* en *postbusadvocaten*.

Tot nu toe veronderstelde ik dat een en ander in *De Telegraaf* wel eens anders zou kunnen zijn, maar is dat ook zo? Die krant heeft het imago de criminaliteit, en dan met name de spectaculaire criminaliteit, goed te volgen. En waar criminaliteit is, zien we vroeg of laat advocaten opduiken – dat is een wetmatigheid.

Laten we beginnen met de frequentie. In *NRC Handelsblad* kwam het woord *advocaat* in één maand tijd 137 maal voor; in de *Staatscourant*, die veel dunner is, slechts 25 maal. Hoe zit dat bij de wakkerste en grootste krant van Nederland?

In de maand oktober komen wij in *De Telegraaf* 116 maal het woord *advocaat* tegen; in september 122 maal, in augustus 107 keer, in juli (komkommertijd) 132 maal. Om kort te gaan: gemiddeld lijken advocaten in *De Telegraaf* even vaak op te draven als in *NRC Handelsblad*. Weliswaar heeft *De Telegraaf* de naam veel over (spectaculaire) criminaliteit te schrijven, maar dit heeft niet geleid tot een significant hoger aantal vermeldingen van de beroepsgroep die hier veel mee te maken heeft. Voor de goede orde: het is mij bekend dat advocaten niet alleen met strafrecht te maken hebben.

Komen de heren en dames advocaten in *De Telegraaf* nu duidelijk anders aan het woord dan in die andere kranten? Terug naar de maand

oktober. Het eerste wat opvalt als je een maand *De Telegraaf* nazoekt op ‘advocaat’ is dat er een hoop bekende namen de revue passeren. Ik ben niet zo goed thuis in de wereld van de society-advocaten, maar om een paar kun je niet heen. En inderdaad, daar stuiten we op Abraham en Bram Moszkowicz en Gerard Spong en Oscar Hammerstein. En ja hoor, daar hebben we ook Gerard Hamer, Wim en Hans Anker, Nico Meijering, Vincent Kraal en Jan Boone.

Blijven de advocaten in *NRC Handelsblad* nogal eens anoniem (‘Vijf gedetineerden, volgens hun advocaat gesteund door meer dan honderd gevangenen...’), in *De Telegraaf* krijgen ze doorgaans een naam, en

zelfs een voornaam. Zo lezen wij over de juridische verrichtingen in uiteenlopende zaken van R. Baumgardt, Paul Russell, Bernard Tomlow, Bert Kabel, Evert Hingst, H. Koning, F. Donse, Ton Steinz, Hendrik Jan Bos, J. Taekema, R. Verbunt, Cor Helling-

man, Andre Seebregts en ga zo maar door.

Hoe bekend of onbekend al deze mensen zijn weet ik niet – maar ze komen allemaal voor, en wat belangrijker is, ze worden in *De Telegraaf* beduidend vaker aan het woord gelaten dan in een krant als *NRC Handelsblad*. Ik heb ook sterk de indruk dat het allemaal om strafrechtzaken gaat; civielrechtelijke zaken lijken in *De Telegraaf* slechts weinig aandacht te krijgen.

Rest de vraag met welke quotes advocaten *De Telegraaf* halen. Krijgen we hier bedachtzame, weloverwogen mannen en vrouwen te horen, die wikken en wegen en graag nuances aanbrenge(n)? Of is het meer van dik hout zaagt men planken? Menigeen zal hier reeds een voorgevoel over hebben, maar kun je daar wel altijd op vertrouwen? (Wordt vervolgd.)

recht & taal

In de krant (3)

Magistrale

OVERWEGINGEN

Komt u in uw praktijk uitspraken tegen die u een lach op het gezicht bezorgen? De redactie van het Advocatenblad is voor de rubriek Magistrale Overwegingen altijd op zoek naar smaakvolle uitspraken. Het kunnen uitspraken zijn die bloemrijk, raar, vlammend, beledend, misschien wel tenenkrommend of puntig, maar vooral geestig zijn. In het colofon vindt u het (e-mail)adres waar u uw vondst heen kunt sturen.

NIET-JURISTEN

Ingezonden door de heer mr. J. van Duijvendijk.

Het Haviltex-arrest dateert al uit 1981 en kan inmiddels wel een klassieker uit de oude doos worden genoemd. Het arrest biedt ons echter niet alleen de belangrijke 'Haviltex-formule', ook wordt er een aardige overweging van de Rechtbank Breda in geciteerd: 'Naar het oordeel van de Rechtbank is de tekst van de overeenkomst, al is deze door niet-juristen opgesteld, duidelijk.'

WET ENTHOUSIASTE BEHANDELING

Een uitspraak uit het interlocutoire vonnis van de Kantonrechter Emmen 14 maart 2001, ingestuurd door de heer mr. D. Kuijken. Een opmerkelijke rechtsoverweging:

'In deze zaak valt op dat partijen nogal vrijelijk omgaan met de wet. Uit hetgeen zij gesteld hebben valt af te leiden dat de provisieovereenkomst een paulianus karakter heeft. Bovendien blijkt uit de vordering van X – die geen afdracht van loonbelasting vordert voorzover het provisie betreft die met de lening en de rente verrekend is – dat hij er niet aan hecht dat de wet in zoverre wordt nageleefd. De stellingen van partijen geven weinig aanleiding deze zaak met veel enthousiasme te behandelen doch geen wettelijke bepaling vereist zodanige behandeling.'

BETER JE BEST DOEN

Een rechtsoverweging van het Gerechtshof Arnhem 19 oktober 2004:

'Verdachte heeft een voorname en leidinggevende rol gespeeld in een criminele organisatie, die werd gevormd door gezinsleden en andere Roma-familieleden van verdachte en zijn vrouw. Binnen dit georganiseerd verband stuurden verdachte en zijn echtgenote vele malen, veelal jonge kinderen op inbrekerspad, waaronder nota bene hun eigen kinderen. Verdachte en zijn vrouw hadden een initiërende rol in inbraken die door heel Europa door gezins- of familieleden werden gepleegd. Illus-

tratief in dit verband is een door de politie afge-
luisterd telefoongesprek van 31 augustus 2002
te 12.30 uur tussen de echtgenote van verdachte
en hun zoon (...), waarin laatstgenoemde
door zijn moeder bestraffend wordt toegespro-
ken vanwege het feit dat hij – zo begrijpt het
hof – geen goede inbreker is.

Voorts werden op grote schaal mensen aan-
zienlijke geldbedragen op doortrapte en brutale
wijze afhandig gemaakt. Voor deze profes-
sionele, internationaal opererende en bedrijfs-
matig werkende criminele organisatie, waarbij
zelfs kinderen werden ingezet om strafbare fei-
ten te plegen, is verdachte in hoge mate mede-
verantwoordelijk geweest. In dit verband is een
saillant en kwalijk detail dat verdachte en zijn
vrouw kinderen juist in België op inbrekerspad
stuurd, omdat deze daar bij betrapting door
de politie eerder in vrijheid zouden worden
gesteld.'

AGENDA

Luchtkwaliteit: Nederland op slot?

Nederland worstelt met de door de EU voorgeschreven luchtkwaliteitseisen. Nieuwe ruimtelijke plannen stranden bij de Raad van State en het vinden van oplossingen in overbelaste situaties wordt bemoeilijkt door stringente regels. Tijdens de ledenvergadering van

de Vereniging Milieurecht op don-
derdag 2 december bespreekt een
aantal deskundigen de consequen-
ties van de regelgeving en de
recente jurisprudentie.

Humanitarian law during recent military operations

Het Nederlandse Rode Kruis organiseert op 3 december 2004, in samenwerking met het Poolse en Duitse Rode Kruis en de Leerstoel Internationaal Humanitair Recht van de Universiteit Leiden, de internationale conferentie 'Dilemmas of international humanitarian law during recent military operations'. De conferentie buigt zich over praktische en juridische dilemma's in recente militaire conflicten en vredesmissies in onder meer Afghanistan en Irak. Daarbij gaat het over de toepasselijkheid van humanitair recht, de status van private militaire

actoren en de behandeling en bescherming van gevangenen. Sprekers op de conferentie zijn prominente militaire, politieke en juridische experts op het gebied van het recht en de militaire praktijk. Locatie: Golden Tulip Bel Air Hotel, Den Haag, van 9.00 tot 17.30 uur.

De voertaal is Engels. Kosten: € 25. Een inschrijvingsformulier is aan te vragen bij de Sectie Humanitair Oorlogsrecht van het Nederlandse Rode Kruis, t.a.v. mevrouw H. Versteegh, e-mail hversteegh@redcross.nl, telefoon 070-445 56 27.

Advocatuurlijke aanbesteding

Kantoren moeten scherp offeren

Lex van Almelo, journalist

Het bedrijf Legal BenchMarket International (LBI) besteedt namens grote én minder grote cliënten opdrachten aan bij onder andere advocatenkantoren. Een gesprek met algemeen directeur Paul de Jonge.

‘Ik heb je even laten terugbellen, omdat ik dacht dat jullie ook wel in de markt willen zijn voor deze opdracht.’ Dit fragment uit een telefoongesprek maakt wat beter duidelijk wat de handel is van LBI, het jonge bedrijf van Paul de Jonge. Er is een internationale onderneming die zijn IT wil outsourcen en in verband daarmee een advocatenkantoor zoekt. Maar hoe vind je een goed advocatenkantoor waar je niet te veel betaalt? Daar komt, althans voor deze onderneming, LBI in beeld.

BIJNA 6 MILJOEN BESPAARD

Een dochter van Dupont wilde onlangs haar polyester-activiteiten overgedragen en moest daarvoor ongeveer 1100 octrooien overdragen en laten registreren in 46 landen. Bovendien moest drie jaar lang worden gecontroleerd of er inbreuken werden gemaakt op de octrooien.

LBI zocht contact met 24 advocatenkantoren en octrooibureaus in Europa en liet hen een (elektronische) vragenlijst invullen. Op die manier werd duidelijk wat de kwaliteiten en ervaring van verschillende kantoren op – in dit geval – octrooigebied waren. Vervolgens selecteerde LBI vier kantoren om een bod uit te brengen, waaronder één uit Nederland. De Jonge: ‘De huis-octrooigemachtigde wilde het werk doen voor € 8 miljoen. Het hoogste bod was € 7,1 miljoen, het laagste drie ton. In de tweede ronde verhoogde de laagste bidder het bod tot € 1,3 miljoen en zakte de hoogste bidder tot 3,1 miljoen.’

De keus viel niet op de laagste bidder, ook niet op de huis-octrooigemachtigde en evenmin op de een na hoogste bidder (€ 2,3 miljoen). De opdracht ging naar een Zweeds octrooibureau, dat beschikt over een geautomatiseerd systeem waarmee het wereldwijd de stand van octrooien, aanvragen en inbreuken kan volgen. De cliënten kunnen tot op zekere hoogte inloggen op dit systeem.

De Jonge: ‘Het bureau deed de opdracht voor € 2,28 miljoen in plaats van 8 miljoen. Onze cliënt was dik tevreden. Want voor dat bedrag kregen de nieuwe gebruikers van het systeem ook twee weken cursus en opende het bureau twee nieuwe kantoren om de cliënt beter te kunnen bedienen.’

FIXED FEE

Voor de Franse vestiging van een grote Nederlandse bank vond LBI ook een advocatenkantoor. ‘De bank wilde een *fixed fee* om beter te kunnen budgetteren.’ LBI kreeg een prijsopgave voor alle denkbare stadia van procedures, van schikking tot en met hoger beroep. En voor eventuele arbitrages en mediations. ‘De cliënt bespaart zo doorgaans 30 tot 60%. Het voordeel voor de advocaat is dat hij zeker weet wat hij betaald krijgt.’ Zo kan een advocaat met één telefoontje of een briefje bijvoorbeeld een paar duizend euro verdienen.

Legal BenchMarket International krijgt een percentage van het bedrag dat de cliënt bespaart. De Jonge: ‘Als de cliënt minder dan 15% bespaart, krijgen wij niets. Bespaart de cliënt 20% op de advocaatkosten dan is een kwart daarvan voor ons; bespaart hij 60% dan krijgen wij daarvan ook een kwart.’

De formule werkt niet alleen bij grote opdrachten en heel hoge bedragen. Voor een pensioenfonds met een bouwgeschild vond LBI een advocaat voor € 5.000, terwijl de twee duurste kantoren € 25.000 vroegen. In dit geval had LBI recht op

€ 6.250, een kwart van de besparing ten opzichte van de benchmark. ‘Maar het is cosmetisch niet goed als wij meer verdienen aan een opdracht dan de advocaat die deze uitvoert. Daarom hebben wij in onze voorwaarden opgenomen dat onze *fee* nooit hoger is dan het honorarium van de advocaat. Ook al kunnen de advocaten € 5.000 verdienen met twee telefoontjes... zij piepen dan toch.’

KLANTENBINDING

Paul de Jonge liep na zijn studie drie jaar stage bij De Brauw. Hij wilde echter het bedrijfsleven in. Hij was onder meer bedrijfsjurist, hoofd Juridische Zaken en directeur Personeelszaken en pr bij twee Amerikaanse oliemaatschappijen, voordat hij met Legal BenchMarket International begon. Bij zijn eigen onderneming werkt hij met oud-bedrijfsdirecteuren en voormalig *general counsels* van beursgenoteerde ondernemingen. Veelal tussen twee banen in houden De Jonges medewerkers hun netwerk op peil door veldwerk te doen voor LBI. Bij succesvolle aanbestedingen krijgen zij ‘een split’ van de opbrengst.

Tot nu toe heeft de onderneming van Paul de Jonge meer opdrachten gehad uit het buitenland dan uit Nederland. ‘Ik had gedacht dat het storm zou lopen in Nederland. Maar de Nederlandse advocatenkantoren weten hun cliënten kennelijk heel goed aan zich te binden.’

Foto: Gerhard van Roon

Directeur Paul de Jonge

Liever Rumpole dan Ally McBeal

door Patrick van IJendoorn

Stoffige, ouderwetse en vooral ook gezellige mannen. Zo denken de Engelsen over hun advocaten, zo blijkt uit een recent onderzoek van het juridische informatiecentrum LexisNexis. Dit imago staat in schril contrast met het zelfbeeld van de advocaten, zijnde een modern, bijdetijds deel van de bevolking waarbij vrouwen goed vertegenwoordigd zijn. Het heden, laat staan de toekomst, met al zijn digitale wondermiddelen, is niet besteed aan de advocatuur, zo luidde het oordeel van de duizend ondervraagde burgers. Zeven van de tien burgers achten een beter gebruik van nieuwe technologie passend en geboden. Zelf zien advocaten, waarvan er honderd een vragenlijst invulden, zich al lang als computervriendelijke professionals, die

zeker zo modern zijn als bijvoorbeeld de bankiers in *the City*. Ook in de categorie vertrouwen werd een magere score behaald, een stuk lager dan de 'goudeerlijke' leraren, priesters en artsen. Advocaten scoorden wel weer beter dan makelaars en verzekeringsadviseurs, wier imago toch tamelijk hopeloos is. Het is overigens niet alleen maar kommer en kwel voor pleitend Engeland. Hoewel de ondervraagde burgers voor een zo modern mogelijk rechtssysteem zeggen te zijn, leggen ze hun juridische lot liever in de handen van Charles Dickens' held Horace Rumpole, met zijn liefde voor de geest van de wet, dan een snelle, zakelijke dame als Ally McBeal. Bemoevend is ook de absolute topnotering waar het gaat om favoriete tafel- of borrelgenoten. Het deed denken aan wat Peter Foster een paar jaar

geleden in *The Times* noteerde. na het overlijden van de excentrieke topadvocaat George Carman: 'Those who had the privilege to watch Mr Carman at work in the Royal Courts of Justice and chat to him in Daly's, the other bar where he frequently held court, drinking champagne, will miss him.'

Berichten uit het notariaat

Tussenpersoon en provisieverbod

mr. E.E. Minkjan, bestuurssecretaris KNB

Notarissen mogen, evenmin als advocaten, een financiële tegemoetkoming of andere op geld waardeerbare tegemoetkoming geven aan derden voor het verkrijgen van opdrachten. (Aldus formuleert art. 12, tweede lid, van de Verordening beroeps- en gedragsregels het provisieverbod. Vergelijk regel 2, tweede lid, Gedragsregels voor advocaten.) Voorkomen moet worden dat de onafhankelijkheid en onpartijdigheid van de notaris in gevaar worden gebracht door afspraken waarbij aan niet-rechtstreeks betrokkenen of tussenpersonen een voordeel wordt toegekend. Hoe zit het nu met tussenpersonen, die al dan niet via een website, klanten werven voor notarissen? En wat als de notaris die tussenpersoon daarvoor niet rechtstreeks betaalt, maar de klanten minder rekent, terwijl zij die tussenpersoon een vergoeding betalen? Valt dat onder het provisieverbod? Ja, zegt de kamer van toezicht Den Haag in een uitspraak van 6 oktober 2004.

Notaris Service Nederland (NSN) trad op als tussenpersoon tussen consument en notaris. NSN en notaris brachten offertes uit, waarbij de notaris 80 procent van het honorarium aan de klant in rekening bracht en NSN 20 procent. Formeel sloot de klant afzonderlijke overeenkomsten met de notaris en met NSN, en de notaris was strikt genomen geen geldelijke vergoeding met NSN voor de klantenwerving overeengekomen. In economische zin was echter wel sprake van een geldelijke vergoeding, omdat de notaris een veelvoorkomend offertetraject werd bespaard, zoals hij zelf stelde. De kamer van toezicht oordeelde de klacht gegrond.

Verder deed NSN het voorkomen alsof zij voorbereidende werkzaamheden deed voor het notarisdossier. Een notaris moet echter de werkzaamheden verrichten die hij als notaris in verband met een opdracht behoort te verrichten, ook wanneer door derden al werkzaamheden zijn verricht. (Art. 2 Verordening Beroeps- en gedragsregels.) Dit doet denken aan het voorschrift in regel 35 van de Gedragsregels voor advocaten: een opdracht die zich beperkt tot het enkele verlenen van procureursbijstand, mag slechts worden aanvaard van een advocaat. Met andere woorden, werkzaamheden waarvoor verplichte bijstand van een notaris, respectievelijk een procureur nodig is, mag deze hoogstens laten voorbereiden door een niet-notaris respectievelijk niet-procureur, maar ten slotte moet hij het werk toch ook zelf doen.

De notaris in kwestie liet het zich aanleunen dat NSN ten onrechte de suggestie wekte dat zij tegen betaling ondersteunende diensten voor de notaris verrichtte, die de notaris zelf (ook) dient te verrichten. Hiermee werkte de notaris stilzwijgend mee aan misleiding van het publiek in het algemeen en van zijn uiteindelijke klanten in het bijzonder. Ook dit onderdeel van de klacht werd gegrond verklaard.

Sinds de nieuwe Wet op het notarisambt zijn de notarissen zoekende naar het evenwicht tussen het ambt van notaris en het vrije ondernemerschap. Dat brengt ook veel onrust bij de beroepsgroep. De KNB is blij met deze uitspraak, die de grenzen van het vrije ondernemerschap helpt markeren.

De Hoornse taart als peuterboek

Het is leuk om te doen, en het driemanschap Kaschogo gaat er nog rijk mee worden ook. Advocaat Aart Schotte, reclameman Floris Kappelle en illustrator Rijk de Gooyer junior werken samen aan een serie kinderboekjes waarin arresten van de Hoge Raad worden uitgelegd. Te beginnen aan kinderen van drie.

Die leeftijd is niet toevallig, vertelt initiator advocaat Schotte. Het is de leeftijd waarin een kind – Schotte is ervaringsdeskundige want vader van twee – gaat nadenken over schuld en boete. Het is ook de leeftijd waarop de eerste pleidooien worden gehouden: ‘Dat heb ik niet gedaan!’ Of, in termen van pleiten al iets leper: ‘Ik deed het niet expres!’

Schotte liep al langer rond met het idee om iets te gaan doen met kinderboeken. Enige tijd geleden stuurde zijn vriend Kappelle hem het boek *De Hoornse taart en andere rechtsmomentjes* van Fred Soeteman. Arresten van de Hoge Raad, uitgelegd aan de leek. Een vervelend, naar boekje, maar Schotte en Kappelle kwamen er over aan de praat en toen viel het kwartje. ‘Weet je wat we zouden moeten doen: kinderboeken maken aan de hand van de arresten van de Hoge Raad. Dat bestaat nog niet.’

De twee togen aan de slag en Piet Polies, de held van de serie, werd geboren. Een kindvriendelij-

ke agent, die niet alleen buiten boeven vangt maar ook, heel realistisch, aan zijn computer op het bureau zit te werken. Kappelle tekende voor de teksten, illustrator De Gooyer junior werd erbij gehaald om de illustraties te maken. Foto’s werden gecombineerd met getekende figuurtjes, hetgeen de boekjes een geheel eigen karakter moet geven.

Een advocaat die een politieagent tot held maakt, is dat niet een beetje vreemd? ‘De Hoge Raad-verhalen zijn aan kinderen beter uit te leggen vanuit dat perspectief. Ons eerste boekje gaat over het Hoornse taart-arrest uit 1910. Daarin komt voorwaardelijk opzet aan de orde: de dochter van de burgemeester wordt ziek, omdat zij stiekem eet van een vergiftigde taart. De dief verweert zichzelf met de opmerking dat de taart voor de burgemeester was, waarmee hij ruzie heeft, en niet voor het meisje.’ De slotregels van het boekje maken het concept van de voorwaardelijke opzet duidelijk: ‘De dief had het meisje dus per ongeluk ziek gemaakt. ‘Maar ja,’ zei opa tegen Piet, ‘als je vergif in een taart doet en iemand anders wordt daar heel erg ziek van, dan moet je naar de gevangenis. Wel drie jaar. Dat is eerlijk.’

Overigens komt er ook een versie voor kinderen vanaf acht jaar. In die boekjes zal de advocaat een plaats krijgen, zeggen de makers.

Illustratie: Rijk Gooyer junior

DEAL

Schotte en consorten sloten een uitgeversdeal met The House of Books, onderdeel van uitgeefgigant Bertelsmann. De eerste dertig titels zitten min of meer al in de pijplijn. En ook de eerste vertalingen zijn reeds in de maak: *Bob Copper* en *Willie Wachtmeister* maken binnen afzienbare tijd hun opwachting. De onderliggende foto’s bij de illustraties bieden de gelegenheid om het verhaal in die landen te situeren. ‘We hebben soms megalomane Dick Bruna-gedachten, dat zul je begrijpen,’ zegt Kappelle.

Om het halfjaar moet er een nieuw deeltje verschijnen. Nu komt het aan op reclame en marketing. En geduld. Afwachten of het inderdaad aanslaat in peuterland, die Hoge Raad-verhalen. (LW)

Ook strafblad als officier straft

Michel Knapen

Een verdachte die van de officier van justitie een taakstraf accepteert, heeft gelijk een strafblad. Deze wettelijke wijziging is niet bepaald duidelijk gecommuniceerd.

De Bossche advocaat Pieter van der Kruijs kwam er bij toeval achter: een cliënt had een taakstraf geaccepteerd die de officier van justitie had opgelegd, en deze taakstraf werd opgenomen in het strafblad. Van der Kruijs was niet de enige die niet op de hoogte was van dit nieuwtje. Ook Nathalie de la Cousine,

beleidsmedewerker bij het parket 's-Hertogenbosch, moet erkennen dan verdachten te lang niet goed zijn voorgelicht over een wijziging in de regelgeving. Zij wijt het aan een onduidelijke communicatie met het ministerie van Justitie. Van der Kruijs vermoedt dat meerdere advocaten deze wetswijzigingen niet kennen.

Op 1 april is de Wet op de justitiële documentatie en op de verklaringen omtrent gedrag gewijzigd in de Wet op de justitiële en strafvorderlijke documentatie. Het begrip ‘strafblad’ behoort daarmee tot het verleden. Alle straffen, of deze nu worden opgelegd door de

rechter of door de officier, worden geregistreerd. ‘Dat is niks nieuws’, meldt een woordvoerder van de Centrale Justitiële Documentatie. ‘Nieuw is wel dat de straf die de officier oplegt twintig jaar lang bewaard blijft. Vóór 1 april werden deze na vier of acht jaar uit het register verwijderd, afhankelijk van de zwaarte van het delict.’

Voor de verdachte heeft deze wetswijziging wel degelijk consequenties. ‘Stuurde een officier een brief aan een verdachte om deze voor de zitting uit te nodigen, dan stond daarin nadrukkelijk vermeld dat een taakstraf niet leidde tot opname in het strafblad’, aldus Van

der Kruijs. 'Nu het wél wordt geregistreerd, wordt dat niet meer vermeld. Zelfs ná 1 april zijn er brieven verstuurd met de mededeling: taakstraf leidt niet tot een strafblad.'

De la Cousine bevestigt dat. 'Dat laatste was niet juist van ons. We vinden het echter niet nodig te melden dat een taakstraf wel leidt tot een strafblad. Tijdens het gesprek met de officier wordt dat wel medegedeeld, zodat de verdachte alsnog kan bepalen of hij de taakstraf accepteert.' Zij denkt bovendien dat het voor de verdachte weinig consequenties zal hebben. 'Het speelt een rol bij de aanvraag van

een verklaring omtrent gedrag. Vroeger moest je dat aanvragen bij de burgemeester, nu bij het Covog, het Centraal orgaan verklaringen omtrent gedrag. Ook al sta je geregistreerd, dan nog denk ik niet dat die verklaring zal worden geweigerd als het delict dat is gepleegd licht van aard was.'

Het wetsvoorstel dat minister Donner begin november bij de Tweede Kamer heeft ingediend, kan ook op het terrein van de justitiële documentatie vergelijkbare (en onbedoelde) gevolgen hebben, meent mr. Joep Simmelink, een van de leden van het project Strafvorde-

ring 2001. 'Wij hebben voorgesteld dat de officier zo'n beetje alle commune straffen en maatregelen kan opleggen. Zijn beslissing is onherroepelijk en heeft gelijk gezag als een vonnis van de rechter. Het stond niet met zoveel woorden in het eindrapport Strafvoordering 2001, maar de consequentie is wel dat ook een verdachte die door de officier wordt gestraft in het strafregister wordt opgenomen.' Het ministerie van Justitie verwacht dat de Tweede Kamer in mei 2005 dit wetsvoorstel zal behandelen.

AGENDA

Indirecte octrooi-inbreuk

Op woensdag 8 december behandelt Gertjan Kuipers, advocaat bij De Brauw Blackstone Westbroek te Den Haag het onderwerp 'Indirecte octrooi-inbreuk'. De lezing duurt van 16.00-18.00 uur en lezing is voor belangstellenden

vrij toegankelijk. Locatie: Molengraaff Instituut voor Privaatrecht, Drift 9, 3512 EN Utrecht. Aanmeldingen bij mw. J. Borlee, tel. 030-253 77 23 of via e-mail: j.borlee@law.uu.nl

Prijs Nederlandse Juristen-Vereniging

De Nederlandse Juristen-Vereniging (NJV) heeft een tweejaarlijkse prijs ingesteld voor de jurist die een bijzondere bijdrage heeft geleverd aan de rechtsontwikkeling en/of rechtstoepassing in Nederland, de Nederlandse Antillen of Aruba. Het gaat om een oorspronkelijk idee waarvan de (gedeeltelijke) uitvoering – niet in geschrift, maar metterdaad – heeft bijgedragen aan een goede rechtsontwikkeling of rechtstoepassing of een opvallende persoonlijke inzet daartoe, die direct of indirect van grote maatschappelijke betekenis is. Ieder lid van de NJV kan kandidaten aanmelden bij het bestuur. De prijs is een Vrouwe Justitia van Else Ringnalda, een kunstenaar uit Utrecht (1958).

Het reglement voor de NJV-prijs kan worden opgevraagd bij de adjunct-secretaris van de Vereniging: patricia.utermark@debrauw.com. Gegadigden kunnen ook daar worden aangemeld.

Geheim bewijs

Op vrijdag 26 november 2004 met ontvangst vanaf 15.30 uur zal de openbare vergadering van de Nederlandse Vereniging van Advocaten-Belastingkundigen worden gehouden in Sociëteit de Witte, Plein 24 te Den Haag. Mr.

R.J. Koopman zal spreken over 'geheim bewijs'. Belangstellenden worden uitgenodigd zich aan te melden bij de secretaris van de NVAB mr. R.L.H. IJzerman, postbus 11756, 2502 AT Den Haag, e-mail: me.berkhout@prdf.nl

ORDENIEUWS

Reshuffle Algemene Raad

Met ingang van 1 december aanstaande zal Lotje van den Puttelaar als lid van de Algemene Raad de portefeuille gefinancierde rechtshulp en asielzaken onder haar hoede nemen. Zij volgt Els Unger op, die per gelijke datum waarnemend deken wordt. De huidige waarnemend deken, Pim van Duren, neemt afscheid van de Algemene Raad. Van den Puttelaar is partner bij het Rotterdamse kantoor Wybenga Wildeboer van den Puttelaar. Zij werkt sinds 1975 als advocaat. Van den Puttelaar was verder lid van de Raad

van Toezicht in het arrondissement Rotterdam en lid van de sectie TBS van de Raad voor Strafrechtstoepassing en Jeugdhulpverlening.

AGENDA

Aansprakelijkheid voor schade aan de natuur

Op 16 december organiseert het Centrum voor Milieurecht van de UvA een studiedag over de betekenis van de Richtlijn milieuaansprakelijkheid voor Nederland. De dag wordt om 10.00 uur geopend door prof. dr. M.G. Faure, hoogleraar internationaal en vergelijk-

kend milieurecht, Universiteit Maastricht. De dag wordt georganiseerd in het Trippenhuis, Kloveniersburgwal 29, Amsterdam, kosten € 95 (studenten € 50). Aanmelding en informatie: L.M.Schiewald-Corduwener@uva.nl, tel: 020-525 47 42.

Floris' mooiste tekeningen

De mooiste tekeningen van Floris Tilanus voor het *Advocatenblad* nu gebundeld in een fraai verzorgd boek (18x 8cm). Honderd prachtbeelden voor slechts € 19,95.

Bestelformulier

Naam:	Titel:		M/V
Organisatie:			
Adres:	privé/zakelijk		
Postcode:	Plaats:		
Telefoon:			
E-mailadres:			
Handtekening:	Datum:		

Vul het formulier in en fax dit naar: Reed Business Information: (070) 441 59 24

Reed Business Information bv, legt gegevens vast voor de uitvoering van de (abonnements)overeenkomst. Deze gegevens kunnen worden gebruikt om u te informeren over voor u relevante producten en diensten van Reed Business Information bv, haar groepsmaatschappijen en zorgvuldig geselecteerde derden. Uw emailadres wordt alleen gebruikt om u te informeren over gelijksoortige producten en diensten van Reed Business Information bv en haar groepsmaatschappijen. Als u geen prijs stelt op deze informatie, per post of via email, dan kunt u dit schriftelijk doorgeven aan: Reed Business Information bv, t.a.v. Adresregistratie, Postbus 808, 7000 AV Doetinchem

Welke **veelzijdige arbeidsrechtjurist** is toe aan een meer uitdagende omgeving?

Onze praktijk

Clifford Chance is wereldwijd een van de meest gerenommeerde internationale advocatenkantoren. Ons kantoor in Amsterdam adviseert al ruim 30 jaar vele Nederlandse en buitenlandse ondernemingen en financiële instellingen. Ter versterking van onze sectie Arbeidsrecht zijn we op zoek naar een advocaat met 6 - 8 jaar ervaring op het gebied van arbeidsrecht.

De **sectie Arbeidsrecht** heeft een brede praktijk, variërend van individueel ontslagrecht, medezeggenschapsrecht, collectief arbeidsrecht, pensioenrecht tot arbeidsrecht in overnames. De groep bestaat uit 7 advocaten en een pensioenrechtsspecialist. De groep werkt regelmatig samen met arbeidsrechtsspecialisten van onze kantoren in het buitenland.

Wij zoeken

Een jurist met oog voor de wensen en belangen van de cliënt. Een advocaat die ambitieus en initiatiefrijk is en graag werkt op juridisch hoog niveau in een gedreven en informele sfeer. Een teamspeler die eigen verantwoordelijkheden neemt en uitdagingen aangaat. Een advocaat die ervaring heeft opgedaan in de arbeidsrechtadvies- en procespraktijk alsmede in de overnamepraktijk en regelmatig in de Engelse taal heeft geadviseerd.

Wij bieden

Uitstekende mogelijkheden voor verdere ontwikkeling binnen onze dynamische praktijk en door ons unieke (internationale) opleidingsprogramma. Daarnaast bieden we aantrekkelijke primaire en secundaire arbeidsvoorwaarden.

Meer informatie

Voor meer informatie neem je contact op met Clara te Velthuis (020 711 9700) of bezoek je www.cliffordchance.com. Wij zien sollicitaties graag tegemoet via recruitment.amsterdam@cliffordchance.com.

C L I F F O R D
C H A N C E

Limited Liability Partnership

Discovery in de VS voor procedures in Nederland

Tom Claassens
advocaat te New York¹

Menig advocaat zal met enige jaloezie kijken naar de middelen waarmee Amerikaanse advocaten bewijs kunnen vergaren dat in het bezit is van de tegenpartij. Vooral voor degene die optreedt als eisende partij en niet beschikt over veel bewijs, is deze discovery buitengewoon nuttig. Wat echter weinigen weten, is dat het Amerikaanse recht ook de mogelijkheid biedt om een discovery-procedure in de Verenigde Staten te beginnen met het oog op het vergaren van stukken en getuigenverklaringen ten behoeve van een Amerikaanse procedure. Tom Claassens toont de interessante mogelijkheden. 'Het gebruik van discovery-materiaal kan de proceskansen in een zaak doorslaggevend beïnvloeden.'

Foto:

Foto: Inge Apon

Het Appellate Court in New York

Anders dan in *civil law countries*, waar de bewijsvergaring in beginsel geschiedt via de rechter, wordt die taak in het Amerikaanse systeem in beginsel overgelaten aan de procespartijen. Het Amerikaanse recht biedt hen daartoe een aantal instrumenten. De belangrijkste daarvan zijn *interrogatories*, *depositions* en *requests for documents*, die samen vaak worden aangeduid met de term ‘discovery’.

- *Interrogatories* zijn lijsten met vragen die aan de andere partij (of partijen) worden toegezonden. Vervolgens heeft deze partij een bepaalde periode (meestal is dat 30 dagen) om te reageren door middel van een lijst met schriftelijke antwoorden, die onder ede moet worden getekend.
- Met *deposition* duidt men aan het middel waarbij de te horen partijen – en daarbij kan het ook om derden gaan, die géén partij zijn bij de procedure – worden verplicht om, al dan niet vergezeld van een advocaat, te verschijnen op het kantoor van – in de meeste gevallen – de advocaat van de wederpartij. Tijdens de *deposition* stelt de advocaat van de wederpartij de ‘gedeposeerde’ de vragen die hij wil stellen en de ‘gedeposeerde’ wordt geacht daarop onder ede antwoord te geven. Deze vragen en antwoorden worden vervolgens vastgelegd door een stenograaf, dit met het oog op het maken van een woordelijk verslag. Let wel: de rechter komt aan een dergelijke *deposition* niet te pas.
- Een *request for documents* is het instrument waarmee een partij gedwongen kan worden om kopieën af te geven van alle voor het geschil relevante stukken die zich in zijn bezit bevinden of waarover hij de controle uitoefent. Het begrip ‘stukken’ moet in dit verband overigens ruim worden uitgelegd: daaronder vallen bijvoorbeeld ook e-mails. Verder moet worden bedacht dat, zodra een partij redelijkerwijs kan voorzien dat een procedure op handen is, het verboden – en

thus te laat – is om ‘onhandige’ stukken te vernietigen.

De invloed van het middel van *discovery* kan nog het best worden duidelijk gemaakt aan de hand van een voorbeeld uit de praktijk. Zie daarvoor het kader op de volgende pagina.

KERNBEPALINGEN VAN ARTIKEL 1782

De bepaling waar het allemaal om draait, is Section 1782 van Title 28 van de United States Code (hierna kortweg: ‘art. 1782’). Art. 1782 is ingevoerd met ‘the twin aims of providing (...) assistance to participants in international litigation in our federal courts and encouraging foreign countries by example to provide similar means of assistance to our courts’.² Art. 1782 bepaalt letterlijk het volgende: ‘The district court of the district in which a person resides or is found may order him to give his testimony or statement or to produce a document or other thing for use in a proceeding in a foreign or international tribunal, including criminal investigations conducted before formal accusation. The order may be made pursuant to a letter rogatory issued, or request made, by a foreign or international tribunal or upon the application of any interested person and may direct that the testimony or statement be given, or the document or other thing be produced, before a person appointed by the court.’ [cursivering TC]

Hoe dient men een verzoek in?

Wil men een partij onderwerpen aan een *discovery*, dan moet men beschikken over een daartoe strekkende *court order*. Art. 1782 bepaalt dat een verzoek daartoe gedaan kan worden (a) ‘by letter rogatory’³ dan wel (b) ‘by any interested person’. De laatste vier woorden doelen op een partij die betrokken is bij een buitenlandse of internationale rechtszaak.⁴ Dit betekent dat een partij die betrokken is bij een rechtszaak voor een

vreemd gerecht (bijvoorbeeld de Nederlandse rechter) een verzoek om een *court order* strekkende tot *discovery* rechtstreeks bij de Amerikaanse rechter kan indienen, zonder dat hij eerst de rechter voor wie de zaak aanhangig is hoeft te vragen om *rogatory letters* te verzenden.⁵

Ten aanzien van de vraag wat precies moet worden verstaan onder de woorden ‘interested person’ is de uitspraak van belang die het *U.S. Supreme Court* op 21 juni jl. wees in de zaak *Intel Corporation (Intel) v. Advanced Micro Devices, Inc. (AMD)*. Deze zaak vloeide voort uit een door AMD bij het Directoraat-Generaal voor de Mededinging van de Europese Commissie ingediende klacht, inhoudende dat concurrent Intel zich had schuldig gemaakt aan mededingingsbeperkend gedrag. Een van de vragen was, of AMD wel kon worden aangemerkt als een ‘interested person’ in de zin van art. 1782, omdat zij strikt genomen geen partij was bij een rechtszaak. Het *Supreme Court* oordeelde dat, hoewel een partij bij een rechtszaak ‘may be the most common example of an interested person’, de term ‘interested person’ mede omvat een klager als ADM, omdat zij in die zaak ‘a reasonable interest’ had ‘in obtaining [judicial] evidence’. Verder overwoog het *Supreme Court* dat een klager ‘who triggers a European Commission investigation has a significant role in the process. (...) In addition to prompting an investigation, the complainant has the right to submit information for the DG-Competition’s consideration, and may proceed to

Uit de discovery bleek dat Ford had afgewogen dat verbetering van het model meer zou kosten dan aanvaarding van de kans op honderd doden

FORD PINTO-DRAMA

In 1970 introduceerde Ford Motor Company de Pinto, een kleine auto die in recordtempo was ontworpen op basis van een aantal 'limits of 2000'-beperingen: Lee Iacocca, de toenmalige *executive vice president* van Ford, had verordonneerd dat de Pinto niet meer dan \$ 2.000 mocht kosten en niet meer mocht wegen dan 2.000 *pounds* (ruim 900 kilo).

Kort na de introductie gebeurde er een ongeluk. Een Pinto met daarin de 13 jaar oude Richard Grimshaw en een aantal andere kinderen explodeerde toen deze van achteren werd aangereden door een andere auto. Richard verbrandde daarbij zo zwaar dat hij de daaropvolgende twintig jaar vele operaties en huidtransplantaties moest ondergaan.

Hij begon een procedure tegen Ford. Tijdens de *discovery* werd Ford gedwongen om stukken af te geven waaruit bleek dat uit diverse botsproeven, die Ford met Pinto-prototypes had uitgevoerd, naar voren was gekomen dat de brandstoftank bij achterop-botsingen met snelheden van niet meer dan 35 kilometer per uur de neiging had om open te scheuren en benzine te lekken in het passagierscompartiment. Ter oplossing van dit probleem hadden de Ford-ingenieurs diverse oplossingen aangedragen, waarvan er één niet meer kostte dan circa 11 dollar per auto. Omdat echter zelfs een zo kleine en goedkope aanpassing als deze het 'limits of 2000'-decreet van Iacocca in gevaar bracht, wees het Ford-management alle aangedragen oploss-

ingen van de hand.

Nog veel schadelijker voor de proceskan- sen van Ford was het feit dat de advocaten van Richard Grimshaw met andere door mid- del van *discovery* verkregen stukken konden aantonen dat Ford het door de National Highway Traffic Safety Administration (NHTSA) berekende cijfer van de kosten voor de samenleving per dodelijk verkeersongeluk (te weten \$ 200.000) had gebruikt om een kosten-batenanalyse te maken, waaruit bleek dat het Ford méér zou kosten om het gebrek aan de Pinto te herstellen dan om te kans te aanvaarden dat meer dan honderd doden zouden vallen als gevolg van dit gebrek. De jury was uiteraard ontzet over deze handelwijze van Ford en zij wees Richard Grimshaw een bedrag van \$ 2.5 miljoen toe ter zake van geleden schade en een bedrag van \$125 miljoen aan zogenaamde *punitive damages* (een soort boete bedoeld om de veroordeel-

de te straffen en om een signaal aan 'de markt' af te geven). Om het drama voor Ford compleet te maken, dwong de NHTSA Ford kort daarna om een zogenaamde *recall*-actie te beginnen met betrekking tot de circa 1.5 miljoen Pintos die zich inmiddels op de weg bevonden.

Indien de advocaten van Richard Grimshaw niet hadden beschikt over de mogelijkheid om een *discovery*-actie in te stellen, hadden zij de desbetreffende stukken zeer waarschijnlijk niet boven tafel kunnen krijgen en was Ford waarschijnlijk vrijuit gegaan.

court if the Commission discontinues the investigation or dismisses the complaint'.

Van wie kan afgifte worden verlangd?

Art. 1782 bepaalt dat een verzoek strekkende tot *discovery* moet worden ingediend bij 'the district court of the district in which a person resides or is found.' Aldus rijzen twee vragen: (i) wat is 'a person' en (ii) wanneer kan men stellen dat een dergelijk persoon wordt aangetroffen ('is found') in het gebied van een district court?

De zogenaamde *Dictionary Act*, waarin men de betekenis van woorden kan vinden die worden gebruikt in door het Amerikaanse Congres uitgevaardigde wetten, bepaalt dat 'unless the context indicates otherwise,' het woord 'person' mede omvat 'corporations,

companies, associations, firms, partnerships, societies, and joint stock companies, as well as individuals'.

In de zaak *Al Fayed v. CIA*⁶ speelde de vraag of het woord 'person' mede omvatte de Amerikaanse overheid. In de betreffende zaak diende Mohammed Al Fayed, de vader van Dodi Fayed, die samen met Prinses Diana was omgekomen bij een auto-ongeluk in Parijs, een op art. 1782 gebaseerd verzoek in met het oog op het verkrijgen van bepaalde

stukken die betrekking hadden op het auto-ongeluk en die afkomstig waren van de CIA. Het betreffende *district court* wees het verzoek af, waarna Al Fayed in beroep ging. De appèlrechter (het *D.C. Circuit*) bevestigde de uitspraak van het *district court* echter en oordeelde dat het begrip 'person' niet tevens omvat de Amerikaanse overheid.

De vraag wanneer een persoon wordt aangetroffen in het gebied van een district court

*Een discovery werd toegewezen
in verband met een Italiaanse
faillissementsprocedure*

werd beantwoord in twee zaken die speelden voor het *Second Circuit* (dat is de appèlrechter), te weten de zaak Sarrio⁷ en de zaak Edelman.⁸ Het *Second Circuit* maakte daarbij een onderscheid tussen een art. 1782-verzoeken die zijn gericht op het verkrijgen van stukken enerzijds en verzoeken die strekken tot het horen van getuigen (via *depositions*) anderzijds.

Stukken

De Sarrio-zaak had betrekking op een art. 1782-verzoek dat was gericht op het verkrijgen van een bevel aan de Chase Manhattan Bank (gevestigd in het Southern District van New York) en haar directe en indirecte groepsvennootschappen, om stukken af te geven die zich in Spanje bevonden, een en ander met het oog op het gebruik van die stukken in een Spaanse procedure. Het *district court* weigerde dit verzoek in te willigen. Hoewel het *Second Circuit* in appèl helaas niet direct inging op de 'resides or is found'-bewoording van art. 1782, analyseerde het wel de extraterritoriale reikwijdte van art. 1782: in het geval haar ooit zou worden verzocht om deze vraag te beantwoorden, zou het oordeel luiden dat art. 1782 niet van toepassing is op stukken die zich buiten de Verenigde Staten bevinden. Het college oordeelde dat art. 1782 naar haar bewoordingen op het eerste gezicht 'does not limit its discovery power to documents located inside of the United States'. Maar vervolgens wees het ook op de wetsgeschiedenis van art. 1782 en op een artikel van professor Hans Smit,⁹ die beide suggereren dat art. 1782 niet van toepassing is op stukken die zich buiten de Verenigde Staten bevinden. Letterlijk stelde het *Second Circuit* dat 'despite the statute's unrestricted language, there is reason to think that Congress intended to reach only evidence located within the United States'.

Getuigenverhoren

In de *Edelman*-kwestie kwam het onderwerp van *depositions* aan de orde. De zaak had betrekking op een geschil tussen twee minderheidsaandeelhouders in een Franse onderneming, te weten Asher Edelman en Société du Louvre ('Société'). Edelman had Société verschillende malen een bod gedaan om haar uit te kopen, maar Société had steeds afwijzend gereageerd. Claude Taittinger, lid van de raad van bestuur van Société en tevens bestuursvoorzitter van Taittinger S.A. (de meerderheidsaandeelhouder van Société), was degene geweest die Edelman telkens schriftelijk had geïnformeerd over het van de hand wijzen van diens aanbiedingen tot uitkoop.

Société dagvaardde vervolgens Edelman in Frankrijk, stellende dat hij de koers van de aandelen Société op onrechtmatige wijze had gemanipuleerd. In reactie daarop stelde Edelman een vordering in tegen Taittinger S.A.,

op grond van de stelling dat het wanbestuur had gepleegd ten aanzien van Société. Daarnaast verzocht én verkreeg Edelman van het *Southern District of New York* op basis van art. 1782 toestemming voor het uitbrengen van zogenaamde *subpoenas*. Hoewel iedere met naam genoemde persoon en rechtspersoon die onderwerp was van de desbetreffende art. 1782-order woonde c.q. was gevestigd binnen

het district van het *Southern District of New York*, bevatte de order ook een bepaling op grond waarvan *subpoenas* konden worden uitgebracht aan 'any additional individuals and entities with knowledge and information'.

Ten tijde van het uitvaardigen van de art. 1782-order bevond Taittinger, een Franse onderdaan, zich niet in het gebied van het *Southern District*. Maar toen hij drie dagen later in Manhattan arriveerde, kreeg hij meteen een *subpoena* uitgereikt met als doel het horen van hem als getuige tijdens een *deposition* en het afgeven van stukken.

Taittinger keerde vervolgens terug naar Frankrijk en instrueerde zijn New Yorkse advocaten om een verzoek tot ongedaanmaking van de aan hem uitgereikte *subpoena* in te dienen. Het *district court* honoreerde dit verzoek op basis van het argument dat art. 1782 niet ziet op het vergaren van bewijs in Frankrijk. Het *district court* baseerde zich daarbij op de zaak Sarrio waarin was bepaald dat art. 1782 beoogde 'to reach only evidence located in the United States'. Edelman ging vervolgens in hoger beroep bij het *Second Circuit* dat het vonnis van het *district court* vernietigde op basis van de volgende argumenten:

'(...) notwithstanding the seemingly broad rule announced in [Sarrio] that § 1782(a) only applies to evidence located in the United States, there may be reason to treat documentary evidence, which was at issue in that case different from testimonial evidence, which is at issue in the case now before us. Common sense makes us think that documents are maintained in a particular place, but the same is not true for individuals. What a person will testify to is located wherever that person is found.'

En:

'(...) if a person is served with a subpoena while physically present in the district of the district court that issued the discovery order, then for the purposes of § 1782(a), he is 'found' in that district. As a matter of law, a person who lives and works in a foreign country is not necessarily beyond the rules of § 1782(a) simply because the district judge signed the discovery order at a time when the prospective deponent was not physically present in the district.'

*Bij de discovery heeft de rechter een grote
vrijheid om naar eigen goeddunken het
verzoek te beperken of er voorwaarden
aan te verbinden*

Tegelijkertijd gaf het *Second Circuit* echter ook aan dat het (enkele) feit dat art. 1782 van toepassing is op iemand die zich, zoals Taittinger, fysiek bevond in het desbetreffende rechtsgebied ten tijde van uitreiking van de *subpoena*, niet zonder meer met zich bracht 'that Taittinger must be deposed'.

Het *district court* moest dus nog twee vragen beantwoorden, te weten:

- (i) of Taittinger kon worden gedwongen om naar de Verenigde Staten te reizen voor zijn *deposition*, en
- (ii) zo ja, of dat inderdaad met zich bracht dat het *district court* gebruik zou moeten maken van haar discretionaire bevoegdheid krachtens art. 1782 (waarover meer hierna) om de *deposition* doorgang te laten vinden.

Met betrekking tot deze tweede vraag overwoog het *Second Circuit* dat het *district court* de 'twin aims' van art. 1782 en 'the effect of its decision on the 'procedural parity' of 'the parties to the French litigation' in ogenschouw moest nemen alsmede het feit dat 'Société has already obtained discovery in the United States' ingevolge art. 1782.

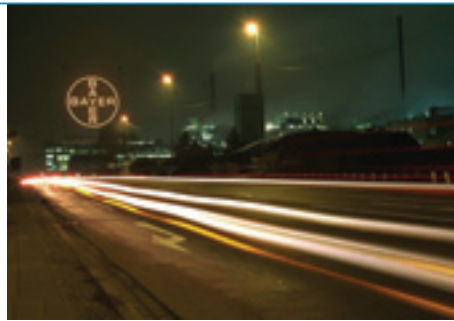
SOORTEN EN REIKWIJDTE

De letterlijke tekst beperkt art. 1782 tot een bevel gericht tot een persoon '[to] give his testimony or a statement' en/of '[to] produce a document or other thing'. Op basis daarvan kwam de rechter in de al eerder aangehaalde zaak *Ishihara Chemical Co* – dit vonnis sneuvelde overigens op andere gronden in hoger beroep – tot het oordeel dat art. 1782 niet ziet op *interrogatories*.

Art. 1782 zelf bevat ook een aantal richtlijnen voor haar reikwijdte. Het bepaalt onder meer:

'The order may prescribe the practice and procedure, which may be in whole or part the practice and procedure of the foreign country or the international tribunal, for taking the testimony or statement or producing the document or other thing. To the extent that the order does not prescribe otherwise, the testimony or statement shall be taken, and the document or other thing produced, in accordance with the Federal Rules of Civil Procedure.

A person may not be compelled to give his

testimony or statement, or to produce a document or other thing, in violation of any legally applicable privilege.'

In de zaak *Bayer AG v. BetaChem Inc.*¹⁰ werd overwogen dat de doelstellingen van art. 1782 'do not in turn mean that a party in foreign litigation is entitled to unbridled and unlimited discovery under the statute. To the contrary, under the terms of the statute, the discovery process is generally guided by the Federal Rules of Civil Procedure'.

Deze zaak had betrekking op een geschil dat ontstond nadat een art. 1782-order was afgegeven op grond waarvan BetaChem bepaalde stukken moest afgeven aan Bayer. De stukken die BetaChem overhandigde waren echter op diverse plaatsen bewerkt (stukken tekst waren witgekalkt en dergelijke), wat volgens BetaChem noodzakelijk was met het oog op het bewaren van de vertrouwelijkheid van die stukken. Bayer accepteerde dit echter niet en verzocht de rechter om BetaChem te dwingen de desbetreffende stukken in onbewerkte vorm af te geven.

Het *Third Circuit* oordeelde vervolgens in hoger beroep dat het *district court* geen mis-

bruik had gemaakt van haar bevoegdheid om dit verzoek van Bayer af te wijzen, stellende dat de relevante regel in de *Federal Rules of Civil Procedure* 'expressly grants a district judge the authority to deny discovery when the information sought is unreasonably cumulative'. Het *Third Circuit* voegde daaraan toe: 'Although the information already obtained may not be in the form most desired by Bayer, we cannot say that the District Court abused its discretion by denying Bayer's request for certain unredacted documents'.

Met andere woorden: bij het beoordelen van een op art. 1782 gebaseerd verzoek komt de rechter een grote mate van vrijheid toe om naar eigen goeddunken het verzoek te beperken of daaraan bepaalde voorwaarden te verbinden. Dat werd ook nog eens met zoveel woorden bevestigd door het *Second Circuit* in de zaak *Metallgesellschaft v. Hudapp*¹¹: '[t]he permissive language of section 1782 vests district courts with discretion to grant, limit or deny discovery'.

FOREIGN TRIBUNAL

Art. 1782 bepaalt dat de stukken en/of getuigenverklaringen waar om wordt verzocht nodig zijn 'for use in a proceeding in a foreign or international tribunal'. Bij de in 1964 doorgevoerde wijzigingen aan art. 1782 werd het woord 'court' vervangen door het woord 'tribunal', om duidelijk te maken 'that assistance is not confined to proceedings before conventional courts'.¹² En dat is ook precies waar het *Supreme Court* naar verwees in de al eerder besproken zaak *Intel v. AMD* ter onderbouwing van haar oordeel dat de Europese Commissie moet worden beschouwd als een 'tribunal' in de zin van art. 1782. Het *Supreme Court* leidde daaruit af dat het kennelijk de bedoeling was van het Amerikaanse Congres om Amerikaanse rechters juridische assistentie te laten verlenen met betrekking

*Het is niet vereist dat het land waarin het
materiaal gebruikt zal worden, een
soortgelijke mogelijkheid voor discovery
biedt voor Amerikaanse procespartijen*

tot 'administrative and quasi-judicial proceedings abroad'.

Ondanks de hiervoor besproken verving van het woord 'court' door de term 'tribunal' heeft zowel het *Second Circuit* als het *Fifth Circuit* geoordeeld dat een scheidsrecht géén 'tribunal' is in de zin van art. 1782. In de zaak *NBC v. Bear Stearns & Co.*¹³ werd geoordeeld dat een scheidsrecht van de International Chamber of Commerce geen 'tribunal' is in de zin van art. 1782 en in de zaak *Republic of Kazakhstan v. Biedermann International*¹⁴ werd tot dezelfde conclusie gekomen ten aanzien van een door de Stockholm Chamber of Commerce ingesteld scheidsrecht.

De vraag is echter of deze twee vonnissen inmiddels niet zijn achterhaald door *Intel v. AMD*. Ter onderbouwing van de stelling dat de Europese Commissie een 'tribunal' is in de zin van art. 1782 verwees het *Supreme Court* namelijk onder meer naar de eerdergenoemde beschouwing van Hans Smits (zie noot 9), die stelt dat de term 'tribunal' mede omvat 'investigating magistrates, administrative and arbitral tribunals, and quasi-judicial agencies'. Op zijn minst genomen biedt dit goede gronden om in een eventuele volgende procedure te betogen dat de term 'tribunal' wel degelijk (mede) omvat een scheidsrecht.

Wat betreft het gebruik van art. 1782 in strafzaken is het nog interessant om te vermelden dat het Amerikaanse Congres in 1996 de woorden 'including criminal investigations conducted before formal accusation' heeft toegevoegd aan art. 1782.

Zoals blijkt uit de volgende opsomming vindt art. 1782 een vrij wijde toepassing:

- In de zaak *Letter of Request from the Amtsgericht Ingolstadt*¹⁵ werd een art.

1782-verzoek strekkende tot verkrijging van een bloedmonster ten behoeve van een Duitse vaderschapsactie gehonoreerd.

- In de zaak *Lancaster Factoring Co.*¹⁶ werd een art. 1782-verzoek gehonoreerd met het oog op een Italiaanse faillissementsprocedure.
- In de al eerder aangehaalde zaak *Esses* werd een op art. 1782 gebaseerd verzoek toegewezen dat was gedaan in verband met een in Hongkong aanhangige procedure die betrekking had op de aanstelling van een executeur-testamentair.
- In de zaak *Application of Ishihara Chemical Co.*¹⁷ werd geoordeeld dat het Japanse octrooibureau een 'tribunal' is in de zin van art. 1782.

Uit de rechtspraak blijkt echter ook dat in het algemeen terughoudendheid wordt betracht ten aanzien van de vraag of art. 1782 ook kan worden gebruikt met betrekking tot procedures voor niet-officiële, niet-overheidsinstellingen. In dit verband noem ik ter illustratie de zaak *Wilander*,¹⁸ waarin de vraag aan de orde kwam of de internationale tennisfederatie, voor welke tennisser Mats Wilander een procedure aanhangig had gemaakt, heeft te gelden als een 'tribunal' voor de toepasselijkheid van art. 1782. De rechter beantwoordde die vraag ontkennend.

RUIME DISCRETIONAIRE BEVOEGDHEID

Art. 1782 'leaves the issuance of an appropriate order to the discretion of the court'.¹⁹ In het algemeen staan de meeste *district courts* nogal afwijzend tegenover de stelling – die wel eens door tegenstanders van art. 1782 wordt aangevoerd – dat art. 1782 allerlei beperkingen bevat ten aanzien van de discretionaire bevoegdheid van rechters. In de zaak *Malev*²⁰ werd bijvoorbeeld het argument verworpen dat een buitenlandse procespartij

Mats Wilander

eerst de gewenste *discovery order* moet vragen van haar 'eigen' rechter alvorens zij een beroep mag doen op art. 1782. En in de zaak *Intel v. ADM* verwierp het *Supreme Court* expliciet als onjuist de stelling dat de buitenlandse procedure al 'pending or imminent' moet zijn op het moment van indiening van een art. 1782-verzoek.²¹ Het *Supreme Court* oordeelde dat het voldoende was voor toewijzing van een art. 1982-verzoek dat de buitenlandse procedure 'within reasonable contemplation' is. In de zaak *John Deere*²² werd tot de slotsom gekomen dat het voor een toewijzing van een art. 1782-verzoek niet vereist is dat het land waarin het *discovery material* gebruikt zal worden, een soortgelijke mogelijkheid voor *discovery* biedt voor Amerikaanse procespartijen. Dat is uiteraard belangrijk, want als dat anders was geweest, zou art. 1782 van weinig betekenis zijn voor partijen die betrokken zijn in een procedure voor de Nederlandse rechter.

In de zaak *Trinidad*²³ oordeelde de rechter dat de stelling onjuist was dat voor toewijzing van een art. 1782-verzoek is vereist dat de stukken waarvan afgifte/inzage wordt verzocht, vervolgens ook door de rechter in de buitenlandse procedure worden toegelaten.

In de meergenoemde zaak *Ishihara Chemical Co.* ging het echter de andere kant op: daarin wees de Amerikaanse rechter een art. 1782-verzoek af, omdat vast was komen te staan dat de stukken terzake waarvan afgifte/inzage werd verzocht niet meer door het Japanse octrooibureau zouden worden beoordeeld, aangezien het ging om 'nieuw' bewijs. De Amerikaanse rechter vond daarom dat de betreffende stukken niet (meer) konden dienen 'for use' in een procedure als bedoeld in art. 1782.

GEEN DISCOVERABILITY VEREISTE

De verschillen op het gebied van bewijsvergaring tussen het Amerikaanse systeem enerzijds en dat van de *civil law*-landen zijn niet

Amerikaanse rechtbanken wordt vaak gevraagd om afgifte te bevelen van stukken die in de betrokken buitenlandse jurisdicties niet voor afgifte in aanmerking komen

De voormalige Fiatfabriek in Turijn, met op het dak de testbaan voor auto's

onopgemerkt gebleven in de diverse Amerikaanse rechtbanken. In de zaak *Borneri v. Fiat S.p.A.*²⁴ oordeelde het *First Circuit* bijvoorbeeld:

‘In the United States (...) civil pretrial discovery is not only extensive, but is in the first instance conducted by the parties themselves. Such a concept is alien to the ways of most civil law countries, where the taking of all evidence is exclusively a function of the court. In those countries, discovery American-style is often considered an affront to the nation’s judicial sovereignty.’

Omdat de Amerikaanse regels betreffende bewijsvergaring zoveel ruimer zijn dan in de meeste andere landen, worden Amerikaanse rechtbanken vaak geconfronteerd met op art. 1782 gebaseerde verzoeken tot afgifte van stukken die in de betrokken buitenlandse jurisdicties niet voor afgifte in aanmerking komen. Ondanks het feit dat art. 1782 niet met zoveel woorden de afgifte van dergelijke stukken verbiedt, waren Amerikaanse rechtbanken nogal verdeeld over de vraag of art. 1782 misschien een impliciet *discoverability*-

vereiste in zich bergt – het vereiste dat geen art. 1782-verzoek kan worden toegewezen, tenzij de stukken waarvan afgifte wordt verzocht óók in het land waarin ze uiteindelijk gebruikt zullen worden, in aanmerking komen voor afgifte op bevel van de rechter.

De zaak *Intel v. ADM* maakte echter ook aan deze controverser een einde. Het *Supreme Court* oordeelde dat niets in de tekst van art. 1782 erop wijst dat een *discoverability*-vereiste moet worden aangenomen en verder dat het wél aannemen van een dergelijk vereiste alleen maar zou leiden tot het compliceren van een procedure die nu juist simpel en eenvoudig behoort te zijn. Het *Supreme Court* ging daarbij ook in op de eerder door het *First Circuit* en het *Eleventh Circuit* aangevoerde gronden voor het aannemen van een *discoverability*-vereiste. Een daarvan komt erop neer dat het buitenlandse gerecht het uitvaardigen van een bevel tot *discovery* op basis van een art. 1782-verzoek mogelijk als een affront zou kunnen beschouwen (‘foreign countries may be offended by the use of United States procedures to circumvent their own procedu-

res and laws’). Het *Supreme Court* betwijfelde of dit zo was en verwees bij wijze van voorbeeld naar de Engelse zaak *South Carolina Ins. Co. v. Assurantie Maatschappij ‘de Zeven Provinciën’ N.V.*, waarin de *House of Lords* een gedaagde gewoon toestond om een art. 1782-procedure voort te zetten, ondanks het feit dat het iedereen duidelijk was dat die procedure was ingesteld met het oog op het verkrijgen van bewijs dat niet zou kunnen worden verkregen via de Engelse rechter. Ten aanzien van het argument dat zonder het aannemen van een *discoverability*-vereiste Amerikaanse partijen in het nadeel zijn ten opzichte van hun buitenlandse wederpartij(en) oordeelde het *Supreme Court* dat de Amerikaanse rechter hier iets aan kan doen, bijvoorbeeld door ‘condition[ing] relief upon that person’s reciprocal exchange of information’. Verder oordeelde het *Supreme Court* dat ‘the foreign tribunal can place conditions on its acceptance of the information to maintain whatever measure of parity it concludes is appropriate’.

DOORSLAGGEVEND

De Amerikaanse Section 1782 van Title 28 van de United States Code biedt grote mogelijkheden op het gebied van bewijsvergaring aan advocaten die een procespartij vertegenwoordigen in een niet-Amerikaanse (en dus ook: Nederlandse) procedure, waarbij ook een of meer Amerikaanse partijen betrokken zijn. Het gebruik van stukken en getuigenverklaringen die op deze manier zijn verkregen, kan de proceskansen in een zaak doorslaggevend beïnvloeden. ●

NOTEN

- 1 Tom Claassens werkt als Nederlandse advocaat bij Loyens & Loeff te New York.
- 2 Aldus werd bepaald in de zaak *Esses* (101 F.3d 873, 876 (2d Cir. 1996)).
- 3 Een ‘letter rogatory’ (rogatoire commissie) is het middel waarmee het ene land, communicerend via haar gerechten, een verzoek tot rechtshulp indient bij een ander land.
- 4 S. Rep. 88-1580, 1964 USCCAN 3782, 3789.
- 5 Zie de zaken *Malev* (964 F.2d at 101 (2d Cir. 1992)) en *John Deere Ltd. v. Sperry Corp* (754 F.2d 132, 136 (3d Cir. 1985)).

- 6 229 F.3d 272 (D.C. Cir. 2000).
- 7 S.A., 119 F.3d 143 (2d Cir. 1997).
- 8 295 F.3d 171 (2d Cir. 2002).
- 9 Smits is een Nederlander, die als hoogleraar is verbonden aan Columbia University en die het meest recente wetsontwerp voor art. 1782 heeft opgesteld.
- 10 173 F.3d 188, 191 (3d Cir. 1999).
- 11 121 F.3d 77, 79 (2d Cir. 1997).
- 12 S. Rep. 88-1580, 1964 USCCAN at 3788.
- 13 165 F.3d 184 (2d Cir. 1999).
- 14 168 F.3d 880 (5th Cir. 1999).
- 15 82 F.3d 590 (4th Cir. 1996).

- 16 90 F.3d 38 (2d Cir. 1996).
- 17 251 F.3d 120, 123 (2d Cir. 2001).
- 18 No. Civ. A.96 Mise 98, 1996 WL 421938, at *2.
- 19 S. Rep. 881580, 1964 USCCAN at 3788.
- 20 964 F.2d at 100.
- 21 Aldus was geoordeeld in de zaken *Application for International Judicial Assistance for the Federative Republic of Brazil* (936 F.2d 702, 706 (2d Cir. 1991)) en in *Application of Ishihara Chemical Co.*
- 22 754 F.2d at 137.
- 23 848 F.2d at 1156.
- 24 763 F.2d 17, 19.

WELK MEDIUM SCHAKELT U IN?

On line, cd-rom, losbladige uitgave, tijdschrift of boek... welk medium heeft uw voorkeur? In welke vorm u juridische informatie ook wenst, Kluwer biedt u een passende oplossing. Ons complete assortiment producten en diensten vindt u in onze internet-shop. Met de optie 'Zoeken & Vergelijken' ontdekt u gemakkelijk welke uitgaven voorzien in uw informatiebehoefte. Met een paar muisklikken komt u tot een shortlist van voor u interessante uitgaven, waarna u deze uitgaven op diverse aspecten met elkaar kunt vergelijken.

KLUWER
Postbus 23
7400 GA Deventer
tel: 0570-673449

Ga naar www.shopklowerjuridisch.nl en klik op

ZOEKEN & VERGELIJKEN

Kluwer: juridische vakinformatie voor iedere situatie

Gewacht tot de kinderen de deur uit zijn en dan...

mr. H.M.J. van den Hurk
advocaat te Tilburg¹

Bij de echtscheiding wordt de hoogte van het nabestaandenpensioen naar redelijkheid vastgesteld (art. 8a jo. art. 8 lid 3 Pensioen- en spaarfondsenwet). In bepaalde omstandigheden kunnen aanspraken op dat pensioen als gevolg van de echtscheiding verminderen of zelfs tot nihil worden teruggebracht. Tegen dit dreigend vooruitzicht kan beroep worden gedaan op het pensioenverweer (art. 1:153 BW). Dit houdt in dat een rechterlijke uitspraak tot echtscheiding wordt opgeschort totdat er een voorziening is getroffen voor uitkeringen aan de andere partner, die in geval van vooroverlijden van de ene partner, als gevolg van de echtscheiding, geheel of gedeeltelijk zouden verdwijnen. Daartoe moet de andere partner op die grond tegen het verzoek tot echtscheiding verweer voeren; de rechter kan een termijn stellen voor het treffen van een dergelijke voorziening, die, gelet op de omstandigheden van het geval, ten opzichte van beide echtgenoten billijk dient te zijn.

Een beroep op het pensioenverweer slaagt niet indien redelijkerwijs te verwachten is dat de andere partner zelf voldoende voorzieningen kan treffen of indien de duurzame ontwrichting van het huwelijk in overwegende mate aan deze partner te wijten is.²

In art. 1:180 BW is een overeenkomstige regeling opgenomen voor het verzoek tot ontbinding van het huwelijk na scheiding van tafel en bed.

Het pensioenverweer wordt door sommigen beschouwd als achterhaald, maar bepaalde pensioenregelingen en ontwikkelingen in het pensioenrecht maken het noodzakelijk dat de echtscheiding kan worden opgeschort totdat er een goed nabestaandenpensioen voor de ex is geregeld. Op 5 maart jl. heeft de Hoge Raad, en op 16 juni jl. het Hof Den Haag in een andere zaak, zich gebogen over het pensioenverweer. Een verkenning van het verweer, en een analyse van beide arresten.

PENSIOEN EX VAAK NIET GEREGELD

Onder een voorziening die gelet op de omstandigheden van het geval ten opzichte van beide echtgenoten als billijk moet worden gekwalificeerd, valt in elk geval wel een uitkering gebaseerd op de Algemene Weduwen- en Wezenwet zoals in wat minder recente jurisprudentie is vastgelegd (Hoge Raad 20 mei 1977, NJ 1978, 253). De uitkeringen gebaseerd op de AWW zijn echter geenszins gelijk aan de uitkeringen op grond van de ANW. De ANW geldt sedert 1 juli 1996. In de ANW zijn veel strengere eisen opgenomen en relatief hogere drempels opgeworpen om in aanmerking te kunnen komen voor een dergelijke uitkering. De Hoge Raad heeft zich echter op dit punt nog niet kunnen uitlaten.

In een groot aantal pensioenregeling in ons land is inmiddels vastgelegd dat aan de ex-echtgenoot of ex-partner is het geval van een echtscheiding c.q. ontbinding van het huwelijk na scheiding van tafel en bed c.q. de verbreking van het partnerschap een bijzonder nabestaandenpensioen toekomt.

Maar nog steeds is dat niet vanzelfsprekend en komt het niet in elke pensioenregeling of pensioentoezegging voor. Er zijn er nog heel veel waarin het niet is opgenomen. In die gevallen valt men dan terug op de bepalingen uit de Wet Verevening Pensioenrechten bij Scheiding en de PSW. Beide zijn echter op dit punt van regeland recht, zodat in onderling overleg daarvan ook weer kan worden afgeweken.

Voor de goede orde zij opgemerkt, dat de Wet Verevening Pensioenrechten bij Scheiding geen verandering brengt in een mogelijk beroep op pensioenverweer en ook niet leidt tot een uitbreiding van de mogelijkheden om een beroep te doen op het pensioenverweer. Immers, de Wet VPS biedt een oplossing voor de verdeling van het ouderdompensioen. Voor het nabestaandenpensioen geldt de wettelijke regeling van de Pensioen- en spaarfondsenwet.

VELE VARIANTEN

Waar eerder gedacht werd dat er op grond van de Wet VPS toereikende voorzieningen

Niet in alle pensioenregelingen is bepaald dat de ex-echtgenoot bij echtscheiding een bijzonder nabestaandenpensioen toekomt

zouden zijn na de echtscheiding dan wel ontbinding van het huwelijk, blijkt dat in de praktijk van heden niet steeds het geval te zijn. Steeds meer pensioenregelingen en -toezeggingen gaan er immers toe over om het nabestaandenpensioen te verzekeren op risicobasis. Dat betekent dat er geen kapitaal wordt bijeengebracht, maar dat slechts een risico is verzekerd. Bij echtscheiding bestaat er dan ook geen bijzonder nabestaandenpensioen en is het voeren van pensioenverweer zeer zeker wel relevant.

Ook is het denkbaar dat het nabestaandenpensioen dat bij overlijden voor de pensioendatum tot uitkering moet komen, op risicobasis is verzekerd, en bij overlijden na de pensioendatum op kapitaalbasis. Dan is er wel een bijzonder nabestaandenpensioen, maar pas bij overlijden ná de pensioendatum van de pensioengerechtigde.

Regelmatig ook is er in een pensioentoezegging in de vorm van een beschikbare premie niet eens een nabestaandenpensioen met zoveel woorden toegezegd. Als het

expliciet niet is toegezegd speelt het probleem van het pensioenverweer uiteraard niet: er gaat ook niets teloor. Echter afhankelijk van de formulering in de pensioentoezegging – op welke wijze het beschikbare kapitaal op de pensioendatum moet worden besteed voor ouderdoms- en/of nabestaandenpensioen – is er reden om tot toekenning van een bijzonder nabestaandenpensioen bij overlijden na de pensioendatum over te gaan. In een beschikbare premieregeling is veelal het nabestaandenpen-

Nu steeds meer pensioenregelingen het nabestaandenpensioen verzekeren op risicobasis, bestaat er geen bijzonder nabestaandenpensioen en is het voeren van pensioenverweer relevant

sioen voor de pensioendatum verzekerd op risicobasis.

Zo zijn er nog vele varianten denkbaar. En niet alleen denkbaar: ze komen in grote aantallen voor. Elke keer opnieuw is het dus van belang te bekijken of er niet een reden is om het pensioenverweer te voeren. Het belang daarvan lijkt dus weer toe te nemen.

CRITERIA

Er dient een voorziening getroffen te worden die billijk is om de teloorgegane rechten op te vangen. Daarvoor zijn een aantal criteria ontwikkeld die in de rechtspraak ook weer steeds aan de orde komen: de leeftijd van de vrouw, de mogelijkheid zelf een bevredigende voorziening te treffen en de hoogte van het pensioenbedrag dat verloren zou gaan, alsmede de te verwachten inkomsten van partijen. Verder uiteraard steeds de omstandigheden van het geval. Zo kan een rechter er rekening mee houden dat aan de verwerende echtgenoot bijvoorbeeld het grootste deel van huwelijksgoederengemeenschap is toebedeeld en uit dien hoofde middelen voorhanden zijn om een voorziening te treffen (Hoge Raad, 5 oktober 1990, NJ 1991, 395).

De wet geeft twee uitzonderingsgevallen. In de eerste plaats gaat het pensioenverweer niet op als de verwerende echtgenoot zelf voldoende voorzieningen heeft en niet redelijkerwijs benadeeld wordt door het teloorgaan van de vooruitzichten; in de tweede plaats gaat het niet op als de duurzame ontwrichting van het huwelijk in overwegende mate aan de verwerende echtgenoot is te verwijten.

CONVERSIE

Indien partijen kiezen voor conversie na de echtscheiding (niet na scheiding van tafel en bed), dan wordt het voorwaardelijke recht op ouderdomspensioen en het recht op bijzonder nabestaandenpensioen in de conversie betrokken en omgezet in een eigen recht van de vereveningsgerechtigde. Indien er dan nog sprake zou zijn van niet, of onvoldoende geacht, nabestaandenpensioen, dan zal dat al vóór de conversie totstandkomt zijn afgewikkeld. Conversie is immers een gezamenlijke keuze van partijen. Het pensioenver-

weer kan dan mijns inziens geen rol meer spelen. Enerzijds niet omdat het eerder aan de orde moet zijn geweest en anderzijds niet omdat de verwerende echtgenoot door eigen keuze geen nabestaandenpensioen meer ontvangt bij overlijden van de pensioengerechtigde.

TWAALF

Het Hof Den Haag besliste onlangs over het volgende geval (LJN AP 1926). De man en de vrouw waren lange tijd geleden in Suriname met elkaar gehuwd in een gemeenschap van goederen, voorzover die naar Surinaams recht bestaat. Na verloop van tijd, in de jaren zestig, hebben partijen zich in Nederland gevestigd. De man heeft steeds gewerkt en de kosten van de huishouding gedragen, de vrouw heeft de twaalf kinderen verzorgd en opgevoed die uit het huwelijk zijn geboren. De vrouw had inmiddels de leeftijd van 79 jaar bereikt; de man was enkele jaren ouder.

In 2003 heeft man bij de Rechtbank Den Haag het verzoek ingediend tot echtscheiding. De vrouw heeft daartegen verweer gevoerd en met name een beroep gedaan op het zogenaamde pensioenverweer. De rechtbank wees dat af maar het Hof Den Haag besliste dat het wel kon slagen.³

Op grond van de wet en het pensioenreglement van het Pensioenfonds Suriname, waarvan de man al sinds 1 mei 1982 een ouderdomspensioen genoot, had de vrouw geen recht op een bijzonder nabestaandenpensioen, ook omdat dat in de Surinaamse pensioenwetgeving niet bestaat. Om een nabestaandenpensioen te kunnen ontvangen, moet de weduwe op het moment van overlijden van de deelnemer of gewezen of gepensioneerd deelnemer met hem gehuwd zijn.

De vrouw was 79 jaar en had tijdens het huwelijk voor de twaalf kinderen gezorgd. Dat de man steeds de hypotheek had betaald en zij nu in de voormalige echtelijke woning woont, vrij van hypotheek, kan volgens het

hof gezien worden als een voldoening van de kosten van de huishouding en de aflossing van een gemeenschapsschuld.

ZEKER NIET BEREID

Het hof oordeelde dat de duurzame ontwrichting van het huwelijk niet in overwegende mate aan de vrouw was te wijten. Bovendien kon het gezien haar leeftijd, en met het oog op de verzorging van de kinderen gedurende de huwelijksjaren en dat de man nu nog van haar wilde scheiden, van haar niet meer verwacht kon worden dat zij zelf een voorziening zou treffen voor het teloorgaan van het bestaande uitzicht op de uitkeringen. Tenslotte had de man in eerste aanleg zelfs gesteld dat hij niet in staat en zeker ook niet bereid was om welke voorziening dan ook voor de vrouw te treffen. Daarom gaf het hof de man geen termijn meer voor het treffen van een voorziening en concludeerde dat het beroep van de vrouw op het pensioenverweer in volle omvang slaagt.

ONTBINDING NA SCHEIDING VAN TAFEL EN BED

De Hoge Raad heeft zich onlangs ook over het pensioenverweer uitgelaten, in zijn arrest van 5 maart 2004 (PJ 2004, 78). In die casus ging het om ontbinding van het huwelijk na een scheiding van tafel en bed. Op grond van het pensioenreglement van de man gold zijn echtgenote, zolang er sprake was van een scheiding van tafel en bed, als nabestaande en kwam zij in aanmerking voor het nabestaandenpensioen. Dat was niet meer zo op het moment dat het huwelijk alsnog ontbonden zou worden. De man diende een verzoek in tot ontbinding van het huwelijk na scheiding van tafel en bed en de vrouw deed een beroep op het pensioenverweer, nu de man geen adequate voorziening naar redelijkheid en billijkheid voor de vrouw had getroffen om het pensioenverlies te voorkomen, c.q. te helen.

Sedert de invoering in 1972 van art. 8a

*Omdat er nog steeds gevallen zijn waarin het
pensioenverweer noodzakelijk is, dient dit niet
uit de wetgeving te worden verwijderd; het verweer
lijkt integendeel aan een opleving toe*

PSW zou een dergelijk probleem zich echter niet meer moeten manifesteren, maar de pensioenregeling van de man was niet onderworpen aan het bereik van de PSW en nog steeds in werking, zodat de bepaling op grond waarvan aan de ex-echtgenote niets toekwam, nog gold. Dat is overigens niet uitzonderlijk omdat niet elke pensioentoezegging of pensioenregeling is onderworpen aan de PSW.

In het arrest kwam aan de orde dat de vrouw veel meer financiële middelen had dan de man. De Hoge Raad gaat daar niet meer nader op in, doch de A-G geeft in zijn conclusie aan dat, nu het huwelijk reeds vanaf 1968 heeft geduurd en de man vanaf 1975 pensioenrechten heeft opgebouwd, het voor de vrouw op haar huidige leeftijd en in haar huidige omstandigheden (de alimentatie was zojuist op nihil gesteld) ondoenlijk is (haar mogelijkheden zijn wezenlijk verslechterd) om op een andere wijze in haar onderhoud te voorzien in geval van vooroverlijden van de man.

OPLEIVING

De consequentie van het arrest van het Hof Den Haag is dat de partijen gewoon gehuwd blijven – een terechte beslissing naar mijn mening. Omdat er zich nog steeds gevallen

kunnen voordoen waarin een beroep op het pensioenverweer noodzakelijk blijkt te zijn, is er voornamelijk geen enkele reden om het pensioenverweer uit onze wetgeving te verwijderen. Integendeel, het lijkt weer aan opleving toe.

Ook uit het arrest van de Hoge Raad blijkt weer van de noodzaak het pensioenverweer te handhaven in de wet. Nog steeds zijn er oude pensioenregelingen en reglementen in omloop die ertoe leiden dat er slechts een nabestaandenpensioen wordt uitgekeerd aan diegene die op het moment van overlijden als echtgenoot c.q. partner geldt en die ook daadwerkelijk in een huwelijkse relatie, dat wil zeggen in een niet-ontbonden huwelijk met de vooroverledene staat. Of deze 'oude regelingen' (in modernere regelingen komt een dergelijke bepaling vrijwel niet meer voor) ook bij het geregistreerd partnerschap tot een nabestaandenpensioen zullen leiden is nog maar de vraag. Dat hangt af van de definitie van partner c.q. nabestaande die in de desbetreffende regeling is opgenomen, waarbij ik aantekenen dat art. 1:153 BW weer niet geschreven is voor verbreking van het partnerschap. Een en ander kan tot verschillende uitkomsten leiden in gevallen die op het eerste oog gelijk schijnen.

De laatste jaren is de tendens om in diver-

se pensioenregelingen, bij wijze van kostenbesparing, het nabestaandenpensioen op risicobasis te verzekeren. Hierdoor zal er bij echtscheiding of scheiding van tafel en bed voor de ex-echtgenote geen nabestaandenpensioen zijn: er is immers geen kapitaal opgebouwd dat onder de Wet Verevening Pensioenrechten aan de ex-echtgenote toekomt. Dus ook nu nog is het pensioenverweer zeker niet van elke realiteitszin ontbloot.

NOTEN

- 1 Henny van den Hurk is partner bij Gommer & Partners Pensioen Advocaten Tilburg.
- 2 Hier komt zelfs 'de schuldvraag' nog weer even om de hoek kijken, waarvan in principe afscheid was genomen in 1971, bij de invoering van de duurzame ontvrachting als grondslag voor de echtscheiding en de scheiding van tafel en bed. Destijds waren er echter vele pensioenvoorzieningen die alleen in een aanspraak op nabestaandenpensioen voorzagen indien de nabestaande (meestal alleen overigens voor de weduwe, niet voor de kinderen) met de pensioengerechtigde deelnemer ten tijde van zijn overlijden was gehuwd. Dit werd als onbillijk beschouwd en als gevolg daarvan zag het pensioenverweer het wettelijke levenslicht.
- 3 De overweging van de rechtbank om het pensioenverweer van de vrouw af te wijzen is uit het arrest van het hof helaas niet kenbaar. Ik vermoed dat dit toch te maken had met de financiële positie van de man, nu de vrouw ook subsidiair een alimentatie had gevorderd ter grootte van 50% van het pensioeninkomen van de man en haar geen alimentatie is toegekend.

(advertentie)

Jurist bij DAS rechtsbijstand www.das.nl
AMSTERDAM ARNHEM 'S-HERTOGENBOSCH RIJSWIJK

Kroniek Bestuursprocesrecht II

J.C. Binnerts en M.F.A. Dankbaar¹

In dit nummer het tweede deel van de Kroniek bestuursrecht. De auteurs beperken zich tot het jaar 2003 en in het bijzonder de jurisprudentie die in de Jurisprudentie Bestuursrecht (JB) en de Administratiefrechtelijk Beslissingen (AB) is gepubliceerd. Vreemdelingen- en belastingrechtelijke bijzonderheden worden buiten beschouwing gelaten.

INHOUD DEEL I

ALGEMENE THEMA'S

- E-mail
- Belanghebbende
- Termijnen

VOORBEREIDINGSPROCEDURES

BEZWAARSCHRIFTPROCEDURE

- Inhoud
- Verdere gang van zaken
- Mediation hangende bezwaar
- Afdoening bezwaar
- Kosten
- Handreiking bezwaarschriftprocedure
- Rechtstreeks beroep

INHOUD DEEL II

BEROEP IN EERSTE AANLEG

- Indieningsperikelen
- Gang van zaken
- Geheimhouding
- Argumentatieve fuik
- Zelf afdoen
- Termijn nieuwe beslissing op bezwaar
- Hoorplicht
- Ambtshalve toetsing

HOGER BEROEP

VARIA

- Procesbelang
- Voorlopige voorziening

WETGEVING

BEROEP IN EERSTE AANLEG

Indieningsperikelen

Met het oog op de betaling van griffierechten kan een rekening-courantverhouding tussen appellant en het betreffende gerecht worden afgesproken. De Afdeling verlangt dan wel dat de appellant in het beroepschrift dient te vermelden dat het griffierecht ten laste van zijn rekening-courant moet worden gebracht. Anders volgt alsnog een aangetekend verzonden uitnodiging om te betalen. Met de ontvangst van zo'n uitnodiging en met de tijdige betaling van het griffierecht kan dan weer van alles misgaan, met niet-ontvankelijkheid als gevolg, zoals ProRail

ondervond in de Afdelingsuitspraak van 25 september 2003, JB 2003, 319.

De termijn voor betaling van het griffierecht – of beter die voor het herstel van het verzuim om dit reeds bij de indiening van het beroepschrift te doen – vangt aan op de dag na verzending, niet op die van bestelling van de 'uitnodiging' daartoe, aldus de Centrale Raad op 4 maart 2003, JB 2003, 153.

Indien in het beroepschrift verwezen wordt naar de eerder ingediende bedenkingen en vervolgens een termijn voor het nader indienen van gronden wordt gevraagd, waarna die termijn wordt gegeven, maar vervolgens wordt overschreden, leidt dat niet tot niet-

ontvankelijkheid. De verwijzing naar de bedenkingen volstaat om te voldoen aan art. 6:5 Awb, aldus *AbRS* 23 april 2003, AB kort 2003, 325. Sommige rechtbanken vermelden echter in hun ontvangstbevestiging naar aanleiding van een pro forma beroepschrift reeds dat het enkele verwijzen naar de gronden van het bezwaarschrift niet wordt gezien als een toereikende motivering van het beroep.

Gang van zaken

De rechtbank die zich niet houdt aan de procesregeling bestuursrecht – i.c. ging het om een oproeping voor een zitting op een termijn korter dan zes weken, hetgeen op

de redenen waarom ik gedwongen
ben deze gegevens geheim te
houden ben ik om dezelfde redenen
gedwongen geheim
te houden...

bezwaar stuitte van belanghebbende – handelt mogelijk in strijd met beginselen van behoorlijke rechtspleging. Dit kan grond vormen voor vernietiging van zijn uitspraak, aldus CRvB 17 april 2003, *JB* 2003, 190. Hoewel de rechter geen regelgevende bevoegdheid heeft, verplichten genoemde beginselen hem er wel toe om te handelen in overeenstemming met een door hem opgestelde regeling (zelfbinding).

Art. 8:42 lid 1 Awb verplicht het bestuursorgaan om een verweerschrift in te dienen binnen vier weken nadat de rechtbank het beroepschrift heeft doorgezonden. Dat lukt nogal eens niet. De bepaling kan effectief worden omzeild door op basis van art. 8:58 Awb een nader stuk in te dienen, waartoe tot tien dagen voor de zitting gelegenheid bestaat, zo bevestigt de Afdeling in een uitspraak van 18 september 2003, *JB* 2003, 315. De Centrale Raad bevestigde in een uitspraak van 29 oktober 2002, *JB* 2003, 22 dat de wet aan het niet-indienen van een verweerschrift geen gevolgen verbindt. Anderzijds zijn er wel grenzen, zelfs voor het bestuursorgaan. Eerst bij dupliek in de mondelinge behandeling met een moeilijk EG-rechtelijk betoog komen werd niet toegestaan in CBB 4 maart 2003, *JB* 2003, 117.

Geheimhouding

Op grond van art. 8:45 Awb kan de rechtbank aan bestuursorganen, ook als zij géén partij bij het geding zijn, om inlichtingen of stukken vragen. Deze moeten aan zo'n verzoek voldoen, maar kunnen behoefte hebben aan geheimhouding. Daar dienen zij dan op grond van art. 8:29 lid 3 Awb om te vragen, waarna de geheimhoudingskamer daarover beslist. Acht deze de beperking van de kennisneming gerechtvaardigd, dan kan de rechter die over de zaak zelf oordeelt slechts van die stukken kennisnemen na toestemming van partijen; voor een voorbeeld CRvB 7 maart 2003, *JB* 2003, 154. Weigert appellant zijn toestemming dan kan dat 'tegen hem gebruikt worden', zo leert *AbRS* 23 juni 2003, *JB* 2003, 224.

De beslissing tot geheimhouding kan pas in hoger beroep tegen de einduitspraak worden bestreden. Gebeurt dat met succes, dan heeft dit 'tot gevolg dat aan appellant zowel tijdens de bezwaarprocedure als in beroep bij de rechtbank ten onrechte bepaalde informatie is onthouden, als gevolg waarvan naar het oordeel van de Raad een zodanige schending van een fundamenteel beginsel van bestuurs(proces)recht heeft plaatsgevonden, dat dit – onder gegronde verklaring van het

beroep – dient te leiden tot vernietiging van de aangevallen uitspraak en de bestreden besluiten'. Zo oordeelt de CRvB in een uitspraak van 4 april 2003 (*JB* 2003, 182, te vinden onder LJN nummer AF 8719). In een andere uitspraak van gelijke datum (LJN AF 9873) overweegt de Raad in dit verband tevens dat betrokkene geen toestemming tot kennisneming had gegeven in de zin van art. 8:29 lid 3 Awb. Deze omstandigheid lijkt echter niet werkelijk relevant, nu in de andere zaak van gelijke datum die toestemming wel was verleend maar de uitkomst niet anders was.

Argumentatieve fuik

In een uitspraak van 10 september 2003, *AB* 2004, 4, overwoog de Afdeling dat 'het standpunt dat het beroep niet-ontvankelijk is voorzover het een grond inhoudt die niet reeds in bezwaar werd aangevoerd, (...) geen steun (vindt) in het recht (...). Nu in dit geval de betrokken beroepsgrond direct verband houdt met datgene wat in de beslissing op bezwaar is overwogen, is er geen reden waarom de Afdeling niet mede op grondslag daarvan uitspraak zou kunnen doen'. In zijn noot suggereert Widdershoven dat de Afdeling de scherpe kantjes van de eerder, vooral in milieuzaken, streng toegepaste 'fuikgedachte' zou afhalen. Dat deze van de baan zou zijn, valt volgens hem echter niet te concluderen. In een Afdelingsuitspraak van 28 april 2004, *JB* 2004, 213, volgde een verdere relativering van de argumentatieve fuik: appellant kreeg nog de ruimte om pas in hoger beroep met een aan het EVRM ontleende argumentatie op de proppen te komen. Zie ook de uitspraak inzake de IPPC-richtlijn, hierna genoemd onder *Ambtshalve toetsing*.

Zelf afdoen

Bij sanctiebesluiten die een punitief karakter dragen, toetst de rechter in verband met art. 6 EVRM de evenredigheid van de straf volledige. Leidt die indringende toetsing tot de conclusie dat de sanctie onmatig is, dan geeft diezelfde volle toetsing respectievelijk de beperktheid van de discretionaire bevoegdheid bij het bestuursorgaan de ruimte aan de rechter om zelf in de zaak te voorzien. Zie

bijvoorbeeld Rb. Zutphen 31 januari 2003, JB 2003, 94, Rb. Rotterdam 20 mei 2003, JB 2003, 204 en AbRS 19 november 2003, AB 2004, 27. In het ontwerp voor de vierde tranche van de Awb is zelfs voorzien in een uitdrukkelijke verplichting voor de rechter om dan zelf in de zaak te voorzien.²

In de voortdurende bijstandsgeschillen tussen de gemeente Amsterdam en de Minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid hakte de Centrale Raad een knoop door, door niet alleen een kortingsbesluit te vernietigen wegens onvoldoende onderzoek, maar – gebruikmakend van de erkenning van de minister dat verder onderzoek toch niets zou opleveren – de zaak zelf af te doen door te bepalen dat de gekorte bedragen dienden te worden vergoed (CRvB 22 april 2003, JB 2003, 173).

Een besluit kan niet worden ‘verbeterd’ in het dictum van de uitspraak van de bestuursrechter, aldus de Afdeling in een uitspraak van 25 november 2003, JB 2004, 22. Art. 8:70 Awb somt de mogelijke beslissingen namelijk limitatief op en verzet zich tegen al te creatieve oplossingen.

Termijn nieuwe beslissing op bezwaar

Doet de rechter de zaak niet zelf af, dan zal het bestuursorgaan een nieuwe beslissing op bezwaar moeten nemen. Daarvoor geldt opnieuw de termijn van art. 7:10 Awb. Soms is voor een (na vernietiging nieuw) te nemen beslissing op bezwaar de uitkomst van een andere procedure van belang, die echter niet binnen die termijn voorhanden is. Hoe dan te handelen? In een Afdelingsuitspraak van 29 oktober 2003, JB 2004, 4 ging het om het bezwaar tegen de weigering door B en W van een bouwvergunning, waarvan het lot afhing van de beslissing die de gemeenteraad moest nemen op een bezwaar tegen diens weigering van een vrijstelling op grond van art. 19 WRO-oud. B en W verklaarden het bezwaar ongegrond vóórdat de gemeenteraad besliste. Dat mocht niet van de Afdeling, omdat dit in strijd werd geacht met de zorgvuldigheidseis van art. 3:2 Awb. Hoe het College de verplichting om een beslissing van de raad af te wachten in overeenstem-

ming had moeten brengen met de verplichting om tijdig op het bezwaar te beslissen, blijft onduidelijk.

Een week later oordeelde de Afdeling dat nu juist vanwege die gebondenheid aan de wettelijke beslistermijn het B en W niet vrijstond om het eindoordeel af te wachten in een civiele procedure, dat relevant werd geacht voor de vraag of in bezwaar alsnog een art. 19-vrijstelling verleend diende te worden; 5 november 2003, JB 2004, 11. In een uitspraak van 10 december 2003, JB 2004, 53, richtte het bezwaar zich tegen de verlening van een vergunning voor een bouwplan, dat kennelijk in strijd met het bestemmingsplan was. Het bezwaar werd gegrond verklaard, waarop B en W de verleende bouwvergunning introkken. Nadien – bij een later besluit – verleenden zij alsnog een bouwvergunning, na vrijstelling te hebben verleend op grond van art. 19 WRO-oud. De Afdeling oordeelt dat pas met dat tweede besluit de beslissing op bezwaar was voltooid (‘aan alle vereisten van art. 7:11, tweede lid Awb was voldaan’), omdat het eerste besluit nog geen beslissing op de oorspronkelijk bouw aanvraag bevatte. Spanning tussen de eis om een zorgvuldig besluit te nemen en de eis om dit tijdig te doen, was ook aan de orde in een uitspraak van de Centrale Raad van 29 oktober 2003, JB 2004, 26: laatstgenoemde eis gaat volgens de Raad voor.

Hoorplicht

Na vernietiging van een beslissing op bezwaar door de rechtbank kan van het opnieuw horen worden afgezien. Indien echter de nieuwe beslissing op bezwaar steunt op een nieuwe grondslag doet de hoorplicht van art. 7:2 Awb zich ten volle gelden (CRvB, 6 november 2002, AB kort 2003, 23).

Ambtshalve toetsing

In beginsel bepaalt het ingestelde beroep de omvang van het geschil. De rechter moet echter daarbuiten treden als voorschriften

*Kijk – wij hebben als
rechters in dit tijdschrift
ook geen zin om voor
anderen te denken.
Dok wij toetsen alleen
ambtshalve aan onze
CAO...*

van openbare orde in het geding zijn. Dat leidt tot de vraag welke voorschriften van openbare orde zijn en daarom ambtshalve moeten worden getoetst, dus ook zonder dat daarop een beroep is gedaan. Een greep uit de jurisprudentie van 2003 levert het volgende op.

Het feit dat zonder motivering is afgeweken van advies van een adviescommissie – hetgeen in strijd is met art. 7:13 lid 7 Awb – mag niet ambtshalve aan de uitspraak ten grondslag worden gelegd: genoemde bepaling is niet van openbare orde, aldus de Centrale Raad op 29 april 2003, *JB* 2003, 192. Wanneer in beroep het vertrouwensbeginsel niet wordt ingeroepen, treedt de rechtbank buiten het geschil als zij een besluit wegens strijd daarmee vernietigt: het beginsel is dus niet van openbare orde volgens de Afdeling in een uitspraak van 25 juni 2003, *JB* 2003, 226. Het voorschrift dat in bezwaar een volledige heroverweging moet plaatsvinden is niet van openbare orde, aldus de Afdeling op 17 september 2003, *JB* 2003, 299. De vraag of een bestuursorgaan bevoegd was om het bestreden besluit te nemen, dient de rechter wel ambtshalve te onderzoeken, aldus *AbRS* 26 november 2003, *JB* 2004, 46.

Art. 8:69 Awb is zelf van openbare orde: appèlrechters gaan zelf na – ambtshalve – of de lagere rechter binnen de grenzen van 8:69 lid 1 Awb is gebleven (CRvB 24 december 2003, *JB* 2004, 105). Ook is denkbaar dat de rechter in eerste aanleg het geschil te eng heeft uitgelegd. Ook dat is in strijd met 8:69 lid 1 Awb en dient in appèl ambtshalve te worden vastgesteld, aldus CRvB 25 februari 2003, *JB* 2003, 115.

Bij toetsing van een bouwplan aan het bestemmingsplan is het beeld ook niet altijd even helder. Eerder besliste de Afdeling dat deze toetsing ambtshalve diende plaats te vinden.³ Ook is wel geoordeeld dat ambtshalve toetsing niet aan de orde is, maar dat toetsing aan het bestemmingsplan wel kan plaatsvinden in het kader van ambtshalve aanvulling van de rechtsgronden.⁴ In *AbRS* 2 april 2003, *JB* 2003, 129 m.nt. Albers streden partijen wel over de vraag of een bestemmingsplanvoorschrift inzake de bouw van dakkappen bepaalde bebouwing toestond, maar oordeelde de rechtbank dat partijen

daarbij naar het verkeerde voorschrift keken, omdat getoetst diende te worden aan een voorschrift over het uitbreiden van woningen. Daarmee, zo oordeelde de Afdeling nu, was de rechtbank buiten het geschil getreden. Zie ook: *AbRS* 21 mei 2003, *AB* 2003, 324, met noot Nijmeijer, en laatstelijk: *AbRS* 14 januari 2004, *AB* 2004, 239. Nijmeijer concludeert dat de Afdeling om is en niet langer toestaat dat ambtshalve wordt getoetst aan het bestemmingsplan.⁵

Ook bij de vraag of EG-recht ambtshalve moest worden toegepast was het beeld lang onduidelijk. Aanvankelijk omzeilde de Afdeling de consequenties van de bedenkingen-fuik in milieuzaken door eerst in beroep aangevoerde gronden ontleend aan het EG-recht ambtshalve in de beoordeling te betrekken. Deze lijn is verlaten in een uitspraak van de Afdeling van 20 augustus 2003, *AB* 2003, 391 (m.nt. Widdershoven): ‘Het niet aanvoeren van een grond inzake de IPPC-richtlijn als bedenking, staat niet in de weg aan de rechterlijke beoordeling ervan nu het gaat om mogelijk rechtstreeks werkend EG-recht en afwijzing van die beoordeling tot schending van het effectiviteitsbeginsel zou kunnen leiden.’ Inmiddels heeft de Afdeling in een uitspraak van 2 maart 2004, *AB* 2004, 152 (met uitgebreide noot Widdershoven en Vermeulen) de deur gesloten voor ambtshalve toetsing aan het EG-recht.

Bij punitieve sanctiebesluiten is van belang dat de rechter ambtshalve dient te toetsen of aan de eisen van art. 6, lid 1 EVRM is voldaan, zo blijkt uit de al eerdergenoemde Afdelingsuitspraak van 19 november 2003, *AB* 2004, 27.

Per saldo lijkt de ambtshalve toetsing duidelijk op zijn retour. Des te belangrijker is het dus dat namens de burger nauwkeurig wordt geprocedeerd.

HOGER BEROEP

Van groot belang is de uitspraak van de Afdeling van 6 augustus 2003, *AB* 2003, 355 en *JB* 2003, 216 in de zaak Brummen. Voorheen kon een appelland die bepaalde beroepsgronden verworpen maar andere gehonoreerd zag, kiezen of hij in hoger beroep ging, dan wel een nieuwe beslissing op bezwaar zou afwachten, om dan na eventueel beroep alsnog zijn verworpen beroepsgronden in hoger beroep aan de orde te stellen. Die laatste mogelijkheid (de ‘Amicitia-lijn’) is er als gevolg van de Brummen-uitspraak niet meer. Indien de rechtbank bepaalde beroepsgronden expliciet heeft verworpen, kan niet gewacht worden met het hoger beroep; later alsnog (of nogmaals) aan de orde stellen van deze gronden stuit af op de formele rechtskracht. De lijn is overgenomen door de Centrale Raad in een uitspraak van 12 november 2003, *JB* 2004, 30. Zie uitvoeriger H.J.M. Besselink in *JBplus* 2004, 1 en C.L.G.F.H. Albers en R.J.N. Schlössels in *Gst.* 2003, 7197, p. 192 e.v. Een complicerende factor is dat het bestuursprocesrecht geen incidenteel appèl kent.⁶

De CRvB is iets soepeler, daar waar de niet appellerende partij wel punten aan de orde mag stellen die nauw verweven zijn met hetgeen de wel appellerende wederpartij aan de orde stelt. Maar dit kent zijn grenzen, zoals de uitspraak van de Raad van 2 maart 2004, *JB* 2004, 165 illustreert. De Raad overwoog dat van gedaagden ‘(...) in redelijkheid had mogen worden verwacht dat zij tegen het oordeel van de rechtbank zelf hoger beroep hadden ingesteld (...)’. Dit mocht daarom van hen worden verwacht, omdat uit de uitspraak van de rechtbank volgde dat het punt waarop zij in eerste aanleg ongelijk hadden gekregen, uitgaande van de uitspraak van de

rechtbank niet meer in de nadere besluitvorming kon worden betrokken.

VARIA

Procesbelang

Door tijdsverloop was de bestreden keurvergunning vervallen; het beroep werd vanwege het ontbreken van procesbelang niet-ontvankelijk verklaard (*AbRS* 12 februari 2003, *AB* 2003, 183).

Het feit dat een garagehouder van wie de APK-erkenning was ingetrokken nadien zijn bedrijf had gestaakt, betekent niet dat hij zijn procesbelang heeft verloren en hij die intrekking niet meer zou kunnen aanvechten; denkbaar was immers nog – volgens de Afdeling – dat hij om schadevergoeding zou kunnen verzoeken na vernietiging van het besluit, 5 november 2003, *JB* 2004, 8. Daarvoor is niet nodig dat hij reeds om schadevergoeding heeft gevraagd op de voet van art. 8:73 Awb, zoals de rechtbank Amsterdam dacht; zie *AbRS* 3 december 2003, *JB* 2003, 48.

Over dit onderwerp schreven J.C.A. de Poorter en B.W.N. de Waard een bijdrage in *Jbplus*.⁷

De CRvB (2 april 2003, *AB* 2003, 383, m.nt. De Graaf) vond een oplossing voor het 'uitspraakprobleem' in een geval waar tijdens de behandeling van het hoger beroep op initiatief van de raad een minnelijke regeling totstandkwam (en partijen elkaar over en weer ook voor wat betreft het griffierecht en de proceskosten finale kwijting gaven), maar waarbij het hoger beroep niet werd ingetrokken: de Raad concludeerde dat geen sprake meer was van procesbelang en dat appelland niet-ontvankelijk was. Art. 8:44 Awb houdt wel rekening met de mogelijkheid een minnelijke regeling te treffen, maar regelt niet de beëindiging van de procedure. De noot-

schrijver gaat in op de problematiek van formele rechtskracht en 4:6 Awb voor het geval de getroffen regeling door een partij niet wordt nagekomen.

Voorlopige voorziening

Sinds 1 april 2002⁸ kan de rechter bij vernietiging van een besluit ook een voorlopige voorziening treffen ter overbrugging van de periode totdat het bestuursorgaan een nieuw besluit heeft genomen. De bodemrechter bepaalt dan tevens het tijdstip, waarop die voorziening vervalt, zo schrijft art. 8:72 lid 5 Awb voor. Als naderhand behoefte blijkt te bestaan aan een verlenging van de werkingsduur van die voorlopige voorziening, dan is de aangewezen weg het vragen van herziening van de uitspraak van de rechter op grond van art. 8:88 Awb, zo leert *AbRS* 9 april 2003, *JB* 2003, 144.

In *AbRS* 19 februari 2004, *JB* 2004, 148, m.nt. Stroink kwam aan de orde de situatie dat de rechter in eerste aanleg na vernietiging zo'n voorziening had getroffen en later – zelfs hangende hoger beroep – als voorzieningenrechter bij nadere voorziening deze nog met een dwangsom had versterkt. De Afdeling lijkt dat laatste toe te staan, hoewel goed te bepleiten valt dat als de bodemprocedure eenmaal in hoger beroep is aangeland, slechts de Voorzitter van de Afdeling tot zo'n aanvulling bevoegd zou zijn geweest. Nog opvallender is dat de Afdeling het hoger beroep ongegrond verklaart, maar gelijktijdig wel zelf weer de voorlopige voorziening

treft dat de eerder voorlopige voorziening van de voorzieningenrechter wordt 'opgeheven', omdat het bestuursorgaan naar het oordeel van de Afdeling daaraan inmiddels had voldaan. Het lijkt erop dat nu toch in enige mate hoger beroep tegen een voorlopige voorziening mogelijk wordt.

WETGEVING

Hiervoor kwamen al aan de orde de invoering van de mogelijkheid van het rechtstreeks beroep per 1 september 2004, de Wet elektronisch bestuurlijk verkeer die in werking trad op 1 juli 2004 en de Wet uniforme voorbereidingsprocedures die per 1 januari 2005 als het goed is in werking zal treden. Die laatste datum is ook de beoogde datum voor de invoering van belastingrechtspraak in twee feitelijke instanties.⁹ Op langere termijn valt op procesrechtelijk gebied nog te verwachten een wetsvoorstel 'aanpassing bestuursprocesrecht', dat nog voor het einde van het jaar is aangekondigd.¹⁰ Dit zal voorzien in een verruiming van de mogelijkheden tot definitieve geschilbeslechting, de invoering van de bestuurlijke lus en een verruiming van de mogelijkheid om met art. 6:22 Awb bepaalde verzuimen te passeren. Verder ligt, naast de al genoemde mogelijkheid van een regeling met betrekking tot het incidenteel hoger beroep, mogelijk nog in het verschiet een regeling inzake het beroep bij niet-tijdig beslissen. ●

NOTEN

¹ Advocaten bij Pot Jonker Advocaten, Haarlem.
² Zie art. 8:72a van het wetsvoorstel TK 29 702, nrs. 1-4.
³ *AbRS* 19 oktober 1998, *AB* 1999, 163.
⁴ *AbRS* 8 augustus 1996, *AB* 1996, 481 (m.nt. Van Buuren); *JB* 1996, 198 (m.nt. Heldeweg).

⁵ A.G.A. Nijmeijer, 'Het bestemmingsplan en de bouwvergunning. Een niet-ambtshalve door de bestuursrechter te toetsen relatie', *Jbplus*, 2004, nr. 3, p. 186 e.v.
⁶ Daar wordt blijkens een brief van het Kabinet aan de Tweede Kamer wel op gestudeerd, TK 29 279, nr. 16.

⁷ 'Het procesbelang in bestuursrechtelijke procedures', *Jbplus* 2003, nr. 3, p. 105 e.v.
⁸ Inwerkingtreding Eerste evaluatiewet Awb, *Staatsblad* 2002, 53.
⁹ Wetsontwerp 29 251.
¹⁰ In de in noot 6 genoemde brief.

KLUWER FIDURA WORKFLOW SOFTWARE: EFFICIENCY VERGROOT UW SLAGVAARDIGHEID!

Meer dan 6000 juridische professionals werken er reeds mee....

Kluwer Fidura maakt al 10 jaar krachtige en gebruikersvriendelijke automatiseringssystemen die speciaal zijn toegesneden op de juridische dienstverlening. Innovatie en flexibiliteit zorgen ervoor dat de Kluwer Fidura applicaties in elke praktijksituatie toegepast kunnen worden. De pakketten ontsluiten informatie op dossier-, relatie- en managementniveau en zorgt ervoor dat alle juridische bedrijfsprocessen gestroomlijnd zijn. Dankzij slimme integratie van programma's is de software geschikt voor zowel de advocaat als de secretaresse.

Fidura Enterprise – de meest innovatieve en flexibele automatiseringsoplossing voor juridische professionals van dit moment. Fidura Enterprise ondersteund de volledige workflow van middelgrote en grote advocatenkantoren, juridische afdelingen en kantoren die een eigen inrichting van het programma willen hebben of willen meeconverteren vanuit andere workflow programma's.

Naast volledige dossier- uren en financiële administratie beschikt dit programma over een uitstekende integratie met de Microsoft Office productlijn en kent dit programma geïntegreerde koppelingen met andere softwareproducten zoals

wettelijke rente-, alimentatie rekenprogramma's, performance management en ook bijvoorbeeld De Gids Rechterlijke Macht.

Fidura Medium – een pragmatische automatiseringsoplossing voor advocatenkantoren en juridische afdelingen. De software integreert dossier-, uren-, en financiële gegevens van uw kantoor in een gebruikersvriendelijk en snel systeem. Dit systeem kan ingericht worden op uw manier van werken.

Advocaat Online - het mobiele advocatenkantoor waarmee u direct aan de slag kunt! Bij aanmelding krijgt u per gebruiker per kantoor een login naam en wachtwoord, waarmee u toegang krijgt tot een beveiligd mobiel advocatenkantoor met een gebruikersvriendelijk en compleet dossier- en administratiesysteem. Geen implementatie nodig en u kunt deze eenvoudige administratie binnen grenzen aanpassen aan uw eigen werkwijze.

Welke oplossing is uw keuze?

Met Kluwer Fidura vergroot u de slagvaardigheid van uw kantoor of afdeling. Bel voor meer informatie met 0499 – 334 550 of surf naar www.kluwerfidura.nl

Meer info? Surf naar:
www.kluwerfidura.nl

Verplichte vergoeding leidt tot vragen

Johan Pel en Kyrsten Winkel

beiden advocaat te Amsterdam bij Boekel De Nerée

Op 5 oktober 2004 is wetsvoorstel 28 167, over het concurrentiebeding, door de Tweede Kamer aangenomen. Het voorstel is bijna drie jaar geleden door het Paarse kabinet ingediend als uitvloeisel van het project Marktwerving, Deregulering en Wetgevingskwaliteit. De behandeling ging vervolgens erg langzaam, mede door de verschillende kabinetswisselingen, maar het voorstel is uiteindelijk door de ministers De Geus en Donner door de Tweede Kamer geloodst. Dat ging niet probleemloos, vooral de verplichte vergoeding (artikel 7:653 BW, zie hieronder) gaf aanleiding tot stevig debat. Het voorstel is op onderdelen dan ook aangepast. Op eerdere versies van het wetsvoorstel is in de vakliteratuur veel kritiek geuit.¹ Ook de nu aangenomen tekst roept nog de nodige vragen op. Uiteraard moet het voorstel nog door de Eerste Kamer. Mocht dat spoedig verlopen, dan zou het voorstel in de loop van de eerste helft van 2005 in werking kunnen treden.

Volgens de door de Tweede Kamer aangenomen tekst komt artikel 7:653 BW als volgt te luiden:

1. Een beding tussen de werkgever en de werknemer waarbij deze laatste wordt beperkt in zijn bevoegdheid om na het einde van de arbeidsovereenkomst op zekere wijze werkzaam te zijn, is slechts geldig indien de werkgever dit beding schriftelijk is overeengekomen met een meerderjarige werknemer en de werkgever zich daarbij heeft verbonden een billijke vergoeding te betalen voor iedere maand dat de beperking duurt.
2. De vergoeding, bedoeld in lid 1, wordt betaald in termijnen aan het eind van iedere maand. Van dit lid kan bij schriftelijke overeenkomst worden afgeweken.
3. De vergoeding, bedoeld in lid 2, is niet verschuldigd indien:
  - a. de werknemer wegens de wijze waarop de arbeidsovereenkomst is geëindigd schadelijkt is op grond van artikel 677, leden 1 en 3;
  - b. de werkgever vóór opzegging door de werknemer of uiterlijk bij gelegenheid van de opzegging door hem aan de werknemer te kennen geeft dat hij geen beroep zal doen op het concurrentiebeding;

Wat dient onder een ‘billijke vergoeding’ in de zin van art. 7:653 lid 1 BW te worden verstaan? Dit is een van de vragen die het wetsvoorstel over het concurrentiebeding oproept. Een uiteenzetting hierover en over de wijzigingen in het wetsvoorstel.

Naast een wijziging van artikel 7:653 BW voorziet het wetsvoorstel in de mogelijkheid in een ontbindingsprocedure ook een uitspraak over het concurrentiebeding te verkrijgen. Die mogelijkheid en het overgangsrecht komen ook ter sprake.

BELANGRIJKSTE WIJZIGINGEN

Het concurrentiebeding dient in het vervolg het geografisch en functioneel bereik van de beperking uitdrukkelijk te vermelden. Ook de duur van de beperking dient in het concurrentiebeding te worden bepaald. Deze wordt in het voorstel bovendien beperkt tot ten hoogste één jaar. Dit alles staat in lid 4. Nieuw is voorts dat het wetsvoorstel uitdrukkelijk bepaalt dat het concurrentiebeding vervalt indien de arbeidsovereenkomst wordt beëindigd tijdens de proeftijd en bij faillissement van de werkgever (lid 5).

De meest omstreden wijziging is de introductie van de ‘billijke vergoeding’. Het concurrentiebeding is alleen geldig indien erin opgenomen is dat de werkgever aan de werknemer een billijke vergoeding betaalt voor iedere maand dat de beperking duurt. Deze billijke vergoeding is de werkgever verschuldigd als compensatie voor de beperking van de vrijheid van arbeidskeuze van de werknemer. Uit de wetgeschiedenis blijkt dat de vergoeding niet het karakter heeft van een schadevergoeding. Ook indien de werknemer na het einde van de arbeidsovereenkomst iets gaat doen wat helemaal niet door het concurrentiebeding wordt bestreken en die keuze ook niet gemaakt lijkt te zijn als gevolg van het concurrentiebeding, blijft de vergoeding verschuldigd, behoudens de algemene wijzigingsbevoegdheid van lid 7. In de Memorie van Toelichting heet het: ‘*Wat de werknemer vervolgens tijdens de looptijd van het beding aan activiteiten ontplooit, is voor de verplichting tot het*

- c. de werkgever na de opzegging door de werknemer aan deze te kennen geeft dat hij geen beroep zal doen op het concurrentiebeding en de werknemer instemt met het vervallen van de plicht tot betaling van de vergoeding;
  - d. de werkgever, in geval van een arbeidsovereenkomst voor bepaalde tijd, ten minste een maand voor het einde van die arbeidsovereenkomst, aan de werknemer te kennen geeft dat hij geen beroep zal doen op het concurrentiebeding.
- In de in de onderdelen b en d bedoelde gevallen blijft de vergoeding verschuldigd indien de werknemer door het vervallen van de vergoedingsplicht onbillijk zou worden benadeeld.
4. In een beding als bedoeld in lid 1 worden vermeld:
    - a. de werkzaamheden en het geografisch gebied waarvoor de beperking geldt;
    - b. de duur van de beperking, die ten hoogste een jaar kan bedragen;
    - c. de hoogte van de door de werkgever verschuldigde vergoeding, bedoeld in lid 1.
  5. Een beding als bedoeld in lid 1 komt te vervallen, indien:
    - a. de arbeidsovereenkomst in de proeftijd wordt beëindigd;
    - b. de werkgever wegens de wijze waarop de arbeidsovereenkomst is geëindigd schadelijkt is op grond van artikel 677, leden 1 en 3;
    - c. de werkgever in staat van faillissement is verklaard.
  6. De rechter kan een beding als bedoeld in lid 1 geheel of gedeeltelijk vernietigen op de grond dat, in verhouding tot het te beschermen belang van de werkgever, de werknemer door dat beding onbillijk wordt benadeeld. Voorts kan de rechter een beding als bedoeld in lid 1 vernietigen indien de werknemer op onredelijke gronden de instemming, bedoeld in lid 3, heeft geweigerd.
  7. De rechter kan de vergoeding, bedoeld in lid 1, wijzigen indien hem dit met het oog op de omstandigheden van het geval billijk voorkomt.
  8. Een beding tussen de werkgever en de werknemer waarbij deze laatste wordt verboden om na het einde van de arbeidsovereenkomst de klanten van de werkgever te benaderen, valt niet onder de werking van dit artikel.
  9. Elk beding in strijd met dit artikel is nietig.

De wetgever wil dat werkgevers van tevoren bedenken of zij met een werknemer een concurrentiebeding afspreken

betalen van de vergoeding dan ook niet relevant'.²

De wetgever heeft beoogd werkgevers van tevoren goed te laten bedenken of zij met een werknemer een concurrentiebeding afspreken of niet. Daarmee zouden onnodige concurrentiebedingen voorkomen kunnen worden. Voor de bepaling van de hoogte van de vergoeding geeft tekst noch toelichting bruikbare aanknopingspunten. Dit valt te betreuren, nu in de opzet van lid 1 het ontbreken van een als billijk aan te merken – bijvoorbeeld te lage – vergoeding het hele concurrentiebeding onderuit haalt, tenzij zou moeten worden aangenomen dat de rechterlijke correctiebevoegdheid van lid 7 de werkgever de helpende hand kan bieden.

Veel van de discussie bij de parlementaire behandeling ging over de vraag in welke situaties de werkgever alsnog onder de overeengekomen vergoeding uit kan komen. Aan die regeling (lid 3) is dan ook flink gesleuteld. Zo is geen vergoeding verschuldigd indien de werknemer schadeplichtig is (lid 3, onder a). Voorts is de werkgever geen vergoeding ver-

schuldigd indien hij, al dan niet op verzoek van werknemer, maar in ieder geval voordat de werknemer heeft opgezegd, aan de werknemer te kennen geeft geen beroep te zullen doen op het concurrentiebeding (lid 3, onder b, eerste deel). Ook een werkgever die 'bij de gelegenheid van' de opzegging door hem aan werknemer te kennen geeft geen beroep te zullen doen op het concurrentiebeding, is geen vergoeding verschuldigd (lid 3, onder b, tweede deel). Evenmin is een vergoeding verschuldigd indien de werkgever, nadat de werknemer heeft opgezegd, te kennen geeft geen beroep te zullen doen op het concurrentiebeding én de werknemer ermee instemt dat de verplichting tot betaling komt te vervallen (lid 3, onder c). De laatste situatie waarin de werkgever alsnog onder de vergoeding uitkomt, is die waarin de werkgever in het geval van een contract voor bepaalde tijd ten minste één maand voor het einde van dat contract te kennen geeft dat hij geen beroep zal doen op het concurrentiebeding (lid 3, onder d). Zowel bij b en d kan de rechter de vergoeding toch toekennen, namelijk als de

werknemer door het vervallen van de vergoeding onbillijk wordt benadeeld.

Gebleven is de mogelijkheid om de rechter te verzoeken het concurrentiebeding (gedeeltelijk) te vernietigen indien het belang van de werknemer door handhaving van het beding onbillijk wordt benadeeld (lid 6, eerste volzin). Onthoudt de werknemer – in de situatie dat de werkgever na opzegging door de werknemer te kennen heeft gegeven dat hij geen beroep zal doen op het concurrentiebeding, de situatie van lid 3, onder c – op onredelijke gronden instemming met het verval van de plicht tot betaling van de vergoeding, dan kan de rechter op deze grond het concurrentiebeding vernietigen met als gevolg dat de werkgever de vergoeding niet verschuldigd is (lid 6, tweede volzin). Daarnaast kan de rechter de vergoeding steeds verhogen of verlagen indien hem dat billijk voorkomt (lid 7).

Opmerkelijk is het bij amendement toegevoegde lid 8 over het relatiebeding. Een beding dat de werknemer verbiedt om na het

Foto: Jiri Bühler

einde van de arbeidsovereenkomst de klanten van zijn ex-werkgever te benaderen, valt buiten de werkingssfeer van het nieuwe artikel 7:653 BW. Volgens minister Donner was dit een overbodige toevoeging, omdat relatiebedingen toch al niet onder artikel 7:653 BW zouden vallen. Hoewel deze opvatting incidenteel in de rechtspraak is gevolgd, lijkt dit niet de heersende opvatting. Relatiebedingen zijn er bovendien in alle soorten en maten. Zo is onduidelijk wat de status is van een relatiebeding dat niet (alleen) het benaderen van klanten, maar gedurende korte tijd ook het doen van zaken met klanten van de ex-werkgever verbiedt.

WIJZIGING ARTIKEL 7:685 BW

Naast wijziging van artikel 7:653 BW houdt het wetsvoorstel tevens een uitbreiding in van het huidige artikel 7:685 BW. Het wetsvoorstel scheidt namelijk de mogelijkheid om bij het ontbindingsverzoek en/of het verweerschrift een (zelfstandig) verzoek te doen met betrekking tot het concurrentiebeding. De werkgever kan bijvoorbeeld een verzoek indienen tot matiging van de vergoeding, de werknemer kan bijvoorbeeld verzoeken om een (gedeeltelijke) vernietiging van het beding. Tegen het deel van de beschikking dat betrekking heeft op het concurrentiebeding, is hoger beroep mogelijk. Door artikel 236 Rv van overeenkomstige toepassing te verklaren, zal de beschikking van de kantonrechter op dit gedeelte van het verzoek, nadat deze in kracht van gewijsde is gegaan, tussen partijen bindende kracht hebben.

OVERGANGSRECHT

Een beding dat niet voldoet aan de vereisten die het nieuwe artikel 7:653 BW aan het concurrentiebeding stelt, is nietig. Aanvankelijk was in het wetsvoorstel opgenomen dat het nieuwe artikel 7:653 BW nog gedurende een jaar na inwerkingtreding niet op 'oude' concurrentiebedingen van toepassing zou zijn. Gedurende dat jaar zouden werkgever en werknemer het beding kunnen vervangen door een beding dat voldoet aan de eisen van de nieuwe regeling. Dit zou echter op te veel praktische problemen stuiten. Daarom luidt de huidige regeling dat het nieuwe artikel

7:653 BW alleen van toepassing is op concurrentiebedingen die tot stand zijn gekomen na inwerkingtreding van de wet. Oude concurrentiebedingen hoeven daarom niet te worden vervangen.

Vragen

Het wetsvoorstel heeft vergaande gevolgen voor de praktijk en roept veel vragen op, zoals:

Wat dient onder een 'billijke vergoeding' in de zin van 7:653 lid 1 BW te worden verstaan? Uit de parlementaire geschiedenis blijkt weliswaar dat het geografisch en functioneel bereik alsook de duur van het concurrentiebeding aanknopingspunten zijn voor het vaststellen van de hoogte van de vergoeding, meer concrete uitlatingen over de wijze waarop de hoogte van de vergoeding dient te worden vastgesteld, heeft het kabinet echter niet gedaan.

Het voorgestelde lid 3 BW bevat twee situaties waarin een werkgever die de arbeidsovereenkomst met zijn werknemer opzegt, geen vergoeding verschuldigd is. Dit roept de vraag op waarom het wetsvoorstel bepaalt dat verval van de betalingsverplichting alleen plaatsvindt in geval van opzegging en niet indien de werkgever in plaats van op te zeggen een ontbindingsverzoek heeft ingediend. Uiteraard kan in die ontbindingsprocedure door de verruiming van artikel 7:685 BW het concurrentiebeding worden 'meegenomen', maar het zou toch praktischer zijn geweest onder opzegging mede te verstaan het indienen van een ontbindingsverzoek.

Hoe verhoudt de billijke vergoeding zich met de recente plannen van minister De Geus met betrekking tot de ontslagvergoeding en de WW; is het de bedoeling dat de billijke vergoeding niet in mindering wordt gebracht op een eventueel te ontvangen WW-uitkering? De werkgever en werknemer zouden een ontslagvergoeding kunnen uitbetalen onder de noemer van 'billijke vergoeding', opdat deze niet in mindering hoeft te worden gebracht op de WW. Desgevraagd gaf minister De Geus te kennen dat in het huidige systeem de bil-

lijke vergoeding wel meetelt in het kader van de fictieve opzegtermijn en in die zin als inkomsten als bedoeld in artikel 16, lid 3 WW worden aangemerkt, maar verder niet met de WW-uitkering worden verrekend. De minister liet daarbij echter uitdrukkelijk in het midden hoe dit in de toekomst zal zijn.³

Het nieuwe lid 8 bepaalt dat een beding dat de werknemer verbiedt om klanten van de ex-werkgever te benaderen, buiten de werking van het artikel valt. Uit de wetsgeschiedenis blijkt echter dat lid 8 aan artikel 7:653 BW (wetsvoorstel) is toegevoegd ter bevestiging dat het wetsvoorstel beoogt om 'het relatiebeding' buiten de werking van het artikel te laten. Het relatiebeding kan echter vele vormen hebben, waaronder het verbod om klanten van ex-werkgever te benaderen maar ook het verbod om voor deze klanten te werken. De wetsgeschiedenis doet de vraag rijzen of alleen het relatiebeding dat in artikel 7:653 BW lid 8 BW is omschreven buiten de werking van artikel 7:653 BW valt of elk relatiebeding.

Wat is het gevolg van de overgangsregeling voor de geldigheid van een concurrentiebeding, opgenomen in een contract voor bepaalde tijd dat is gesloten voor inwerkingtreding van het wetsvoorstel, en dat wordt voortgezet (met handhaving van het (oude) concurrentiebeding) na inwerkingtreding van het wetsvoorstel?

Het zou de rechtspraak bepaald ten goede komen als deze en andere in de literatuur gestelde vragen bij de behandeling in de Eerste Kamer van een helder antwoord worden voorzien, voordat het voorstel wet wordt. ●

NOTEN

- ¹ De meeste recente beschouwing, met verwijzing naar eerdere artikelen is: C.E. Dingemans en M.P. Broeckhuijsen, 'De onzekere toekomst van het concurrentiebeding; een updating', *Arbeidsrecht* 8/9, 2004.
- ² Tweede Kamer, vergaderjaar 2001-2002, 28 167, nr. 3, p. 8.
- ³ Tweede Kamer, Handelingen, 22 september 2002, p. 2-38.

RECHTER JAN VAN DER DOES

Advocaat en benadeelde partij

Bij het optreden van mr. Liesbeth van Eekeren hangt een lichte flirt in de lucht. Als het erop aankomt, houdt ze het hoofd wat gebogen, terwijl ze recht naar voren blijft kijken. Daarmee lijkt ze een zekere verlegenheid te suggereren. Het hoofd kijkt weg, maar de ogen houden contact. Het is een *look* die ooit door lady Diana is gemodelleerd, en succesrijk in praktijk gebracht. Is het wel een flirt?

Wanneer de officier van Justitie wat schampert over het pleidooi, of wanneer de cliënt een loopje met haar dreigt te nemen, neigt mr. Van Eekeren het hoofd en voel ik onwillekeurig de behoefte om haar in bescherming te nemen.

Mr. Van Eekeren is ongeveer 35 jaar. Het meest opvallende zijn de hoge jukbeenderen, en het lange golvende haar dat in een zorgvuldige nonchalance tot aan de schouders reikt. Ze heeft bruine ogen die, als zij glimlacht, oplichten van ingehouden pret. Maar ook de glimlach suggereert iets kwetsbaars.

Aan de orde was een burenruzie. Jarenlange irritatie over het parkeren van een tweede auto voor de deur van een auto-loos echtpaar is geculmineerd in het gooien van modder op het schoongewassen voertuig, in een stevige scheldpartij, en uiteindelijk in mishandeling met schep en hark. Alle betrokkenen belandden in het ziekenhuis.

Mr. Van Eekeren behartigde de belangen van de eigenaresse van de bevulde auto. Deze was kapster van beroep. Door haar verwondingen heeft zij de bejaarden van een naburig verzorgingshuis twee maanden aan hun lot moeten overlaten.

Een advocaat moet woede, verongelijkheid, en de behoefte om het leed dubbel en dwars betaald te zetten én vergoed te krijgen, omzetten in een overzichtelijke vordering. Die vordering moet in het strafproces ook nog eens eenvoudig van aard zijn, wil de strafrechter er uit kunnen komen. Dit impliceert een vertaling die, hoeveel moeite de advocaat ook doet, niet elke cliënt kan volgen.

Mr. Van Eekeren had een eenvoudige vermenigvuldiging gemaakt van acht weken, met als factor het aantal bejaarde hoofden en een gemiddelde prijs. Dit resulteerde in een mooi afgerond getal.

Haar cliënt die door mij niet alleen als slachtoffer, maar ook als verdachte was gehoord, raakte gaande de behandeling van de zaak woog opgewonden, dat zij de eenvoud als te simpel was gaan zien. Zoveel leed past niet in een *lumpsum*.

Wassen watergolven is € 25,25, alleen maar opkammen € 8,75, een permanent doet € 73. Maar elk hoofd is anders en geen dag is het-

illustratie: Floris Tlanius

zelfde. Soms ben je een hele dag aan het opkammen, vlak voor de feestdagen wil ieder een permanent, en bij een griepvirus ligt de zaak plat. Het is een ongewis bestaan, waarbij de incasso van een overleden kapsel ook nog eens hoofdbrekers kost. Ook dat was 8 weken blijven liggen. In elk geval was de schade veel gecompliceerder dan de eigen advocaat wilde doen geloven.

Het hoofd van mr. Van Eekeren neigde naar de lady Di-stand; ik voelde me gevangen in haar blik. ‘Wat raadt u mij aan?’ vroeg ze.

Na de door mij gesuggereerde schorsing van de zitting was al aan de gezichten te zien dat het beraad tussen advocaat en cliënt tot niets had geleid. De vordering tot schadevergoeding werd niet-ontvanke-lijk verklaard.

Mr. Van Eekeren bedankte voor de extra tijd die ik aan de zaak had besteed, en glimlachte ten afscheid. Vreugdeloos dit keer. De uitleg aan haar verbijsterde cliënt kon nog wel langer dan een permanentje gaan duren. ●

VAN

Herman Overes

Welke boeken lezen advocaten eigenlijk buiten de juridische literatuur, als ze dan nog lezen? Zien ze graag opera, bezoeken ze bioscopen, concerten, galleries? Gaan ze naar toneel? En wat betekent die cultuur voor hen en, misschien, voor hun werk? Waarom houdt Herman Overes (58, advocaat in Groningen; insolventierecht; gehuwd; twee studerende kinderen) zo van de schilderkunst?

Jan Pieter Nepveu
journalist

‘Als je geen inspiratie hebt, kun je de krant van die dag schilderen’

“ Ik tekende altijd wel een beetje. Niet op professionele basis maar gewoon als hobby. Op de middelbare school was ik tekenaar van de schoolkrant en ik schilderde ook al wel. In 1965 ben ik in Groningen gaan studeren. Toen ik zes jaar later in de advocatuur kwam, schilderde ik nauwelijks nog. Maar omdat het een ontspannende bezigheid is, heb ik in 1980 toelatingsexamen gedaan aan de Academie voor Beeldende Kunst en Vormgeving Minerva in Groningen.

We hebben een schildersgroepje opgericht en onder het kantoor hebben we, met een duur woord, een atelier. Daar schildert ik elke dinsdagavond met een klasgenoot van de avondopleiding en twee mensen uit het kunstveilingwezen. Het is een rustpunt, één avond in de week waarop je absoluut niet meer aan zaken denkt.

Je kunt in principe alles schilderen. Als je geen inspiratie hebt, kun je de krant van die dag schilderen. Ik heb ook een serietje van schoenen. Als de compositie niet beviel, zette ik er een koffiebekertje naast. Zo heb ik ook een oud dossier geschilderd, en mijn aktetas. Het leuke van schilderen is dat iedereen, ook in ons kleine clubje, de werkelijkheid anders interpreteert. Stel dat wij dezelfde koek schilderen dan worden dat toch vier verschillende koeken qua compositie en kleurgebruik.

Ons kantoor staat naast het Groninger Museum. Ik zit in het bestuur van de stichting De Ploeg. De stichting heeft het museum 550 schilderijen en grafieken in permanente bruikleen gegeven. Dus ik ben bestuurlijk een beetje actief in de kunst, maar absoluut geen kunstkenner of verzamelaar.

Kunstenaarsvereniging De Ploeg is in 1918 opgericht door schilders in Groningen onder invloed van het Duitse expressionisme. De schilder Jan Wiegers had in Davos, waar hij herstelde van een ziekte, de bekende Duitse expressionist Ernst Kirchner leren kennen. Dat heeft geleid tot een fundamenteel andere schilderwijze, vaak met ongemengde kleuren en met miskennis van perspectief. De schilders ontdekten bovendien het Hoge Land. Ze gingen naar een boerderij even buiten de stad, en brachten met dikke verf in felle kleuren het land in beeld – blauwe en rode luchten, hoge horizons.

Ze maakten schilderijen met miskennis van het perspectief maar wisten wat ze deden. Dat is wat anders dan dat je er eigenlijk niet uit komt.

In zekere mate heeft De Ploeg ook invloed op mijn schilderen. Ik ben niet echt een fijnschilder. Soms lijkt het wel detaillistisch, maar ik schilder vrij snel en probeer het grote beeld te handhaven. Ik ga niet gelaagd schilderen, zoals de zeventiende-eeuwse schilders. Het komt zelden voor dat ik langer dan een paar sessies over een schilderij doe. Als het niet lukt, begin ik liever opnieuw. Het is goed, of het is niet goed. Dat is De Ploeg: snel en met een bepaald kleurgebruik. Ze werkten veel pure, niet-realistische, kleuren. Bomen kunnen donkerrood zijn, luchten geel.

Een goed schilderij komt aan de belevingswereld van de kijker tegemoet. Die moet een soort aha-erlebnis krijgen. Een schilder moet proberen om zijn werk aan te laten slaan bij veel mensen. Iedereen gaat naar school en Rembrandt heeft zijn zoon Titus geportretteerd met een lei in zijn hand. Daardoor krijgt het schilderij algemene

'Een schilder moet proberen om zijn werk aan te laten slaan bij veel mensen'

waarde. Als je dat kunt, ben je een groot schilder. Dat kan ik niet, maar het is wel zo.

Of je haalt een onbelangrijk voorwerp naar voren. Een aktetas is eigenlijk geen onderwerp. Maar aan de andere kant, je ziet tegenwoordig iedere advocaat zeulen met z'n loodgieterskoffer. Door het schilderen van mijn aktetas dwing ik de kijker, die dagelijks achteloos zeult met grote en dikke dossiers, even stil te staan bij het alledaagse.

Ik streef naar een vervreemdend effect. Ik heb minister Zalm geschilderd. Hij is op krantenfoto's altijd de enige die enorm licht, hooguit is er nog één iemand die een beetje glimlacht. Nou heb ik een schilderij gemaakt met een lachende Zalm en op de achtergrond een foto uit de jaren dertig waar mensen in de rij staan voor de stempellokalen. Zalm komt breed lachend met zijn miljoenennota naar buiten, dat contrast. Het hangt in de

kamer bij mijn zoon in Amsterdam.

Schilderen is hobby, ik verkoop niet. Ik vind het leuk om langs mijn oude doeken te lopen. Ik heb bijvoorbeeld een zelfportret dat ik geschilderd heb met een tijgermasker op en ben blij dat ik het nooit heb weggedaan. Maar ik heb ook doeken waarvan het schaamrood me naar de kaken stijgt.

Doordat je zelf schildert heb je affiniteit met werk van anderen. Ik bekijk het vaak ambachtelijk en denk: wat knap. De Russische schilders die indertijd hier in het museum een tentoonstelling gehad hebben, dat waren fenomenale vaklieden. Dan zit ik met mijn neus en mijn leesbril op de schilderijen en word ik wel eens aangetikt door een suppoost, dat ik niet te dichtbij mag komen. Hier zag ik voor het eerst een doek dat

Heizeldrama

helemaal zwart was, zwart maar niet doodgeschilderd, met een maan die op de Wolga schijnt. Een zwart schilderij, probeer dat maar eens te maken. Op de kunstacademie mochten we nooit zwart gebruiken. Er waren bezoekers die achter het schilderij keken of er achter de maan boven de Wolga geen lampje zat. Ik ben er verschillende keren geweest en dacht: dat moet ik ook leren. Maar het is me nog niet gelukt. ”

GROTIUS ACADEMIE

Grotius Academie

In de stichting Grotius Academie participeren de faculteiten der rechtsgeleerdheid van de universiteiten uit Amsterdam, Groningen, Leiden, Nijmegen, Rotterdam en Tilburg. Ook representanten van diverse juridische beroepsgroepen zijn bij de stichting betrokken. De Grotius Academie verzorgt postdoctorale specialisatieopleidingen voor advocaten en juristen die al enige tijd werkzaam zijn in de advocatuur, het bedrijfsleven, de juridische adviespraktijk of specifieke functies bij de overheid bekleden en al een gedegen basiskennis hebben van het betreffende rechtsgebied. Ze werkt daarbij geregeld samen met specialisatieverenigingen binnen de advocatuur. De Grotius specialisatieopleiding is er op gericht binnen een tijdsbestek van negen maanden een wezenlijke verdieping van kennis en vaardigheden op een specifiek rechtsgebied te verwerven. De opleiding wordt afgesloten met een examen.

Specialisatieopleidingen voor- en najaar 2005

VOORJAAR 2005

- Grotius specialisatieopleiding Algemeen Bestuursrecht**
Hoofddocenten zijn prof. mr. J.E.M. Polak en prof. mr. R.J.N. Schlössels
- Grotius specialisatieopleiding Arbeidsrecht**
Hoofddocenten zijn mr. R.A.A. Duk en prof. mr. G.J.J. Heerma van Voss
- Grotius specialisatieopleiding Effectenrecht**
Hoofddocent is prof. mr. M.W. den Boogert en mw. prof. mr. drs. C.M. Grundmann - van de Krol
- INSOLAD / Grotius specialisatieopleiding Insolventierecht**
Stuurgroep bestaande uit prof. mr. J.J. van Hees, prof. mr. S.C.J.J. Kortmann, prof. mr. F.M.J. Verstijlen, prof. mr. R.D. Vriesendorp
- Grotius specialisatieopleiding Nederlands en Europees Mededingingsrecht**
Hoofddocenten zijn mr. C.T. Dekker en mr. M.M. Slotboom
- VIRA / Grotius specialisatieopleiding Informatierecht**
Hoofddocenten zijn prof. mr. F.W. Grosheide en mr. A.P. Meijboom
- Grotius specialisatieopleiding Onroerend Goed**
Hoofddocenten zijn prof. mr. W.M. Kleijn en prof. mr. H.W. Heyman

GROTIUS CORPORATE LAW PROGRAMME: VOOR- EN NAJAAR 2005

- Grotius specialisatieopleiding Corporate Structures**
Hoofddocenten zijn mr. J.A.M. ten Berg en prof. mr. S.H.M.A. Dumoulin
- Grotius specialisatieopleiding Corporate Litigation**
Hoofddocenten zijn prof. mr. G. van Solinge en mr. A.F.J.A. Leijten
- Grotius specialisatieopleiding Corporate Transactions**
Hoofddocenten zijn prof. mr. S.R. Schuit en mr. J.W. de Boer

- Vooropleiding Balanslezen/Belastingrecht**
Hoofddocenten zijn prof. mr. drs. H. Beckman en mr. J.A.M. ten Berg

NAJAAR 2005

- Grotius specialisatieopleiding Arbeidsrecht**
Hoofddocenten zijn mr. R.A.A. Duk en prof. mr. G.J.J. Heerma van Voss
- Grotius specialisatieopleiding Benelux, Europees en Internationaal Merkenrecht**
Hoofddocenten zijn mr. P.L. Reeskamp en prof. mr. A.A. Quaedvlieg
- Grotius specialisatieopleiding Financiering en Zekerheden**
Hoofddocenten zijn mr. drs. A.R.J. Croiset van Uchelen en prof. mr. J.J. van Hees
- INSOLAD / Grotius specialisatieopleiding Insolventierecht**
Stuurgroep bestaande uit prof. mr. J.J. van Hees, prof. mr. S.C.J.J. Kortmann, prof. mr. F.M.J. Verstijlen en prof. mr. R.D. Vriesendorp
- Grotius specialisatieopleiding Onroerend Goed**
Hoofddocenten zijn prof. mr. W.M. Kleijn en prof. mr. H.W. Heyman
- LSA / Grotius specialisatieopleiding Personenschade**
Hoofddocenten zijn mw. prof. mr. C.J.M. Klaassen en mr. S.D. Lindenbergh
- VMA / Grotius specialisatieopleiding Omgevingsrecht**
Hoofddocenten zijn prof. mr. N.S.J. Koeman en mr. J. Hoekstra
- Grotius specialisatieopleiding Vervoerrecht**
Hoofddocenten zijn prof. mr. M.H. Claringbould en prof. mr. K.F. Haak

Het programma is onder voorbehoud. Voor sommige opleidingen bestaat een wachtlijst. U kunt zicht echter altijd inschrijven. U ontvangt een bevestiging waarin wordt aangegeven wanneer u naar verwachting deel kunt nemen.

Meer informatie

Ik wil meer weten over de aangekruiste Grotius specialisatieopleiding(en)
a.u.b. invullen met blokletters.

Kantoor: _____

Naam: _____ M/V

Voorvoegsels: _____

Adres: _____

Postcode + woonplaats: _____

RUG

Radboud Universiteit Nijmegen

UNIVERSITEIT

VAN TILBURG

UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM

A/14

RIKKEN IN ROTTERDAM

Met belangstelling hebben wij kennisgenomen van de reactie van mr. M. Ziekman (*Advocatenblad* 2004-15, p. 650) op ons artikel (*Advocatenblad* 2004-13, p. 634). Het is goed om te zien dat reeds voorafgaand aan het door de Rechtbank Rotterdam georganiseerde symposium op 29 november a.s. de discussie op gang komt (zie in dit verband ook – doch van een geheel andere orde – de bijdrage van [kantoorgenoot] mr. R.M. Schutte in de Haagse *Aan de Orde* van oktober 2004). Inhoudelijk zijn wij het echter met mr. Ziekman niet eens.

Volgens mr. Ziekman valt een groot deel van de door ons genoemde bezwaren tegen de RiK weg, als wordt aangenomen dat (i) een ingevolge de RiK afgelegde verklaring een onderhandse akte is, en (ii) de rechter altijd als vangnet zal blijven fungeren. Deze aannames zijn onzes inziens echter niet bepaald verhelderend, respectievelijk een illusie.

Als opstapje naar zijn eerste aanname merkt mr. Ziekman op dat aan een ingevolge de RiK afgelegde verklaring niet, althans niet automatisch, de status van getuigenbewijs wordt toegekend, omdat partijen de rechter slechts *verzoeken* de afgelegde verklaring te beschouwen als getuigenbewijs in de zin van de wet. In de lezing van mr. Ziekman moet de rechter vervolgens zelf maar beslissen of hij aan dit verzoek gehoor geeft. Dit is onzes inziens echter met het oog op bijvoorbeeld art. 164 lid 2 Rv (de beperkte bewijskracht van de partijgetuigenverklaring) ontoelaatbaar vaag. Bovendien ziet mr. Ziekman eraan voorbij dat de rechter aan dit verzoek niet kán voldoen, omdat de verklaring niet geacht kan worden onder ede te zijn afgelegd. In het licht van het wettelijk stelsel is daarmee automatisch sprake van schriftelijk bewijs.

Mr. Ziekman merkt de RiK-verklaring vervolgens aan als onderhandse akte. Of dit ons nu veel verder brengt, wagen wij eerlijk gezegd te betwijfelen. Sterker nog, dit op zichzelf genomen juiste etiket (de RiK-verklaring is onmiskenbaar een ondertekend geschrift, bestemd om tot bewijs te dienen in de zin van art. 156 lid 1 Rv) leidt eerder tot mogelijk ongewenste nuances. Gelet op het bepaalde in

artikel 157 lid 2 Rv betekent dit immers dat de RiK-verklaring van één der procespartijen dwingend bewijs kan opleveren in het voordeel van de wederpartij (de – advocaat van de – gemiddelde RiK-partijgetuige zal dat uiteraard zoveel als mogelijk proberen te voorkomen) en vrij bewijs kan opleveren in het voordeel van de procespartij die de RiK-verklaring heeft afgelegd. Wordt de RiK-verklaring afgelegd door een niet-procespartij, dan resteert slechts vrije bewijskracht. Nu geldt de vrije bewijskracht vanzelfsprekend ook voor gewone getuigenverklaringen (afgezien van de werking van art. 164 lid 2 Rv), maar desondanks vragen wij ons af of de door mr. Ziekman genoemde kwalificatie datgene is wat de opstellers van de RiK voor ogen hebben gehad. Overigens merken wij op dat, anders dan mr. Ziekman aan het slot van zijn reactie suggereert, het laten opmaken van de verklaring door een notaris evenmin extra bewijskracht oplevert, althans niet ten aanzien van de *inhoud* van de door de getuige afgelegde verklaring.

De tweede aanname van mr. Ziekman is dat de rechter altijd als vangnet zal blijven fungeren, in die zin dat de rechter altijd de verhoren nog zelf kan afnemen als hij het bezwaarlijk vindt dat hij de getuige niet zelf heeft kunnen horen of van mening is dat door de advocaten niet de juiste vragen zijn gesteld. Dit lijkt echter het paard achter de wagen spannen. De RiK was immers juist bedoeld om het beslag dat getuigenverhoren leggen op de tijd en zittingscapaciteit van de rechtbank, te beperken. Dat doel wordt uiteraard niet bereikt als de rechter na toepassing van de RiK ook zelf nog eens de getuigen gaat horen. En afgezien daarvan vragen wij ons ernstig af of de rechter – met de RiK-verklaringen al in het dossier – überhaupt enige aandrang zal voelen om het verhoor in de rechtszaal nog eens – al dan niet dunnetjes – over te doen (daargelaten de gevolgen die dat dan weer heeft voor de bonus in de vorm van een snel vonnis). Dat het aanbeveling verdient dat de rechter-commissaris te allen tijde (telefonisch) beschikbaar is om problemen of geschillen die tijdens het verhoor rijzen, op te lossen, zijn wij uiteraard graag met mr.

Ziekman eens, maar dit is onzes inziens gelet op de reeds bestaande overbelasting van de rechterlijke macht helaas een illusie. In zijn artikel trekt mr. Ziekman ten slotte een vergelijking met het Amerikaanse systeem van *depositions*. Deze vergelijking gaat onzes inziens in meerdere opzichten mank. Voorzover mr. Ziekman bedoelt te zeggen dat *depositions* een eenvoudige, snelle en goedkope manier zijn om te waarheid aan het licht te brengen, is dat eenvoudigweg niet juist. *Depositions* duren – juist vanwege het, ook door mr. Ziekman genoemde, ‘doorzaag’-idee – vaak een dag of langer. De woordelijke vastlegging door een *court reporter* beslaat in dat geval al snel enkele honderden pagina’s. Afgezien van het feit dat in Nederland de toch al overbelaste rechterlijke macht daarmee vervolgens weer wordt opgezaaid, zal het woordelijk vastleggen van de getuigenverklaring(en) in zeg 90% van de Nederlandse zaken veel te duur en omslachtig zijn. Slechts in gecompliceerde zaken met grote financiële belangen zouden *depositions* voor de waarheidsvinding effectief kunnen zijn. Overigens moet daarbij wel worden bedacht dat *depositions* in Amerika zijn ingebed in het systeem van *discovery*, waarbij de *depositions* voortborduren op de tijdens de *discovery* met succes opgevraagde documenten, waarmee de getuigen vervolgens kunnen worden geconfronteerd. Afgezien van het feit dat het gros van de Nederlandse advocaten dit fenomeen hoogstens van televisie kent [maar: zie het artikel van Tom Claassens in dit nummer, *red.*], biedt de RiK advocaten hier nauwelijks houvast. Aangezien Nederlandse advocaten, een enkeling daargelaten, met het Amerikaanse systeem van *discovery*, *depositions* en *cross examination* (en de daaraan verbonden regels en beperkingen) niet bekend zijn, zal een getuigenverhoor ingevolge de RiK ten overstaan van advocaten in de praktijk doorgaans toch niet anders verlopen dan een regulier getuigenverhoor ten overstaan van de rechter-commissaris.

(M.H. de Boer en M. Ynzonides, *advocaten te Den Haag*)

‘WONEN HOEFT GEEN ALIMENTATIE GENIETEN TE ZIJN’

In zijn bijdrage ‘Wonen is alimentatie genieten’ (*Advocatenblad* 2004-15) komt mr. H. Recker tot de conclusie dat de Tremanormen voor wat betreft de aanbevelingen voor de vaststelling van alimentatie bij wijze van voorlopige voorziening dienen te worden gewijzigd.

Zoals bekend bevat het rapport Alimentatienormen 2001, het zogenaamde Tremarapport, richtlijnen die bij de vaststelling van alimentatie kunnen worden gehanteerd. Partijen kunnen deze richtlijnen gebruiken om aan de wettelijke criteria behoefte en draagkracht inhoud te geven. In de inleiding van het rapport is expliciet de vermelding opgenomen dat de werkgroep Alimentatienormen bij de ontwikkeling van deze richtlijnen voornamelijk het oog heeft gehad op het vaststellen of wijzigen van alimentatie ná echtscheiding en dat de vaststelling van alimentatie in het kader van voorlopige voorzieningen weliswaar in beginsel aan de hand van dezelfde richtlijnen geschiedt, maar dat in verband met het summiere karakter van die procedure vaak zal worden volstaan met een minder strikte toepassing. Doorgaans is immers sprake van een overgangssituatie waarin de inkomsten van partijen hooguit gelijk blijven terwijl de uitgaven toenemen, een situatie waarin in de eerste plaats behoefte bestaat aan een praktische benadering van problemen zoals daar zijn de financiering van het voortgezet gebruik van de echtelijke woning door meestal de vrouw en kinderen, de aflossing van schulden en overige noodzakelijke lasten.

In de door mr. Recker geschetste situatie dat partijen tijdens en na de scheiding gescheiden wonen en de ene partij, verder te noemen ‘de man’, tijdens de voorlopige voor-

zieningen bereid is de hypotheekrente en overige eigenaarslasten (hierna: de eigenaarslasten) voor zijn rekening te nemen, behoeft de betaling van die lasten niet noodzakelijk als alimentatie aan de vrouw te worden gezien, ook niet fiscaal. Dit geldt zowel in de situatie dat de woning gezamenlijk eigendom is van partijen als in die waarin de woning alleen van de man is. De vrouw krijgt in beide gevallen een fiscale bijtelling van 100% van het eigenwoningforfait terwijl de man per saldo geen bijtelling heeft omdat tegenover de bijtelling van 50% dan wel 100% van dit forfait een even groot bedrag aan alimentatieaftrek ontstaat. Daarnaast kan de man de hypotheekrente fiscaal aftrekken, net zoals tijdens de samenwoning. Deze situatie kan sinds de invoering van de wet IB 2001 maximaal twee jaar duren. Vandaar dat de werkgroep Alimentatienormen de tot 2001 gebruikelijke werkwijze kon blijven aanbevelen.

Een feit is dat de door de man betaalde woonlasten aldus bezien op zijn draagkrachtloos inkomen drukken hetgeen weliswaar zijn draagkrachtruimte vermindert, maar niet in die mate als het geval zou zijn indien hij de eigenaarslasten niet zou voldoen, dan wel deze lasten als alimentatie zouden worden beschouwd. In de meeste gevallen blijkt echter dat de draagkracht de beperkende factor is en dat deze onvoldoende is om een zodanige alimentatie te betalen dat de eigenaarslasten daarmee door de onderhoudsgerechtigde zelf kunnen worden betaald. De achterliggende gedachte van de werkgroep is steeds geweest dat de man meestal het hoogste inkomen heeft waardoor het fiscaal voordeel van rentebetaling bij hem het hoogst is zodat het in het belang van beide partijen lijkt dat hij met de

betaling van die eigenaarslasten, in elk geval tijdens de periode waarin de voorlopige voorzieningen van kracht zijn, op de gebruikelijke wijze doorgaat. Zou de vrouw die lasten moeten gaan betalen, of zou de vrouw over de totale eigenaarslasten inkomstenbelasting moeten betalen, zoals mr. Recker suggereert, dan zou zij een veel hogere alimentatie nodig hebben dan in de praktijk veelal mogelijk blijkt te zijn. Een zelfde gedachte ziet men terug bij de betaling van gemeenschappelijke schulden: als de man bereid is deze (voorlopig) te blijven betalen dan worden deze lasten in het draagkrachtloos inkomen meegenomen zonder daaraan fiscale gevolgen aan de zijde van de vrouw (en evenmin aan de zijde van de man) te verbinden.

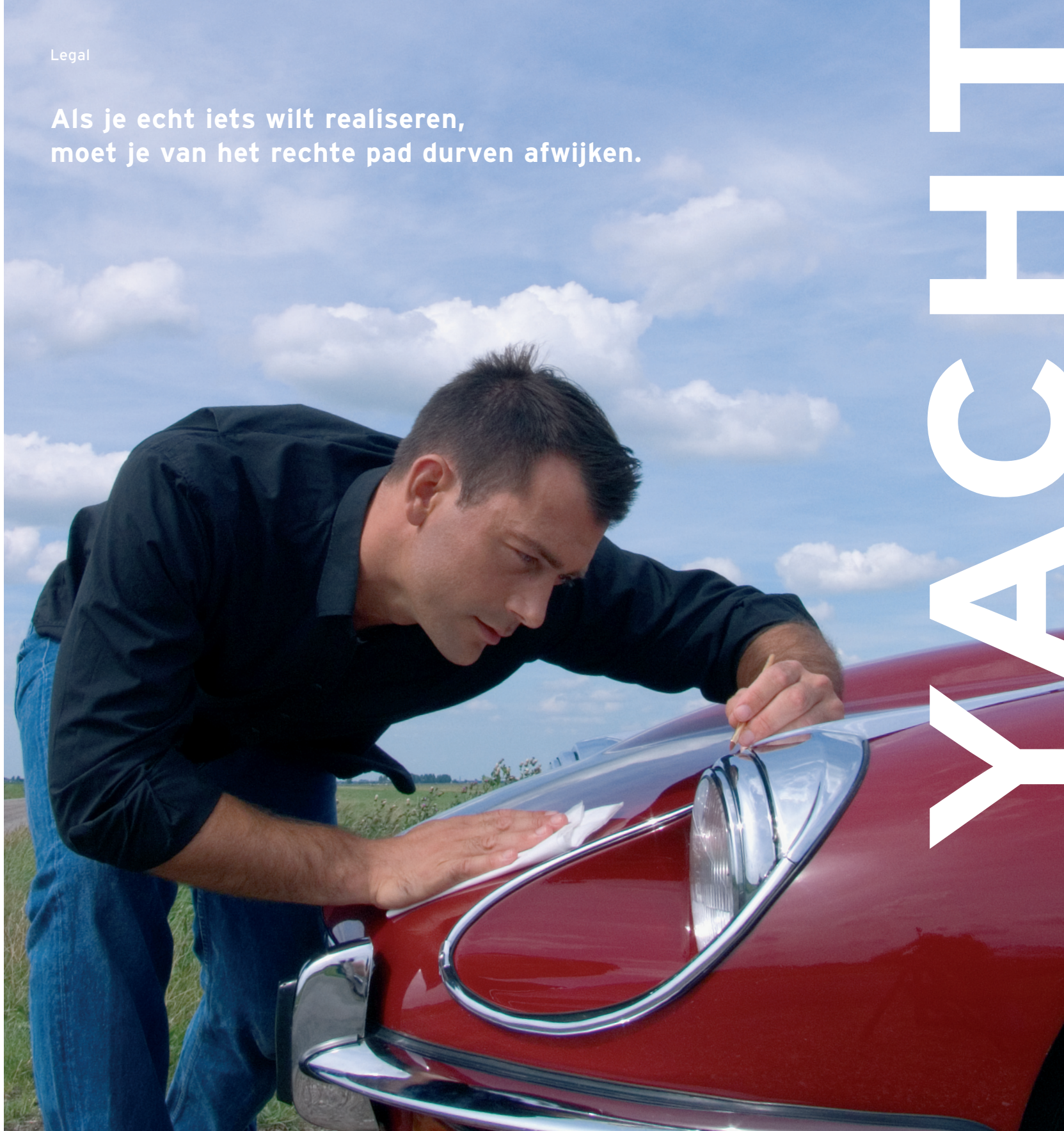
Tegen deze achtergrond is tijdens de duur van de voorlopige voorzieningen aftrek van door de man betaalde eigenaarslasten als alimentatie doorgaans niet gewenst en dient dan ook achterwege te blijven. Het rekenmodel voor de bruto methode en de daarbij behorende toelichting in het rapport van 2001 zijn dan ook niet onjuist en dienen niet gewijzigd te worden in de zin zoals beschreven door mr. H. Recker.

Het bovenstaande laat overigens onverlet dat in het partijdebat aandacht aan de fiscale gevolgen van de alimentatievaststelling kan worden besteed. Het Tremarapport bevat (slechts) richtlijnen en het staat partijen uiteraard vrij in specifieke gevallen daarvan afwijkende standpunten te bepleiten.

(J.G. Luiten, rechter Rechtbank Arnhem; B.M. Mens, raadsheer gerechtshof Arnhem; voorzitter respectievelijk lid werkgroep alimentatienormen)

Als je echt iets wilt realiseren,
moet je van het rechte pad durven afwijken.

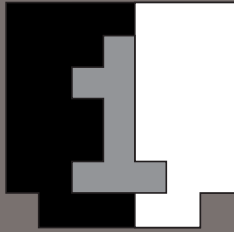
F
I
C
A
Y

Je bent meester in de rechten en hebt een aantal jaren juridische werkervaring. Je bent behalve denker ook doener en je hebt een hekel aan sleur. Wijk dan van het platgetreden pad af en kies voor Yacht. Je krijgt de kans om bij zeer uiteenlopende en interessante opdrachtgevers in het bedrijfsleven, de overheid en semi-overheid je expertise te etaleren en jezelf verder te ontwikkelen. Yacht is actief op alle bestuurs- en bedrijfsrechtelijke gebieden. Op dit moment zoeken we ervaren juristen die gespecialiseerd zijn in: ruimtelijke ordening, bouwrecht, milieurecht, vergunningverlening en handhaving, sociaal zekerheidsrecht, arbeidsrecht, ondernemingsrecht en bank- en verzekeringsrecht. Interesse? Laat dan je gegevens achter op www.werkenbijyacht.nl en maak je eigen profiel aan. **De inhoud die je zoekt.YACHT**

MEER DAN 3.000 PROFESSIONALS IN COMMUNICATIONS, ENGINEERING, FINANCE, HRM, ICT, LEGAL, MANAGEMENT, PROCUREMENT EN SUPPLY CHAIN MANAGEMENT WERKEN VIA YACHT OP INTERIM-BASIS OF IN VASTE DIENST BIJ TOONAANGEVENDE ORGANISATIES IN NEDERLAND

UNIT

unit-1 is een ontwerperscollectief

onze werkzaamheden:
grafisch & typografisch ontwerp_concept_dtp
multimedia & internet ontwerp

» u kunt ons mailen voor een presentatie cd-rom
info@unit-1.nl_www.unit-1.nl_t 070 388 35 61

WESTENDORP & HOOGENDAM ADVOCATEN

hebben plaats voor een

**Advocaat-medewerker
(strafrecht)**

en een

**Advocaat-medewerker
(civiel recht)**

Sollicitaties met C.V. en studieresultaten
kunt u binnen 14 dagen richten aan:

Mr P.J. Hoogendam
Jacob Mosselstraat 2
2595 RH DEN HAAG
070-3469226

Wij leveren u medische argumenten

De afgelopen tien jaren werden de meest
uiteenlopende problemen aan onze artsen voorgelegd.
Een greep uit de dagelijkse praktijk:

De operatie van mijn cliënt liep slecht af. Was de
behandeling zorgvuldig?

De erfgenamen van mevrouw stellen dat zij na de brand
langer bleef leven dan meneer. Is dat juist?

Is de lichamelijke schade van mijn cliënt juist getaxeerd en
hoe waardeer ik zijn smart?

De verzekeringsmaatschappij stelt dat de betrokkene
zelfmoord pleegde. Was het geen ongeval?

De werknemer van mijn cliënt beweert dat hij niet meer
kan werken. Kan hij niet net zo veel als vroeger?

De verzekeringspolis schrijft arbitrage voor. Kunt u een
arbiter leveren?

MEDISCH ADVIESBUREAU

BINS

dr. mr. J.W.Bins, arts RGA

Laan 20
2512 GN Den Haag
tel 070 345 98 08
fax 070 345 98 11
e-mail j.w.bins@wxs.nl
www.binsmedical.com

FIF 33

RECHERCHE- EN INFORMATIEBUREAU

Voor bedrijven, particulieren en advocatuur

- Onrechtmatig ziekteverzuim
- Alimentatiezaken
- Controle werkzaamheden
- Handelsinformatie
- Fraude / Bedrijfsdiefstal
- Privé-onderzoeken

010 - 477 33 22 www.fif33.nl

Goedgekeurd door Min. van Justitie POB 238
Heemraadssingel 186 • 3021 DM Rotterdam
Fax: 010 - 477 08 30 • e-mail: info@fif33.nl

Schalke & Partners

Bedrijfsrecherche

BEWIJST WAT U EIST

Schalke & Partners bv

Postbus 2215, 4800 CE Breda

T. 076-5221144 / F. 076-5221264 / E. info@schalke.nl / W. www.schalke.nl

Openstelling Permanente Opleiding voor de Voortgezette Stagiaire Opleiding

Per 1 januari 2005 zal de Permanente Opleiding (PO) worden opengesteld voor de Voortgezette Stagiaire Opleiding (VSO). Zie ook *Advocatenblad* 2004-6, p. 263 en *Advocatenblad* 2004-11, pagina 554). Dit betekent dat alle door de Orde in het kader van de PO erkende opleidingsinstellingen naast PO-cursussen óók VSO-cursussen kunnen aanbieden. Deze nieuwe VSO-cursussen dienen echter wel aan extra vereisten te voldoen, teneinde een goede opleiding van stagiaires te waarborgen. De vereisten luiden:

1. Het onderwijs dient gericht te zijn op scholing van de cursist naar vakbekwaamheid (doelstelling VSO). Dit ter vergelijking met het onderhouden van de vakbekwaamheid (doelstelling PO);
2. De cursus dient in totaal minimaal 10 opleidingspunten op te leveren (10 uur effectieve onderwijstijd). Indien de cursus over meerdere cursusedagen is verdeeld, dient een afzonderlijke cursusedag minimaal 5 opleidingspunten (5 uur effectieve onderwijstijd) te beslaan;
3. Het aantal deelnemers per cursus is in beginsel maximaal 40.

Stagiaires zullen derhalve beter dan voorheen cursussen kunnen volgen die aansluiten op hun dagelijkse praktijk.

In verband met de mogelijkheid voor erkende instellingen om vanaf 1 januari 2005 naast de huidige PO-cursussen eveneens VSO-cursussen aan te bieden, is er reden om ten behoeve van zowel de stagiaire als de niet-stagiaire duidelijk aan te geven voor wie de cursus is bestemd. Daarmee wordt voorkomen dat een cursist qua doelgroep aan de verkeerde cursus deelneemt.

De volgende drie doelgroepen zijn te onderscheiden:

- De cursus is alleen bestemd voor stagiaires (doelgroep VSO);
- De cursus is alleen bestemd voor niet-stagiaires (doelgroep PO);
- De cursus is zowel bestemd voor stagiaires als voor niet-stagiaires, een zogenaamde 'gecombineerde cursus' (doelgroep VSO/PO).

Nieuw is eveneens dat vanaf 1 juli 2004 elke instelling gehouden is in haar cursusaankondiging bij elke cursus, afhankelijk van de doelgroep van de cursus, één van onderstaande puntenlogo's (met aanduiding van het totaal-aantal opleidingspunten) te vermelden.

Doelgroep VSO

Doelgroep PO

Doelgroep VSO/PO

De VSO-cursussen zullen overigens separaat (in een apart gedeelte) worden opgenomen in de Cursuswijzer, die drie keer per jaar bij het *Advocatenblad* wordt verstrekt. Voorts zijn de VSO-cursussen nu al op de Orde-site, www.advocatenorde.nl, en BalieNet gepubliceerd onder de rubriek 'VSO'.

De verwachting is dat door de openstelling het cursusaanbod in de VSO zal verruimen.

In verband met de openstelling is ook de regelgeving in twee termijnen gewijzigd. In de eerste plaats dient een stagiaire per najaarscyclus 2004 in de stage ten minste 74 opleidingspunten te behalen, te verdelen in landelijke en plaatselijke vereisten. Vooralsnog geldt voor de landelijke punten een verplichtstelling van 4 cursussen uit het VSO-aanbod. Vanwege de openstelling van de PO voor de VSO per 1 januari 2005 dient vanaf die datum een VSO-cursus

minimaal 10 punten (= 10 uur onderwijs) te beslaan. Voor de landelijk te behalen opleidingspunten geldt dan ook vanaf dat moment de verplichting ten minste 40 opleidingspunten door één of meerdere cursussen uit het VSO-aanbod te behalen.

Voor wat betreft de plaatselijke punten verandert er niets. De resterende plaatselijke 34 punten worden behaald met door de plaatselijke Raad van Toezicht verplichtgestelde opleidingsactiviteiten, zoals pleitoefeningen of het bijwonen van lezingen georganiseerd door de Raad van Toezicht of de Jonge Balie. Voor meer informatie hierover wordt verwezen naar de Stagereglementen van de Raden van Toezicht, waarin de plaatselijke regelingen zijn vastgelegd. Per najaarscyclus 2005 blijft het totaal-aantal opleidingspunten gedurende de stage ongewijzigd.

Door voornoemde wijziging zal een stagiaire voor wat betreft de landelijke punten per 1 januari 2005 uit meer verschillende VSO-cursussen kunnen kiezen. Zo kan een stagiaire bijvoorbeeld deze 40 opleidingspunten behalen door het volgen van 4 VSO-cursussen van elk 10 opleidingspunten. Ook bestaat de mogelijkheid dat een stagiaire aan de landelijke opleidingsverplichting van 40 punten voldoet door het volgen van 2 VSO-cursussen van respectievelijk 25 en 15 opleidingspunten, óf een VSO-cursus van 40 opleidingspunten.

Nadere gedetailleerde informatie over de openstelling, de nieuwe regelgeving en de overgangsregeling is te vinden op de Orde-site en BalieNet. Per 1 januari 2005 zullen de VSO-cursussen en de informatie over het nieuwe regime tevens te vinden zijn op de site www.vso-advocatuur.nl. Tot die tijd wordt het cursusaanbod van OSR en CPO-KUN op deze site weergegeven.

Permanente opleiding

In deze rubriek vindt u opleidingen die kunnen worden gevolgd in het kader van de Permanente Opleiding. De rubriek vormt een aanvulling op de Cursuswijzer Permanente Opleiding, die drie keer per jaar verschijnt.

AANSPRAKELIJKHEIDSRECHT

Werkgeversaansprakelijkheid bij bedrijfsongevallen en beroepsziekten

16-12-2004 09:30 - 16:45
Plaats Rotterdam
Niveau **
Instelling Elsevier Congressen,
tel. 070-4415745
Docent(en) prof. mr. W.D.H. Asser, mr. C.H.R.H. van Dijk, mr. B.M. Jonk-van Wijk, prof. mr. C.J.M. Klaassen, prof. mr. J. Spier
Kosten € 675 exclusief BTW
Opleidingspunten
05 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
05 Totaal

GEDRAGS- EN TUCHTRECHT

Tuchtrecht gezondheidszorg: knelpunten en oplossingen

16-12-2004 13:00 - 16:50
Plaats Utrecht
Niveau ** Actualiteiten
Instelling Vermande Studiedagen,
tel. 070-3789896
Docent(en) mr. M.C.I.H. Biesart, prof. mr. W.R. Kastelein, mr. dr. J. Legemaate, mr. E.W.M. Meulemans, mr. R.A. Torrença
Kosten € 395 exclusief BTW
Opleidingspunten
03 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
03 Totaal

INTELLECTUELE EIGENDOM

Trademark Portfolio Management - Insights from the Inside

01-12-2004 13:30 - 17:30
Plaats Amsterdam
Niveau **
Instelling LES Benelux,
tel. 0343-575397
Docent(en) mr. E. Gevers, mr. P. Konings, mr. L. Marijnissen, mr. G. Vos
Kosten € 90 n.v.t. BTW
Opleidingspunten
03 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
03 Totaal

Verklaring der tekens

- * *Basisniveau* (doorgaans minder dan 1 jaar ervaring in het vakgebied; weinig tot geen voorkennis);
- ** *Verdiepingsniveau* (doorgaans meer dan 1 jaar ervaring in het vakgebied; basis-kennis aanwezig en gerichte praktijkervaring vereist);
- *** *Specialisatieniveau* (doorgaans meer dan 3 jaar ervaring in het vakgebied; hoog kennisniveau aanwezig en gerichte praktijkervaring vereist).

PERSONEN- EN FAMILIERECHT

Huwelijksvermogensrecht en echtscheiding

25-11-2004 09:45 - 16:45
Plaats Utrecht
Niveau **
Instelling OSR Juridische Opleidingen,
tel. 030-2315314
Docent(en) mr. B. Breederveld, mr. L.H.M. Zonnenberg
Kosten € 425 geen BTW
Opleidingspunten
05 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
05 Totaal

STRAF(PROCES)RECHT

Het straffende bestuur

15-12-2004 09:30 - 16:30
Plaats Utrecht
Niveau **
Instelling Vermande Studiedagen,
tel. 070-3789896
Docent(en) mr. dr. A.R. Hartman, mr. dr. H.M.J. Quaedvlieg
Kosten € 595 exclusief BTW
Opleidingspunten
05 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
05 Totaal

OVERIGE VAARDIGHEDEN

Snellezen, Mind Mapping en Geheugentechnieken voor Juristen

18-11-2004 09:30 - 17:45
Plaats Utrecht
Niveau **
Instelling Vermande Studiedagen,
tel. 070-3789896
Docent(en) G. Essers
Kosten € 645 exclusief BTW
Opleidingspunten
– Juridisch
06 Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
06 Totaal

Advocaat en kantoor: Advocaat en tijd

23-11-2004 09:30 - 17:15
Plaats Utrecht
Niveau **
Instelling OSR Juridische Opleidingen,
tel. 030-2315314
Docent(en) drs. C. Bevelsberg
Kosten € 595 geen BTW
Opleidingspunten
– Juridisch
06 Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
06 Totaal

Snellezen voor juristen

30-11-2004 09:45 - 16:30
14-12-2004 09:45 - 16:30
Plaats Utrecht
Niveau **
Instelling OSR Juridische Opleidingen,
tel. 030-2315314
Docent(en) deskundige trainers
Kosten € 995 geen BTW
Opleidingspunten
– Juridisch
10 Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
10 Totaal

Snellezen, Mind Mapping en Geheugentechnieken voor Juristen

16-12-2004 09:30 - 17:45
Plaats Utrecht
Niveau **
Instelling Vermande Studiedagen,
tel. 070-3789896
Docent(en) G. Essers
Kosten € 645 exclusief BTW
Opleidingspunten
– Juridisch
06 Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
06 Totaal

ALGEMEEN MANAGEMENT

Leiderschap in de juridische wereld

08-12-2004 09:30 - 20:30
Plaats Utrecht
Niveau **
Instelling OSR Juridische Opleidingen,
tel. 030-2315314
Docent(en) mr. C. Dullaert, mr. M. van de Griendt, mr. drs. M.J.O.M. de Haas
Kosten € 1.395 geen BTW
Opleidingspunten
– Juridisch
– Beroepsvaardigheden
08 Management/Organisatie
08 Totaal

KWALITEITSZORG

Effectief klachten behandelen binnen het advocatenkantoor

13-12-2004 12:30 - 17:00
Plaats Zwolle
Niveau *
Instelling Nijhuis & Wibbelink,
tel. 033-4655525
Docent(en) mr. E.M.A. Nijhuis
Kosten € 135 exclusief BTW
Opleidingspunten
– Juridisch
– Beroepsvaardigheden
04 Management/Organisatie
04 Totaal

OVERIGE MANAGEMENT/ ORGANISATIE

Aan de slag met de boekhouding (Legal Eagle)

25-11-2004 16:30 - 20:00
Plaats Amsterdam
Niveau *
Instelling KSU Studie,
tel. 020-4496420
Docent(en) mr. P. van Klinken
Kosten € 195 exclusief BTW
Opleidingspunten
– Juridisch
– Beroepsvaardigheden
03 Management/Organisatie
03 Totaal

PUBLIC RELATIONS EN RECLAME

New Business voor Advocaten

16-12-2004 09:30 - 17:30
Plaats Utrecht
Niveau * Actualiteiten
Instelling Reed Business Information,
tel. 070-4415167
Docent(en) mr. C.H. Dullaert, mr. H. de Haan, F. Kwakman
Kosten € 795 exclusief BTW
Opleidingspunten
– Juridisch
– Beroepsvaardigheden
04 Management/Organisatie
04 Totaal

- Alle disciplinaire beslissingen die sinds 1986 in het Advocatenblad zijn gepubliceerd zijn ook te vinden op www.advocatenorde.nl en BalieNet
- Publicatie in deze rubriek geschiedt door de Commissie Disciplinaire Rechtspraak, bestaande uit mr. H.J.A. Knijff, mr. J.D. Loorbach, mr. I.E.M. Sutorius mr. G.J. Kemper en mr. C.H.B. Winters.

GEHEIMHOUDING

*Raad van Discipline Amsterdam, 11 augustus 2003
(mrs. Kist, Goppel, Van den Biesen, Bunjes en Röttgering)*

Een advocaat dient volledige geheimhouding in acht te nemen met betrekking tot feiten die hem bekend zijn geworden in de uitoefening van zijn functie. Hij dient daarover in het geheel geen mededelingen te doen en zich te onthouden van iedere vorm van commentaar. Hierop kan slechts een uitzondering worden gemaakt ingeval de advocaat toestemming van zijn cliënt heeft tot het doen van mededelingen. Een advocaat die zijn medewerking verleent aan een perspublicatie over een strafzaak van zijn cliënt dient zich derhalve nauwgezet te vergewissen van de onvoorwaardelijke toestemming van die cliënt voordat hij zijn medewerking verleent.

- *Advocatenwet artikel 46 (1.3 De geheimhoudingsplicht)*
- *Gedragsregels 6 en 10*

Feiten

Mr. X staat in de jaren '90 zijn cliënt A bij in een aantal strafzaken. Op zeker tijdstip wendt A zich tot een andere advocaat. A overlijdt in 1998.

In het jaar 2002 verschijnt in een regionaal dagblad een artikel over B, destijds vriendin van A. De auteur van het artikel heeft onder meer mr. X geraadpleegd en laat hem in die publicatie als volgt aan het woord.

Passage 1:

(Mr. X) herinnert zich het optreden van zijn cliënt (A) bij de rechter als de dag van vandaag: 'Hij hield vol dat hij (...) ergens in de duinen had staan plassen en daarbij heel toevallig het wapen had gevonden. Hij was vergeten het uit zijn auto te halen en aan de politie te overhandigen. De rechter zei nog dat bij hem zoiets nu nooit gebeurde.'

Passage 2:

(Mr. X): 'Op 9 juni komt (A) bij me. Hij zegt erg verbaasd te zijn dat hij (B) niet meer kan vinden en vraagt naar haar ouders te bellen om met hen dan maar de omgangsregeling met (C) te treffen die hij zo graag wil.'

Passage 3:

(Mr. X) slaat zijn stukken erop na en constateert: '(A) heeft tot en met augustus 1997 gebivakkeerd in (B's) huis. Want ik heb op (A's) verzoek de telefoonrekening tot die tijd voorgeschoten. Vanaf haar telefoon is veelvuldig gebeld met de afgeschermde nummers en met mijn kantoonnummer.'

Passage 4:

De (...) strafpleiter kapt met (A) als deze hem verzoekt in de (...) aangelegenheid getuigen op te roepen. 'Hij wilde zijn vriendjes meined laten plegen zodat hij de dans ontsprong. Ik heb hem gezegd dat ik aan zulke opzetjes niet meedoe.'

Dekenbezwaar

Het bezwaar van de deken houdt zakelijk weergegeven in dat mr. X in strijd met artikel 46 Advocatenwet, zonder medeweten of toestemming

van zijn (voormalige) cliënt, aan de pers mededelingen heeft gedaan betreffende de door mr. X behandelde zaken, derhalve dat mr. X zijn geheimhoudingsplicht heeft geschonden.

Overwegingen van de raad

De raad stelt voorop dat een advocaat volledige geheimhouding in acht dient te nemen met betrekking tot feiten die hem bekend zijn geworden in de uitoefening van zijn functie. Hij dient daarover in het geheel geen mededelingen te doen en zich te onthouden van elke vorm van commentaar. Hierop kan slechts een uitzondering worden gemaakt ingeval de advocaat toestemming van zijn cliënt heeft tot het doen van mededelingen.

Mr. X heeft ter zitting erkend de desbetreffende journalist te woord te hebben gestaan. De journalist heeft een en ander ook telefonisch aan de deken bevestigd.

Mr. X heeft ter rechtvaardiging van zijn handelwijze echter het volgende aangevoerd:

- de passages 1 en 4 zien op hetgeen ter openbare terechtzitting is voorgevallen. Dit valt niet onder het bereik van de op een advocaat rustende geheimhoudingsplicht;
- mr. X heeft in de tijd dat hij optrad in de hoedanigheid van advocaat van zijn voormalige cliënt steeds diens toestemming gehad namens hem de pers te woord te staan. De aangehaalde passages zien op de periode waarin mr. X als advocaat van zijn cliënt optrad;
- in de aangehaalde passages doet de journalist het ten onrechte voorkomen alsof hij mr. X letterlijk citeert;
- de tweede passage maakt duidelijk dat de cliënt van mr. X in die tijd ook op zoek was naar B. Mr. X heeft dit gemeld in het belang van zijn cliënt.

De raad is van oordeel dat geen van deze stellingen mr. X kan baten. Een advocaat die zijn medewerking verleent aan een perspublicatie over een strafzaak van zijn cliënt dient zich nauwgezet te vergewissen van de onvoorwaardelijke toestemming van zijn cliënt voordat hij zijn medewerking verleent. Mr. X heeft niet aannemelijk weten te maken dat hij beschikte over een dergelijke toestemming op het moment dat hij de bewuste uitspraken jegens de journalist deed. Weliswaar heeft mr. X aangevoerd in het verleden wel over een dergelijke algemene toestemming te hebben beschikt, doch dit rechtvaardigt niet zijn handelwijze. Mr. X heeft immers niet aannemelijk weten te maken dat hij op het moment waarop hij de journalist te woord stond over de vereiste toestemming beschikte. Veeleer is het tegendeel gebleken aangezien zijn cliënt kort voor diens overlijden is overgestapt naar een andere advocaat. Voorzover de bewuste toestemming na dat moment nog bestond is aan de daaraan ten grondslag liggende overeenkomst van opdracht en daarmee aan die toestemming met het overlijden een einde gekomen. Hieraan doet niet af

dat de bewuste uitspraken zien op de periode waarin mr. X wel over die toestemming zou hebben beschikt.

Nu mr. X op het moment waarop hij de bewuste uitspraken deed niet over de daarvoor noodzakelijke toestemming van zijn (voormalige) cliënt beschikte, heeft hij zijn geheimhoudingsplicht geschonden. Dat een deel van de gedane uitspraken ziet op hetgeen tijdens de behandeling van de strafzaken tegen zijn voormalige cliënt op de terechtzitting naar voren is gebracht, maakt dit niet anders. Ook in die bewuste uitspraken doet mr. X mededelingen over bijzonderheden van de door hem behandelde zaken en de persoon van zijn cliënt, zonder dat hij op dat moment over de daarvoor noodzakelijke toestemming beschikte. Daarbij kan dan in het midden blijven of deze uitspraken een schending opleveren van de geheimhoudingsplicht in de strikte zin van het woord, temeer omdat mr. X, zoals ook ter zitting is gebleken, niet aannemelijk heeft kunnen maken dat hij de belangen van zijn (voormalige) cliënt met deze publieke uitspraken over de bijzonderheden van de zaak op zorgvuldige wijze heeft gediend.

Ten slotte overweegt de raad dat de omstandigheid dat mr. X, zoals hij stelt, onjuist is geciteerd, in dit kader, waar het gaat om het beoordelen van het handelen van mr. X, geheel voor zijn rekening komt. Het had op de weg van mr. X gelegen om waarborgen te verkrijgen dat zijn woorden op een correcte manier zouden worden weergegeven, alvorens zijn medewerking aan het interview te verlenen. Nu hij kennelijk niet over dergelijke waarborgen beschikte had dit voor hem een reden temeer moeten zijn om zijn medewerking niet te verlenen.

Bij een eerdere gelegenheid is aan mr. X een tuchtrechtelijke maatregel opgelegd in verband met een soortgelijke kwestie.

Volgt

Gegronde verklaring met enkele waarschuwing.

SCHORSING IN VERBAND MET ONBEHOORLIJKE PRAKTIJKUITOEFENING

Hof van Discipline, 8 september 2003, nr. 3847

(mrs. Zwitser-Schouten, Heidinga, Mout-Bouwman, Hulleman en Gründemann)

Raad van Discipline 's-Gravenhage, 26 mei 2003

(mrs. Verhoeven, Gilhuis, Van Hilten-Kostense, Meijer en Wiersma)

- *Advocatenwet artikel 46, 60b (2.2) Bezwaren van de deken*
- *Boekhoudverordening 1998: artikelen 1, 3 en 5*
- *Verordening op de beroepsaansprakelijkheid 1991: artikel 5*
- *Verordening op de praktijkrechtspersoon: artikel 9*
- *Verordening permanente opleiding 2000: artikel 3*
- *Gedragsregel 37*

Dekenverzoek en -bezwaar

De deken heeft naast het indienen van een ambtshalve klacht tegen mr. X een verzoek gedaan tot schorsing van mr. X op grond van artikel 60b van de Advocatenwet.

Beoordeling van het verzoek

De raad heeft de navolgende tekorten in de praktijkuitoefening van mr. X vastgesteld:

Boekhoudverordening 1998

In strijd met artikel 3 van de Boekhoudverordening 1998 heeft mr. X geen stichting derdengelden ter beschikking gehad tot 14 juli 2002, terwijl de overeenkomst die mr. X, althans zijn kantoor, met de vanaf 14 juli 2002 hem ter beschikking staande stichting derdengelden heeft, niet onverkort de bepalingen bevat van de modelovereenkomst bedoeld in artikel 1 sub e van de Boekhoudverordening 1998. De afschriften van de ondertekende 'overeenkomst kantoor-stichting derdengelden' en de statuten van de desbetreffende stichting derdengelden zijn – ondanks diverse verzoeken daartoe – tot heden niet door mr. X aan de deken overgelegd. Ook heeft mr. X nagelaten aan de deken over te leggen: een recent uittreksel uit het handelsregister betreffende de stichting derdengelden, waaruit onder meer blijkt wie de bestuursleden daarvan zijn.

In strijd met artikel 3 lid 2 van de Boekhoudverordening 1998 heeft mr. X derdengelden nimmer laten lopen over een bankrekening op naam van een stichting derdengelden, maar over een bankrekening ten name van mr. X in privé, althans ten name van een aan hem gelieerde vennootschap.

In strijd met artikel 5 van de Boekhoudverordening 1998 heeft mr. X over de jaren 1998 tot en met 2002 niet tijdig de in artikel 5 lid 1 sub a genoemde Eigen Verklaring aan de deken overgelegd, noch de in artikel 5 lid 1 sub b van de Boekhoudverordening 1998 bedoelde mededeling aan de deken gedaan. Evenmin heeft mr. X de in artikel 5 lid 2 van de Boekhoudverordening 1998 bedoelde rapporten van feitelijke bevindingen over de jaren 1998 tot en met 2001 aan de deken overgelegd.

Verordening op de beroepsaansprakelijkheid 1991

In strijd met het bepaalde in artikel 5 van de Verordening op de beroepsaansprakelijkheid 1991 en ondanks herhaalde verzoeken daartoe in het kader van mailings zijdens de deken, althans blijken uit de Dekencirculaire, althans zijdens de Nederlandse Orde van Advocaten in het kader van de Centrale Controle Verordeningen, is niet genoegzaam aan de deken aangetoond dat hij aan de verplichtingen ingevolge de Verordening heeft voldaan over de jaren 1998, 2000, 2001 en 2002, meer in het bijzonder heeft mr. X geen bewijsstukken zijdens zijn beroepsaansprakelijkheidsverzekeraar geproduceerd waaruit blijkt dat hij over voornoemde jaren deugdelijk en in overeenstemming met voornoemde verordening is/was verzekerd tegen beroepsaansprakelijkheid.

Verordening op de praktijkrechtspersoon

In strijd met het bepaalde in artikel 9 lid 1 van de Verordening op de praktijkrechtspersoon heeft mr. X met betrekking tot de praktijkrechtspersoon waarvan hij gebruikmaakt verzuimd desgevraagd aan de deken de nodige inlichtingen te verstrekken zoals een actuele tekst van de statuten van de praktijk- en houdstervenootschap, een schriftelijk opgave van de namen en adressen van alle houders van aandelen en certificaten in de praktijkvenootschap respectievelijk in de houdstervenootschap en van het aantal aandelen dat door ieder hunner wordt gehouden, ter-

wijl mr. X evenmin een recent uittreksel uit het handelsregister aan de deken heeft geproduceerd waaruit blijkt wie bestuurder is van de praktijk- en de houdstervennootschap. Een en ander klemt temeer, nu uit de jaarrekening 2000 van Z B.V. blijkt dat Z voor 80% deelneemt in advocatenkantoor X B.V., zodat 20% van de aandelen kennelijk in andere handen is.

Verordening permanente opleiding 2000

In strijd met artikel 3 lid 1 van de Verordening permanente opleiding 2000 heeft mr. X over 2001 in plaats van 16 opleidingspunten per saldo (dat wil zeggen na verrekening van het overschot over de twee voorafgaande jaren) slechts 6 opleidingspunten gehaald, terwijl hij over 2002 in plaats van 16 opleidingspunten slechts 7 opleidingspunten heeft gehaald, derhalve een tekort van 9 opleidingspunten, zodat hij een 'achterstand' van 19 opleidingspunten heeft. Voor wat betreft het jaar 2002 heeft mr. X aan de deken medegedeeld dat hij een brief zou hebben geschreven aan de landelijke Orde met het verzoek hem wegens ziekte gedeeltelijk te ontslaan uit zijn verplichting over 2002 16 opleidingspunten te behalen. Mr. X heeft de deken toegezegd een kopie van voornoemde brief aan de deken te overleggen. De deken heeft tot heden niets van mr. X ontvangen.

Financiële verplichtingen

Mr. X voldoet niet aan de financiële verplichtingen die samenhangen met zijn beroep als advocaat en die voortvloeien uit zijn beroepsuitoefening, doordat hij een grote achterstand terzake de griffierecht-rekening-courant met de Arrondissementale Stafdienst heeft laten ontstaan, waarvoor geen afbetalingsregeling is getroffen en doordat hij herhaaldelijk betalingsachterstanden terzake de Financiële Bijdrage ten gunste van de landelijke Orde van Advocaten en terzake de hoofdelijke omslag heeft laten ontstaan. Mr. X heeft op 23 december 2002 een cursus gevolgd georganiseerd door de Stichting Permanente Opleiding. Het verschuldigde cursusgeld heeft mr. X onbetaald gelaten.

Verplichting tot het geven van inlichtingen

Mr. X heeft nagelaten de deken desgevraagd naar behoren te informeren omtrent zaken waarin mr. X door cliënten terzake beroepsfouten aansprakelijk was gesteld, waarbij hij bovendien heeft nagelaten deze aansprakelijkheidsstellingen tijdig aan zijn beroepsaansprakelijkheidsverzekeraar te melden en mr. X heeft nagelaten de deken desgevraagd naar behoren te informeren naar aanleiding van tegen mr. X ingediende klachten.

Overwegingen van de raad

De raad is op grond van het bovenstaande van oordeel dat mr. X er geen blijk van geeft zijn praktijk behoorlijk uit te kunnen oefenen. De raad neemt hierbij in aanmerking dat vorenomschreven gebreken en tekortkomingen in de loop van 2002 zijdens de deken bij mr. X aan de orde zijn gesteld en dat desondanks mr. X geen, althans onvoldoende maatregelen heeft getroffen om te komen tot verbetering van een en ander. Door de vorenomschreven wijze waarop mr. X de praktijk uitoefent, wordt niet alleen het vertrouwen in de advocatuur en de eigen beroepsuitoefening van mr. X ernstig geschaad, maar worden minstens genomen ook de

belangen van derden op het spel gezet. De raad zal daarom het verzoek inwilligen en overgaan tot schorsing van mr. X in de uitoefening van de praktijk.

De raad wijst mr. X op het bepaalde in artikel 60b lid 7 van de Advocatenwet en geeft mr. X in overweging de nodige maatregelen te treffen om te kunnen komen tot een behoorlijke praktijkuitoefening, alsmede de nodige maatregelen te treffen dat daarvan blijk kan worden gegeven, alvorens een eventueel verzoek als bedoeld in artikel 60b lid 7 van de Advocatenwet in te dienen.

Beslissing

Schorst mr. X voor onbepaalde tijd in de uitoefening van de praktijk als advocaat en procureur.

Overwegingen van het hof

Bij zijn beroepschrift van 3 juni 2003 heeft mr. X afschriften gevoegd van een brief van mr. X aan de deken van 2 juni 2003 met bijlagen. Bij brief van 6 juni 2003 heeft mr. X verdere bescheiden aan het hof doen toekomen. De diverse bescheiden betreffen de door de raad vastgestelde tekortkomingen. Naar aanleiding van een schriftelijke memorie van de deken heeft mr. X het hof bij brief van 2 juli 2003 met bijlagen verdere bescheiden doen toekomen. Tegenover de uiteenzettingen van mr. X in hoger beroep dat hij (alsnog) aan zijn verplichtingen voldoet, heeft de deken uiteengezet waarom dat naar zijn oordeel niet het geval is. Deze uiteenzetting heeft de deken gegeven op 23 juni 2003 ten overstaan van de Raad van Discipline, in het kader van een op 6 juni 2003 door mr. X bij de raad ingediend verzoek tot opheffing van de schorsing, alsook ter zitting van 7 juli 2003 bij het hof. Bij zijn uiteenzetting heeft de deken een actuele stand van zaken gegeven. Volgens deze actuele stand van zaken zijn er volgens de deken ook thans nog wezenlijke tekortkomingen.

Bij beslissing van 7 juli 2003 heeft de raad in het verzoek van klager van 6 juni 2003 geen aanleiding gezien om de opgelegde schorsing in de uitoefening van de praktijk op te heffen of te wijzigen.

Het hof stelt vast dat de door de deken aan de hand van zijn pleitnota geschetste actuele situatie niet door mr. X is weersproken, althans onvoldoende. Ook overigens heeft mr. X onvoldoende aangetoond dat zijn praktijkvoering alsnog behoorlijk is en dat hij aan alle verplichtingen voldoet. In overeenstemming met de opsomming van de deken beoordeelt het hof de geconstateerde manco's als zwaarwegend. Het hof laat meewegen dat mr. X pas in een zeer laat stadium, kennelijk gedwongen door de hem door de raad opgelegde schorsing, alsnog gepoogd heeft om aan te tonen dat hij inmiddels aan al zijn verplichtingen voldoet; echter, gezien in het licht van de reactie van de deken, geenszins afdoende.

De beslissing van de raad zal op grond van het bovenstaande worden bekrachtigd. Wanneer mr. X zodanige maatregelen heeft getroffen dat hij meent alsnog aan al zijn verplichtingen te voldoen en daarover de gewenste informatie aan de deken heeft verschaft, kan hij een hernieuwd verzoek aan de raad richten tot opheffing van de hem opgelegde schorsing.

Volgt

Bekrachtiging van de beslissing van de raad. ●

YER
L E G A L

Hogehilweg 10 - Postbus 23032
1100 DM Amsterdam Z.O.
Telefoon: 020 - 697 50 11
Fax: 020 - 691 99 06
E-mail: legal@yer.nl
Internet: www.yer-legal.nl

Na een aantal mooie jaren bij je huidige kantoor is de tijd aangebroken voor iets waar je echt plezier in hebt. Waar je zelf kunt bepalen waarvoor, voor wie en wanneer je werkt. Je werkt graag met mensen en je wilt trots zijn op je inspanningen. Het directe resultaat van je inzet is een tevreden opdrachtgever en een kandidaat die klaar is voor een volgende carrièrestap. Bij YER Legal is er ruimte voor een jurist die graag zelf de volgende stap maakt als

CONSULTANT YER LEGAL

YER Legal, onderdeel van de YER Recruitment Group, is gespecialiseerd in de werving en selectie van bedrijfsjuristen, advocaten, fiscalisten en kandidaat-notarissen. YER Legal is actief binnen het bedrijfsleven, de zakelijke- en financiële dienstverlening, de advocatuur en de overheid. De Consultants hebben een juridische achtergrond en een uitgebreid netwerk en kennis van de branche waarmee zowel opdrachtgevers als kandidaten optimaal worden bediend. Als Consultant ben je verantwoordelijk voor het acquireren, uitvoeren en invullen van volledige werving- en selectieprocedures. Je richt je hierbij op organisaties binnen het aandachtsgebied, bouwt hier een actief commercieel netwerk op en weet dit om te zetten naar concrete business.

Arbeidsvoorwaarden: Basissalaris met uitstekende resultaatgerichte bonusregeling.

Kandidaatprofiel: Gedreven juridisch professional met uitstekende commerciële vaardigheden en een pragmatische en een bovengemiddelde ondernemende instelling. Afgeronde opleiding rechten en enkele jaren aantoonbaar succesvolle ervaring in een commercieel-adviserende functie (bijvoorbeeld als advocaat). Beschikt over een breed en relevant netwerk. De Consultant heeft een seniore uitstraling en wordt geaccepteerd als gesprekspartner en adviseur op directieniveau. Vertaalt zelfstandig commerciële ambities naar concrete resultaten. Combineert vasthoudendheid en businessdrive met voldoende empathie en sensitiviteit om de match te kunnen maken tussen opdrachtgever en kandidaat.

Meer informatie over YER Legal vind je op onze website, www.yer-legal.nl
Voor meer informatie over deze functie kun je contact opnemen met Michiel Stal, 020 - 697 50 11. Reacties zijn welkom door een e-mail te sturen naar legal@yer.nl of een brief naar Postbus 23032, 1100 DM Amsterdam Zuidoost.

CASTELIJNS & KAANDORP ADVOCATEN

Castelijns & Kaandorp Advocaten is een voortzetting van één van de oudste advocatenkantoren te Alkmaar. Voorheen gevestigd in de binnenstad, maar sinds enige jaren gevestigd in een modern kantoorpand, gelegen op het bedrijventrum Boekelermeer. Een bewuste keuze, omdat de ligging aan één van de grootste uitvalswegen van Alkmaar een optimale bereikbaarheid voor de klanten en relaties van het kantoor betekent. En bovendien staat het kantoor hierdoor letterlijk midden tussen de omliggende ondernemers en ondernemingen. Niet onbelangrijk, omdat het kantoor voor een groot gedeelte MKB ondernemers en ondernemingen bedient. Het kantoor voert een brede ondernemingsgerichte praktijk, met gespecialiseerde aandacht voor het arbeidsrecht, het vennootschaps- en ondernemingsrecht, het bouw- en huurrecht en het faillissementsrecht. Daarnaast is het kantoor ook thuis in meer particuliere disciplines zoals het personen- en familierecht. Op dit moment zijn er 5 advocaten aan het kantoor verbonden.

Wij zoeken voor een spoedige indiensttreding een:

ADVOCaat / MEDEWERKER (M/V)

en/of

GEVORDERDE STAGIAIRE (M/V)

Vanwege de huidige kantoorbezetting strekken affiniteit en ervaring met het insolventierecht tot de aanbeveling. Voor de vacatures geldt daarnaast dat u dient te beschikken over een gedegen juridisch inzicht, dat u zowel zelfstandig als in teamverband kunt werken, dat u op een prettige wijze relaties kunt opbouwen/onderhouden en dat u bereid bent om zich in Alkmaar of in de nabije omgeving te vestigen.

Indien u geïnteresseerd bent in deze vacatures, dan kunt u een sollicitatiebrief sturen aan Castelijns & Kaandorp Advocaten, Robijnstraat 56 te (1812 RB) Alkmaar, ter attentie van de heer mr. E. Hoekstra, bij wie ook telefonisch informatie over de vacatures ingewonnen kan worden (072 - 511 40 32). Uw sollicitatiebrief e-mailen (hoekstra@castelijns-kaandorp.nl) kan natuurlijk ook.

Agenda 2004/2005

November, december, januari, februari, maart en april

- 18 november of 16 december of 3 maart 2005
Training – Snellezen, Mindmapping en Geheugentechnieken voor juristen
 Jaarbeurs, Utrecht
 € 645,- : 6 punten
- 19 november en 25 november 2004
Praktijkcursus – Het testament van de 21e eeuw in de praktijk
 Hotel Lapershoek, Hilversum
 € 595,- per dag en € 1.095,- voor beide dagen
 5 punten per dag, 10 punten voor beide dagen
- Dinsdag 23 november
Bijblijfcollage – Huurrecht woonruimte
 Jaarbeurs, Utrecht
 € 645,- : 5 punten
- 23 november en 30 november 2004
Praktijkcursus - Van beslag tot executie
 Hotel Lapershoek, Hilversum
 € 595,- per dag, € 1.095,- voor de gehele cursus
 5 punten per dag, 10 punten voor de gehele cursus
- Woensdag 24 november 2004
Praktijkcursus – Vastgoed, BTW en overdrachtsbeasting
 Groot Kievitsdal, Baam
 € 595,- : 5 punten
- Donderdag 25 november 2004
Praktijkcursus – Uitleveringsrecht en het Europees Arrestatiebevel
 Hotel Heidepark, Bilthoven
 € 595,- : 5 punten
- Donderdag 25 november 2004
Verdiepingscursus – Mediation en Letselschade
 Hotel Heidepark, Bilthoven
 € 595,- : 5 punten
- Vrijdag 26 november 2004
Praktijkdag – 7e Benelux Merkendag
 Grand Hotel Karel V, Utrecht
 € 595,- : 4 punten
- Dinsdag 30 november 2004
Expert Meeting – Aanbestedingsrecht
 Grand Hotel Karel V, Utrecht
 € 995,- : 8 punten
- Woensdag 1 december 2004
4e Jaarcongres Mediation – Mediation, rechtspraak en het juridisch loket
 Holiday Inn, Leiden
 € 595,- : 5 punten
- Woensdag 1 december 2004
Praktijkdag – Wijziging van de arbeidsovereenkomst
 Jaarbeurs, Utrecht
 € 595,- : 5 punten
- Woensdag 1 december 2004
Studiedag – Cameratoezicht in het publieke domein
 Novotel, Amsterdam
 € 550,- : 5 punten
- Donderdag 2 december 2004
Praktijkdag – Vreemdelingen en (arbeids)recht
 Hotel Hapershoek, Hilversum
 € 595,- : 5 punten
- Woensdag 7 december 2004
WMO en herverdeling AWBZ: wat zijn de praktische gevolgen voor zorgaanbieders en gemeenten?
 Novotel, Amsterdam
 € 595,- : 5 punten
- Woensdag 8 december 2004
Congres – Perspectief op Jeugdige zedendelinquentie
 Congrescentrum Engels, Rotterdam
 € 250,- : 4 punten
- Woensdag 8 december 2004
Actualiteitendag - Huurrecht bedrijfsruimte
 Hotel Heidepark, Bilthoven
 € 645,- : 5 punten
- Donderdag 9 december 2004
Praktijkdag – Aansprakelijkheid bestuurders, commissarissen en moederverenootschappen
 Holiday Inn, Leiden
 € 595,- : 5 punten
- Dinsdag 14 december 2004
Praktijkdag – Herstructurering, last-in-first-out en de ontslagvergoeding
 Hotel Lapershoek, Hilversum
 € 595,- : 5 punten
- Dinsdag 14 december 2004
Verdiepingscursus – Burgerlijk Procesrecht
 NH Hotel, Utrecht
 € 595,- : 5 punten
- Woensdag 15 december 2004
Studiedag – Het straffende bestuur
 NH Hotel, Utrecht
 € 595,- : 5 punten
- Dinsdag 15 december 2004
Verdiepingscursus – Optimaliseer uw alimentatieberekening
 Hotel Lapershoek, Hilversum
 Module 1 + module 2: € 545,-
 Module 2: € 450,-
 Module 2 + module 3: € 590,-
 Totale cursus: module 1 + module 2 + module 3:
 € 645,- : 6 punten
- Woensdag 16 december 2004
Praktijkmiddag – Tucht recht gezondheidszorg: knelpunten en oplossingen
 La Vie, Utrecht
 € 395,- : 3 punten
- Woensdag 16 december 2004
Actualiteitenspecial Opmerkelijkheden in financierings- en zekerhedenland
 NH Hotel, Utrecht
 € 595,- : 5 punten
- Vrijdag 17 december 2004
Masterclass – Persoonlijkheidsproblematiek en Mediation
 Hotel Heidepark, Bilthoven
 € 645,- : 5 punten
- Maandag 20 december 2004
Actualiteitenspecial Bedrijfsfaciliteiten in de Successiewet
 Groot Kievitsdal, Baam
 € 595,- : 5 punten
- Dinsdag 21 december 2004
Praktijkdag - Actualiteiten aanbestedingsrecht
 Novotel, Amsterdam
 € 595,- : 5 punten
- Woensdag 22 december 2004
Masterclass – Jurisprudentie Ontslagrecht
 Hotel Heidepark, Bilthoven
 € 645,- : 4 punten
- Donderdag 20 januari 2005
Seminar – uitspraken Besluit Luchtkwaliteit
 Jaarbeurs, Utrecht
 € 450,- : 4 punten
- Woensdag 26 januari 2005
Praktijkcursus – Bedrijfseconomie en boekhouden voor curatoren
 NH Hotel, Utrecht
 € 645,- : 5 punten
- Vrijdag 28 januari 2005
16e LSA-symposium – Waarheidsvinding en privacy
 Kurhaus, Scheveningen
 € 350,- : 4 punten
- Maandag 7 februari 2005
Verdiepingscursus – Mediation & Overheid
 Hotel Heidepark, Bilthoven
 € 595,- : 5 punten
- Donderdag 24 februari 2005
Praktijkdag – Herstructurering, last-in-first-out en de ontslagvergoeding
 Hotel Lapershoek, Hilversum
 € 595,- : 5 punten
- 3 maart, 17 maart, 31 maart en 12 april 2005
4-daagse cursus – Levensmiddelenrecht voor de praktijk
 Jaarbeurs, Utrecht
 € 395,- per dagdeel, € 595,- per dag, € 1.895,- voor de gehele cursus
 2 punten per dagdeel, 5 punten per dag,
 22 punten voor de gehele cursus
- Dinsdag 15 maart 2005
Themadag – De zieke werknemer
 Novotel, Amsterdam
 € 595,- : 5 punten
- Donderdag 14 april 2005
Praktijkmiddag – Tucht recht gezondheidszorg: knelpunten en oplossingen
 Domus Medica, Utrecht
 € 395,- : 3 punten

Erkend opleidingsinstituut voor de Nederlandse Orde van Advocaten

Vermande Studiedagen
 Prinses Beatrixlaan 116
 2595 AL Den Haag
 Telefoon (070) 378 98 96
 Fax (070) 378 97 26
 www.vermandestudiedagen.nl
 vermande.studiedagen@sdu.nl

Bovengenoemde prijzen zijn per persoon, per dag (tenzij anders vermeld) en exclusief BTW.

Maakt risico's beheersbaar.

Organisaties lopen risico's. Sommige zijn acceptabel en worden voor lief genomen. Veel risico's zijn onbekend en voorbereiden is niet altijd mogelijk. Dit kan grote gevolgen hebben: fraude en diefstal, brand, spionage of afpersing kunnen bedrijfsprocessen immers flink aantasten. Precon Recherche- en Adviesdiensten helpt deze problemen te voorkomen of te beperken. Precon brengt risico's in kaart en zorgt dat uw organisatie maatregelen kan nemen. Zowel preventief als repressief.

Precon Recherche- en Adviesdiensten werkt op vier fronten aan veiligheid.

- Advies en consultancy
- Opleidingen en trainingen
- Recherchewerkzaamheden
- Toedrachtonderzoek

Precon Recherche- en Adviesdiensten BV, 's Gravelandseweg 292, 3125 BK Schiedam. Postbus 144, 3100 AC Schiedam.
Telefoon: 010 - 415 89 99. Fax: 010 - 415 92 10. www.precon.nl office@precon.nl

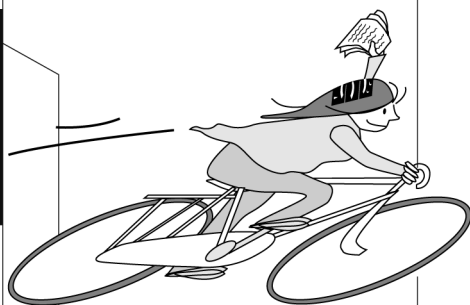
ONDERDEEL VAN FACILICOM SERVICES GROUP PROFESSIONAL PEOPLE

*Voor al uw
ambtelijke
opdrachten*

BUIK EN VAN DER HORST
gerechtsdeurwaarderskantoor

*Wij incasseren net zo snel
uw onbetaalde nota's*

BUIK EN VAN DER HORST
gerechtsdeurwaarders

info@buik-vanderhorst.nl
www.deurwaarder-leiden.nl

Boommarkt 3a
Postbus 11122
2301 EC Leiden
tel.: 071 - 5161015
fax: 071 - 5144877

*Ervaren advocaten zoeken ervaren (>10 jaar)
collega's (m/v) om samen een op het bedrijfsleven
gerichte praktijk in het midden van het land op
te zetten. Van hetgeen zinvol samen kan worden
gedaan worden de kosten gedeeld, alsmede de taken.
Even ervaren notarissen, fiscalisten en accountants
worden nadrukkelijk verzocht eveneens te reageren.*

Reactie onder nummer 7830 aan:
Bureau BDM B.V.
Steekterweg 80G
2407 BH Alphen a/d Rijn

TOGA
atelier
Schout & Katsantonis

www.toga.net

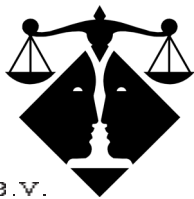
- Rijsleverancier
- Toga's op maat van eerste kwaliteit stof
- Korte levertijd
- Bef cadeau bij bestelling toga

Industrieweg 51
Tel. 010 - 245 07 66

3044 AS Rotterdam
Fax 010 - 245 07 67

CASTA

JURIDISCHE OPLEIDINGEN
JURIDISCH UITZENDBUREAU B.V.

Lange Hofstraat 29, 7201 HT Zutphen;

Op zoek naar verdieping in je vakgebied?
Dan zijn onze cursussen/opleidingen
echt iets voor jou!
Zie www.casta.nl.

Cursus "Juridisch Secretaresse"

Startdatum: 20 januari 2005 te Utrecht

Cursus "Roladministratie/Procuraten"

Startdatum: 3 maart 2005 te Utrecht

Cursus "Nederlandse Grammatica/ Nieuwe Spelling"

Startdatum: 17 februari 2005 te Utrecht

Cursus "Faillissementen en WSNP"

Startdatum: 1 maart 2005 te Utrecht

Cursussen in ontwikkeling

De praktijkcursussen
"Ondernemingsrecht" en "Strafrecht"

**Ook cursussen op locatie
en op maat mogelijk.**

**Heeft u vacatures? CASTA gaat
voor u op zoek naar ervaren
juridisch ondersteunend personeel.**

Nadere informatie is op te vragen.
Telnr.: 020-699 85 06, faxnr.: 020-600 11 81.
Telnr.: 0575 - 547 979, faxnr. 0575 - 547 021.
E-mailadres: info@casta.nl
Internet: www.casta.nl

*Casta verzorgt tevens opleidingen op
de Nederlandse Antillen, Aruba en
Sint Maarten.*

VAN HARTINGSVELDT | SCHÖNHAGEN OSSENTJUK ADVOCATEN | BEMIDDELAARS

in historisch pand te Leiden

werkzaam op het gebied van ondernemingsrecht,
familierecht en arbeidsrecht

heeft ruimte voor

één of twee advocaten
die zelfstandig de praktijk uitoefenen

kostendeling is uitgangspunt.

Reacties/Inlichtingen:

Mr. E.J.C. van Hartingsveldt tel: 071 - 517 64 64
Rijnsburgerweg 35 fax: 071 - 515 51 24
2334 BE Leiden e-mail: info@vhso.nl

Vertrouwelijkheid gewaarborgd

Man Martens & Broekman

Commercieel advocatenkantoor in het
Gooi heeft plaats voor 1 à 2 zelfstandig
werkende advocaten op basis van
kostenmaatschap.

Steijnlaan 14, 1217 JS Hilversum
tel. 035 628 48 77
t.a.v. mr. J. Martens

kleermakerij sinds 1937

Bernard Poelman

**o.a. leverancier van toga's aan het
Internationaal Gerechtshof der Verenigde Naties**

- Superieure toga's
- op uw maat gemaakt
  - leverbaar in wol/terlenka (lichtgewicht)
  - of in zuiver wol (ultra-lichtgewicht)
  - voldoende beffen in voorraad
  - eventueel levering binnen enkele dagen mogelijk

Lange Poten 19
2511 CM 's-Gravenhage
telefoon: (070) 346 17 42
fax: (070) 362 11 70
E-mail: info@bernard-poelman.nl
www.bernard-poelman.nl

Honderden euro's besparen op juridische informatie?

Honderden euro's besparen en toch veel waar(de) voor uw geld? Het kan. En makkelijker dan u denkt. Reken eens uit wat u nu besteedt aan brede informatiebronnen voor jurisprudentie? Vaak meer dan u zelf zou denken. Terwijl het toch echt goedkoper kan. Hoe? Kijk vanaf 15 november op www.sdu.nl/jin.

«JIN» is een nieuw product van Sdu Uitgevers. Met onze uitgaven voorzien wij u en veel van uw vakgenoten van informatie die uitblinkt in kwaliteit en snelheid. Niet voor niets zijn titels als «JAR» en «JOR» al jaren toonaangevend in de dagelijkse rechtspraktijk.

**Kijk vanaf
15 november
op www.sdu.nl/jin
of bel
(070) 378 98 80**

de snelste link naar uw vakgebied

Sdu UITGEVERS

Elsevier Juridisch presenteert **5** nieuwe titels op het gebied van het mededingingsrecht

Uitspraken Mededingingswet

Samengesteld door:
mr. A.J. Vossestein

1

Uitspraken Mededingingswet

Uitspraken van de rechtbank Rotterdam en van het College van Beroep voor het bedrijfsleven

*Samengesteld door:
mr. A.J. Vossestein*

Dit boek bevat bijna vijftig uitspraken van de rechtbank Rotterdam en van het College van Beroep voor het bedrijfsleven in (hoger) beroep tegen beslissingen van de directeur-generaal van de Nederlands Mededingingsautoriteit. Elke uitspraak wordt voorafgegaan door een samenvatting met de belangrijkste rechtsoverwegingen en trefwoorden. De uitgave bevat tevens een chronologisch register, een trefwoordenregister, een register op wetsartikel en een register met vindplaatsen van annotaties. De bundel vormt een handzaam naslagwerk zowel ten behoeve van de rechtspraktijk (advocatuur, bestuur en rechterlijke macht, als de wetenschap).

Prijs € 55,-
ISBN 90 5901 990 3

Nieuw EG Mededingingsrecht

Samengesteld door:
Mw. mr. J. Galjaard

2

Nieuw EG Mededingingsrecht

Een aanvulling op Integraal Mededingingsrecht

*Samengesteld door:
Mw. mr. J. Galjaard*

Dit boek vormt een aanvulling op *Integraal Mededingingsrecht* en bespreekt de veranderingen in de communautaire mededingingsregelgeving. Per 1 mei 2004 is Verordening 1/2003 in werking getreden. Om deze decentralisatie goed te laten werken is een aantal nieuwe Mededelingen tot stand gekomen. Daarnaast wordt de Verordening inzake concentratiecontrole herzien, waarvan de inhoudelijke procedures nader uitgelegd worden in bijbehorende richtsnoeren. Tevens is de Groepsvrijstelling inzake technologieoverdracht vernieuwd.

Prijs € 35,-
ISBN 90 5901 992 X

Interpretatie Nederlands Mededingingsrecht 2003

Auteur:
Mw. mr. Boukje van den Berg

3

Interpretatie Nederlands Mededingingsrecht 2003

Overwegingen uit besluiten en rechtspraak artikelsgewijs gerangschikt

*Samengesteld door:
Mw. mr. B. van den Berg*

Sinds de inwerkingtreding van de Mededingingswet in 1998 heeft de Nederlandse Mededingingsautoriteit (NMa) de taak om deze wet uit te voeren. In dit boek zijn de interpretaties, die de NMa in haar besluiten in het jaar 2003 geeft, per wetsartikel geordend. Het overzicht is gerangschikt naar de wetsartikelen van de Mededingingswet en de Algemene wet bestuursrecht.

In de praktijk is dit boek een handig naslagwerk voor zowel advocaten en bedrijfsjuristen als wetenschappers en studenten wanneer inzicht nodig is in de interpretatie van een wetsartikel uit (één van de) beide wetten.

Prijs € 57,50
Abonnementsprijs € 42,50
ISBN 90 5901 989 X

Integraal Energierecht

Samengesteld door:
Mw. mr. M. Pigmans

4

Integraal Energierecht

*Samengesteld door:
Mw. mr. M. Pigmans*
In deze bundel treft u een complete verzameling wet- en regelgeving met betrekking tot het Energierecht aan. Het betreft zowel regelgeving afkomstig van organen van de EU als die van nationale regelgevers. De bundel bevat handige margekopjes, een uitgebreide trefwoordenregister en een gedetailleerde inhoudsopgave. Deze uitgave is van grote waarde voor advocaten en bedrijfsjuristen. Ook voor wetenschappers en studenten is de bundel een betrouwbaar naslagwerk.

Prijs € 55,-
ISBN 90 5901 991 1

NMa in actie

Auteur:
Mr. J.P. van Marissing

5

NMa in actie

De praktijk van de Nederlandse mededingingsautoriteit

*Auteur:
Mr. J.P. van Marissing*
In drie jaar tijd heeft de Nederlandse mededingingsautoriteit (NMa) meer dan 2000 zaken in behandeling genomen. Niemand had een dergelijke lawine aan besluiten verwacht. De honderden besluiten van de NMa bieden een schat aan waardevolle informatie. In deze derde, geheel herziene druk, zijn de meest recente besluiten van de NMa verwerkt.

Prijs € 45,-
Derde druk
ISBN 90 5901 993 8

Samen met Integraal Mededingingsrecht
combi-aanbieding!
€ 75,-!

Samen met 2001-2002
combi-aanbieding!
€ 99,-!

ELSEVIER Juridisch

Elsevier Juridisch is onderdeel van Reed Business Information bv

Reed Business Information bv, legt gegevens vast voor de uitvoering van de (abonnements-)overeenkomst. Deze gegevens kunnen worden gebruikt om u te informeren over voor u relevante producten en diensten van Reed Business Information bv, haar groepsmaatschappijen en zorgvuldig geselecteerde derden. Uw emailadres wordt alleen gebruikt om u te informeren over gelijksoortige producten en diensten van Reed Business Information bv en haar groepsmaatschappijen. Als u geen prijs stelt op deze informatie, per post of via email, dan kunt u dit schriftelijk doorgeven aan: Reed Business Information bv, t.a.v. Adresregistratie, Postbus 808, 7000 AV Doetinchem of per email: adresregistratie@reedbusiness.nl

Uw bestelling kunt u plaatsen bij

Reed Business Klantenservice:

fax: (0314) 349 048 of bel: (0314) 358 358
of e-mail: klantenservice@reedbusiness.nl

De uitgaven zijn uiteraard ook verkrijgbaar via uw boekhandel.

Migratierecht.nl

Inburgeren in het vreemdelingenrecht

Voor meer informatie,
een demo of het
afsluiten van een
abonnement kijkt u op:
www.migratierecht.nl.

Sdu Uitgevers biedt u al jarenlang betrouwbare vakinformatie op het gebied van het vreemdelingenrecht. U kent ons bijvoorbeeld van *Vreemdelingenwet 2000* en *Jurisprudentie Vreemdelingenrecht*. Vanaf nu is de informatie online te raadplegen via *Migratierecht.nl*.

Gratis kennismaken

Kijk vandaag nog op www.migratierecht.nl en maak gratis kennis met de voordelen van deze online. U kunt op de site de demo bekijken en onder de button abonneren leest u meer over het speciale introductieaanbod dat wij u doen.

De voordelen op een rij:

- Snel en doeltreffend zoeken in een volledig en betrouwbaar bestand
- Wekelijkse actualisatie
- Inloggen vanaf elke plek en op elk gewenst moment
- Uitgebreid scala aan zoekfunctionaliteiten
- Snel en doeltreffend de gewenste informatie vinden
- Eenvoudig informatie printen en kopiëren voor eigen stukken en dossiers
- Gratis e-mail attentie

de snelste link naar uw vakgebied

Waar treffen advocaten elkaar?

The logo for JBB.nl is a large blue circle with a horizontal bar across its center. The text 'JBB.nl' is written in a bold, blue, sans-serif font across the bar. The background of the page is divided into three horizontal bands: blue at the top, orange in the middle, and light blue at the bottom.

JBB.nl

Juridische Banenbank
dé juridische vacaturesite van Nederland.

ELSEVIER Juridisch

www.jbb.nl is een activiteit van Elsevier Juridisch.
Elsevier Juridisch is een onderdeel van Reed Business Information bv.

100% ADVOCATEN*

* ERVAREN ADVOCaat-MEDEWERKER SECTIE ONROEREND GOED

Ekelmans & Meijer is een Haags no-nonsense advocatenkantoor waar circa 40 advocaten werken. Het kantoor combineert een sterke adviespraktijk met een substantiële procespraktijk in de rechtsgebieden: ondernemings- en insolventierecht, verzekeringen en aansprakelijkheid, onroerendgoedrecht, arbeids- en medezeggenschapsrecht en cassatie.

De sectie Onroerend goed van Ekelmans & Meijer is toonaangevend in de regio. Wegens de overstap van een ervaren medewerkster naar de rechterlijke macht is de sectie op zoek naar een (ervaren) medewerk(st)er met hersens, een goed gevoel voor humor en ambitie.

Uw werkzaamheden zien op de vastgoed praktijk in brede zin en bestaan uit een plezierige mix van de advies- en de procespraktijk voor een divers cliëntenbestand. U krijgt alle mogelijkheden om een eigen praktijk op te bouwen. Het kantoor kent een open maatschap.

Interesse? Neem dan contact op met Hein Stroeve op onderstaand telefoonnummer. Schriftelijke sollicitaties kunt u richten aan Mr A.P.J. Lantendorffer, Postbus 93455, 2509 AL 's-Gravenhage.

Meer informatie over ons kantoor vindt u op www.ekelmansenmeijer.nl

ANNA VAN SAKSENLAAN 30, POSTBUS 93455, 2509 AL 'S-GRAVENHAGE
T (070) 374 63 00 E info@ekelmansenmeijer.nl I www.ekelmansenmeijer.nl

EKELMANS & MEIJER ADVOCATEN

B E R K E L
A D V O C A T E N

Berkel Advocaten is een middelgroot kantoor met 8 advocaten dat zowel voor ondernemers als particulieren werkzaam is.

De praktijk is volop in ontwikkeling en biedt ruimte voor een inventieve, ambitieuze en kundige jurist met de 'drive' om binnen een eenheid in verscheidenheid enthousiast te werken aan gezamenlijke en persoonlijke doelstellingen, een en ander tegen de achtergrond van goede toekomstperspectieven.

Wij zoeken een:

Medewerker / gevorderd stagiaire

voor de commerciële algemene praktijk

Postbus 650
3900 AR Veenendaal

Bezoekadres:
Plesmanstraat 62
Veenendaal

Uw contactpersoon, ook voor eventuele vragen over de functie, is Rob van der Zande, bereikbaar onder telefoonnummer: 0318 - 52 75 75 of via e-mail: zande@berkellaw.nl. Verdere informatie over ons kantoor kunt u vinden op de website: www.berkeladvocaten.nl

Graag zien wij uw sollicitatiebrief met curriculum vitae binnen twee weken na het verschijnen van deze advertentie tegemoet.

LIESVELD
A D V O C A T E N

Advocaat-medewerker

Liesveld Advocaten te Apeldoorn is op zoek naar een advocaat-medewerker voor de civiele praktijk. Specialisatie behoort tot de mogelijkheden, evenals toetreding tot de maatschap.

Natuurlijk zoeken we een vakbekwame collega, maar ook relativiseringsvermogen en humor zijn een vereiste. Voor meer en uitgebreide informatie zie www.liesveld-advocaten.nl. Voor telefonische informatie kunt u desgewenst contact opnemen met mr A.C.G. (Toon) Reezigt, telefoonnummer: 055 - 522 22 62.

Uw sollicitatie met CV ontvangen wij graag binnen vier weken na verschijning van deze advertentie. U kunt uw sollicitatie richten aan Liesveld Advocaten t.a.v. mr A.C.G. Reezigt, Postbus 10017, 7301 GA Apeldoorn, e-mailadres: a.c.g.reezigt@liesveld-advocaten.nl.

DEN BESTEN
& **SLOOF**
A D V O C A T E N

zoekt op korte termijn een
Advocaat / stagiaires m/v

één voor strafrecht,
en
één voor de algemene praktijk

Ons kantoor houdt zich o.a. bezig met arbeidsrecht, personen- en familierecht, bouwrecht, strafrecht en ondernemingsrecht.

Aan ons kantoor zijn op dit moment 6 advocaten verbonden. Wij verlenen rechtshulp aan zowel ondernemingen/ondernemers als particulieren.

Van de advocaten wordt onder andere een energieke en flexibele instelling verwacht. Wij bieden de daarop aansluitende goede werksfeer en arbeidsvoorwaarden.

Schriftelijke sollicitaties binnen 14 dagen richten aan:
Den Besten & Sloof Advocaten, t.a.v. mr. H. den Besten,
Postbus 10185 (1301 AD) Almere,
telefoon: 036 - 534 44 00
e-mail: info@denbesten-sloof.nl

SCHOUTE & DIK *Advocaten*

is gevestigd in het World Trade Center in Amsterdam.

De praktijk

is zeer gevarieerd met nadruk op Arbeidsrecht, Bestuursrecht, Ondernemingsrecht, Personen- en Familierecht en Vastgoedrecht. Wij adviseren toonaangevende nationaal en internationaal opererende bedrijven, midden- en kleinbedrijf, alsmede particulieren.

Het kantoor

wordt gekenmerkt door een informele sfeer met korte lijnen. Onze cliënten waarderen ons meedenken en het voorkomen van kostbare en tijdverslindende procedures. Invoelingsvermogen, doortastendheid, persoonlijke bereikbaarheid en beschikbaarheid, vertrouwen en duurzaamheid in de relatie zijn kenmerken, die onlosmakelijk met Schoute & Dik Advocaten zijn verbonden.

In verband met uitbreiding van de civiele advies- en procespraktijk wordt gezocht naar een

ADVOCAAT-MEDEWERKER

met in ieder geval ruime (proces-)ervaring op het gebied van het Arbeidsrecht.

U krijgt binnen een gemengde praktijk veel eigen verantwoordelijkheid en cliënten contacten. Wij bieden volop persoonlijke ontwikkelmogelijkheden in een bruisende werkomgeving.

De procedure

Spreekt het vorenstaande u aan, stuur dan uw CV binnen 2 weken aan onze externe adviseur, de heer Drs. F. Munniksmas, Personnel Management Tools, Stadionweg 21, 1077 RV Amsterdam, Tel. 020 - 679 95 09. Een psychologisch assessmentonderzoek is onderdeel van de procedure.

Informatie

Functie- en kantoorinformatie kunt u inwinnen bij Mr. F.J. Schoute. Het telefoonnummer is 020 - 575 27 00 / 06 - 53 88 89 88.

OMVR ADVOCATEN

Bij ons kantoor zijn 13 advocaten werkzaam voor het midden- en kleinbedrijf, overheidsinstellingen en particulieren. Het accent ligt op ondernemingsrecht, arbeidsrecht, insolventierecht, (militair) strafrecht, (militair) ambtenarenrecht en personen- en familierecht.

Wij zoeken op korte termijn

advocaat-medewerkers en/of advocaat-stagiaires

met belangstelling voor de hierboven genoemde rechtsgebieden.

U kunt uw schriftelijke sollicitatie, voorzien van uw curriculum vitae, richten aan mr. F.F.P.M. Vermeer, met wie u tevens contact kunt opnemen voor nadere informatie.

Mr. F.F.P.M. Vermeer, OMVR Advocaten,
Postbus 87, 3840 AB Harderwijk,
telefoon 0341 - 467 695, fax 0341 - 419 648,
e-mail frankvermeer@omvradvocaten.com

VAN ZELM CS advocaten

is een modern en uitstekend geoutilleerd kantoor met een algemene commerciële praktijk.

Onze praktijk is snelgroeiend en ter uitbreiding zoeken wij op korte termijn:

advocaat medewerker (m/v) en/of (gevorderde) stagiaire (m/v)

Wij bieden u een goede begeleiding en vrijheid tot zelfontplooiing in een uitstekende werksfeer.

Overwogen wordt binnen afzienbare tijd de praktijk om te vormen tot maatschap. Ondernemingskwaliteit behoort dan ook tot de vereisten naast goed kennisniveau, analytisch vermogen en de bereidheid te werken in een team.

Uw schriftelijke sollicitatie vergezeld van een curriculum vitae kunt u richten aan:

Van Zelm c.s. Advocaten
t.a.v. mr. E.M. van Zelm,
Postbus 14125, 3508 SE Utrecht
telefoon: 030 233 13 47 / fax 030 231 54 91
of mail: vanzelmcs@vanzelmlaw.com

Salomons van der Valk advocaten

Salomons van der Valk advocaten te Den Haag voert met 11 advocaten een gespecialiseerde praktijk op verschillende rechtsgebieden. Ons kantoor levert hoge kwaliteit en heeft een professionele en collegiale werksfeer. Wegens vertrek - begin 2005 - van een medewerker zoeken wij een enthousiaste en ambitieuze

advocaat-medewerker arbeidsrecht

bij voorkeur met kennis van het ambtenarenrecht en/of bestuursrecht
met 4 tot 6 jaar ervaring

Toetreding tot de maatschap is op termijn mogelijk.

Inlichtingen en sollicitaties binnen 14 dagen bij mr. K.T.B. Salomons, Eisenhowerlaan 102,
2517 KL Den Haag, telefoon 070 - 351 21 24, e-mail: k.t.b.salomons@salval.com
Uiteraard worden uw reacties met grote vertrouwelijkheid behandeld.

KÖSTER *advocaten*

Advocaten gezocht!

- Gevorderde medewerker met ervaring op het gebied van vennootschapsrecht
- Gevorderde stagiaires en/of medewerkers met ervaring op het gebied van arbeidsrecht, intellectuele eigendom en/of personen- en familierecht

DLA SchutGrosheide zoekt Advocaat-Stagiaires en Medewerkers

DLA SchutGrosheide is een full service juridische dienstverlener die al meer dan 80 jaar bestaat. Ruim 100 professionals – advocaten, notarissen en belastingadviseurs – zetten zich dagelijks in voor de belangen van cliënten, grote en middelgrote ondernemingen in binnen- en buitenland. Met vestigingen in Amsterdam en Rotterdam staat het kantoor in het hart van de Nederlandse hoofdsteden van financiën, industrie, handel en transport.

DLA SchutGrosheide is onderdeel van DLA, een van de grootste geïntegreerde advocatenkantoren in Europa met meer dan 3.700 medewerkers. DLA is hard op weg om tot de top 5 full service kantoren in Europa te behoren en is sterk vertegenwoordigd in Azië.

Voor onze vestiging in AMSTERDAM zijn wij op zoek naar:

- Een Medewerker Arbeidsrecht en een Medewerker Ondernemingsrecht met 3 tot 5 jaar aantoonbare ervaring en kennis in het betreffende rechtsgebied.
- Advocaat-Stagiaires Ondernemingsrecht en Litigation.

Voor onze vestiging in ROTTERDAM zoeken wij:

- Een Advocaat-Stagiaire Arbeidsrecht en Advocaat-Stagiaires Internationale Handel, Transport en Verzekering.

Wat wij vragen

- Aantoonbare affiniteit met het rechtsgebied;
- Commercieel vaardig;
- Uitstekende teamspeler;
- Een overtuigende en energieke uitstraling;
- Uitstekende beheersing van de Engelse taal, een tweede vreemde taal is een pré.

Wat wij bieden

De kwaliteit van onze dienstverlening staat of valt met de mensen die het werk doen. Gezond verstand, liefde voor het vak en de drive om resultaten voor onze cliënten te boeken kenmerken onze mensen. Wij bieden een plezierige en inspirerende, internationale werkomgeving met tal van groeimogelijkheden en uitstekende arbeidsvoorwaarden.

Interesse?

Voor meer informatie over deze functies kunt u contact opnemen met Human Resource Manager Judith Dröge, telefoon 020-5419907. Uw brief met cv kunt u eveneens richten aan DLA SchutGrosheide, mevrouw drs. J.M. Dröge, Postbus 75258, 1070 AG Amsterdam of per e-mail: judith.droge@dla.com.

SchutGrosheide

T: 020 541 98 88 / 010 710 46 00 **W:** www.dlaschutgrosheide.nl

DLA kantoren: Nederland, België, Bosnië-Herzegovina, China, Denemarken, Duitsland, Frankrijk, Hongarije, Hong Kong, Italië, Kroatië, Noorwegen, Oostenrijk, Polen, Rusland, Singapore, Slowakije, Spanje, Thailand, Tsjechië, Verenigd Koninkrijk, Zweden

Ruimte en recht van spreken

Kramer Bijkerk & Steenberghe (KBS) advocaten is werkzaam voor beroepsbeoefenaars in de gezondheidszorg, verzekeringsmaatschappijen, ondernemingen, maatschappelijke instellingen en particulieren. KBS advocaten behandelt in het bijzonder zaken op het gebied van gezondheidsrecht, ondernemingsrecht, schade- en verzekeringsrecht, arbeidsrecht en personen- en familierecht.

Vereniging van
Net law
zelfstandige advocatenkantoren

Op korte termijn hebben wij plaats voor een

**medewerker voor de praktijk
ondernemingsrecht m/v**

**medewerker voor de praktijk
personen- en familierecht m/v**
een VFAS-opleiding strekt tot aanbeveling

Van de medewerkers verwachten wij relevante kennis en ervaring op het betreffende rechtsgebied, uitstekende contactuele vaardigheden en het vermogen om resultaatgericht werkzaam te zijn.

stagiaire m/v

Van de stagiaire verwachten wij goede studieresultaten, een gedegen kennis van het Nederlandse recht, het vermogen om resultaatgericht werkzaam te zijn en een grote inzet.

Wij bieden goede arbeidsvoorwaarden en ruime mogelijkheden tot persoonlijke ontwikkeling in een interessante praktijk, die met een grote mate van zelfstandigheid kan worden uitgeoefend. Stagiaires kunnen rekenen op een kundige begeleiding door ervaren advocaten.

Schriftelijke sollicitaties
kunt u binnen twee weken richten aan:

KBS advocaten, t.a.v. Mr. O.L. (Oswald) Nunes.
Meer informatie vindt u op www.kbsadvocaten.nl

Postbus 13086, 3507 LB Utrecht • Telefoon 030 - 212 28 00 • Fax 030 - 252 02 44

Cursus strafrecht op Belgisch château met 6 NOvA punten

Op 17 december a.s. vindt een cursus strafrecht over actuele rechtspraak plaats op het prachtige landgoed Alden Biesen in België, 15 kilometer van Maastricht.

Docenten: prof. mr. T.M. Schalken (formeel strafrecht) en prof. mr. J.W. Fokkens (materieel strafrecht)

Kosten: 495,- (excl. BTW, inclusief lunch en diner).
Mogelijkheid tot overnachten (kerstshoppen in Maastricht?).

Informatie: www.de-brink.com
Aanmelden: info@de-brink.com

TOGA'S
Fa. G.J. Rhebergen
specialisten sinds 1894

Maatnemen na telefonische afspraak

Nu ook advocatentoga's in standaardmaten!
Compleet met 2 beffen à € 675,- (incl. BTW)

Amsteldijk 18 E
1074 HR Amsterdam
Tel./faxnr: 020-6629514

Beffen uit voorraad leverbaar

Boot Advocaten richt zich op het gehele terrein van vastgoed-, bestuurs-, milieu- en aanbestedingsrecht. Beleggingsmaatschappijen, aannemers, projectontwikkelaars, overheden, woningcorporaties en beursgenoteerde bedrijven behoren tot de klantenkring. Middelpunt van de juridische dienstverlening zijn adviezen bij publiek-private samenwerkingen, vastgoedtransacties, bouwcontracten en aanbestedingen. Daarbij wordt samengewerkt met sterke netwerkpartners op het gebied van aanbestedingsrecht, fiscaalrecht en het notariaat. Boot Advocaten voert zowel arbitrages als civielrechtelijke en administratieve procedures in de genoemde rechtsgebieden en biedt mediation aan.

Wegens groei van de praktijk wil Boot Advocaten op korte termijn haar team uitbreiden met gedreven advocaten.

BOOT ADVOCATEN ZOEKT:

2 SENIOR ADVOCATEN

Er is behoefte aan ervaren collega's die deel gaan uitmaken van een klein, maar zeer ervaren en gedreven team. Je maakt waar wat je belooft. Je hebt aantoonbare ervaring op het gebied van vastgoed en/of bestuursrecht en/of aanbestedingsrecht en de ambitie om partner te worden. Je wilt verdere uitbouw van jouw praktijk, en invloed op de wijze van praktijkvoering en meedelen in behaalde resultaten.

2 JUNIOR ADVOCATEN

Je hebt de ambitie en gedrevenheid om de genoemde specialisaties op hoog niveau verder te ontwikkelen. Je vindt het een uitdaging om snel zelf verantwoordelijkheid te krijgen over zaken en mee te werken aan het oplossen van juridische vraagstukken met fiscale en/of politieke componenten.

Wij bieden je uitstekende arbeidsvoorwaarden en een uitdagende werkomgeving.

Het bureau PureLegal begeleidt de sollicitatieprocedure. Een assesment maakt onderdeel uit van de procedure. Voor meer informatie kun je terecht bij Anne Marie van Rietschoten, tel. 010 - 270 80 00. Brieven met cv kunnen gericht worden aan PureLegal, Westerlaan 1, 3016 CK Rotterdam of info@purelegal.com.

ALEXANDRA BOOT:

“De bouwwereld is een typische netwerkwereld. Zo werkt ons kantoor ook. We bieden gelegenhedencombinaties met fiscalisten en andere professionals. En we bedrijven recht zoals het in de vastgoedbranche bedreven moet worden: slagvaardig, praktisch probleemoplossend en gepassioneerd. Wij staan met onze laarzen in de modder wanneer dat nodig is”.

BOOT ADVOCATEN

HALLEY BLAAUW & NAVARRO Law offices www.hbnlaw.com

Halley Blaauw & Navarro is een toonaangevend advocatenkantoor in de Nederlandse Antillen en Aruba. Met omstreeks 25 advocaten werkzaam op de vestigingen in Aruba, Bonaire, Curaçao en St. Maarten is HBN sedert geruime tijd het grootste advocatenkantoor in deze regio. HBN voert een gevarieerde commerciële praktijk, waarbij de nadruk ligt op ondernemingsrecht, verbintenissenrecht, vastgoed, telecommunicatie en administratief recht. HBN heeft overwegend een procespraktijk, maar legt zich ook toe op (internationale) overnames en advisering op genoemde terreinen van het recht.

HBN zoekt voor spoedige indiensttreding bij de vestigingen op Curaçao en St. Maarten

ervaren advocaat-medewerkers

De kandidaten voldoen aan de volgende vereisten:

- minimaal zes jaar ervaring als advocaat in een commerciële praktijk, waarbij ruime ervaring is opgedaan op het gebied van ondernemingsrecht, zekerheden, financieringen en faillissementen
- minimaal drie jaar actieve proceservaring
- een commerciële instelling
- uitstekende mondelinge en schriftelijke uitdrukkingsvaardigheden, in de Nederlandse en Engelse taal
- bereidheid tot het voor een periode van minimaal drie jaar werken in een dynamische tropische werkomgeving.

De kandidaten wordt een uitstekend arbeidsvoorwaarden pakket geboden, dat ingevuld zal worden aan de hand van de ervaring van de kandidaat.

In de Nederlandse Antillen of Aruba geboren kandidaten worden met nadruk verzocht te solliciteren.

Uw sollicitatie, vergezeld van een uitgebreid C.V. kunt u binnen twee weken na het verschijnen van deze advertentie toezenden aan:

Halley Blaauw & Navarro
mr. E.R. de Vries
L.B. Smithplein #3
Curaçao
Nederlandse Antillen

Fax: +5999- 462 71 17
tel: +5999 434 33 00
e-mail: eric.devries@hbnlaw.com

THISSEN ADVOCATEN

Snel groeiende algemene praktijk met specialisme Vreemdelingenrecht.

Vestigingen in Den Haag en Rotterdam.

Zoekt

Stagiair(e)

met afgeronde opleiding.
Voor fulltime of parttime.

U kunt uw reacties richten aan
Mr. J.P.H. Thissen
Groot Hertoginnelaan 45
2517 EC Den Haag
Tel: 070 - 302 48 20
Fax: 070 - 302 48 21

KLAVER
ADVOCATENKANTOOR

zoekt

*advocaat met relevante werkervaring,
voor de commerciële praktijk.*

Wij werken voor zakelijke klanten; zij rekenen op een (inter)actieve bijstand. Dit levert langlopende relaties en inspirerende opdrachten op.

Wij bieden de ruimte om gespecialiseerd te werken binnen een klein teamverband. Het kantoor is gevestigd in een historisch pand in centrum Alkmaar en up-to-date uitgerust. Kandidaten met een binding tot de regio hebben de voorkeur.

Graag reageren binnen veertien dagen na heden t.a.v. mr. E.P. Klaver

Ritsevoort 2
1811 DN Alkmaar
E-mail: fpklaver@klaver-advocaten.nl

www.klaver-advocaten.nl

Legal Counsel

Legal Counsel

Rabobank

Hudson is looking to recruit a Legal Counsel on behalf of **Rabo Securities**. Rabo Securities is the market-leading equity investment bank of the Rabobank Group. Their operations encompass share issues, mergers and acquisitions, equity-derivatives and equity research, sales and trading. The head office is based in Amsterdam and they also have offices in London, New York and Hong Kong. They employ about 210 people worldwide. The Legal & Compliance department of Rabo Securities consists of 12 employees and mainly advises the business units Corporate Advisory (Equity Capital Markets and Mergers & Acquisitions), Equities and Equity Derivatives.

Responsibilities:

- Drafting and negotiating (international) contracts with respect to IPOs, public to private transactions, private placements, management buy-outs and mergers & acquisitions etc.
- Structuring and advising on large financial transactions.
- Reviewing and participating in due diligence.
- Advising on compliance issues and keeping up to date on relevant (new) legislation.

Profile:

- Dutch law graduates with at least 3 years of corporate finance experience gained either in-house or in a law firm.
- Experience in the negotiation and structuring of complex (international) transactions.
- Fluent in Dutch and English. Knowledge of Anglo-Saxon legal concepts is a plus.
- Analytical, ambitious in addition to results-oriented.
- Customer focused, cooperative and commercial.

Prospects:

An entrepreneurial, young and dynamic environment for a talented lawyer. Competitive salary package and good career prospects.

For further information regarding this post please contact Martine Vuursteen (martine.vuursteen@hudson.com) on telephone number: 020 - 471 11 11. Hudson, Amsteldijk 194, 1079 LK Amsterdam.

Hudson

HUDSON GLOBAL RESOURCES
HUDSON HUMAN RESOURCE CONSULTING

RASSERS

ADVOCATEN EN NOTARISSEN

ZOEKT VOOR DE ADVOCATUUR IN DE SECTIE VASTGOED

MEDEWERKER

OF

STAGIAIRE (MET ENIGE ERVARING)

RASSERS IS EEN MIDDELGROOT KANTOOR VAN ADVOCATEN EN NOTARISSEN. WIJ ZIJN SINDS 1907 IN DE REGIO WEST BRABANT WERKZAAM IN VRIJWEL ALLE RECHTSGEBIEDEN.

IN HET CIVIELE BOUWRECHT ZIJN MOMENTEEL TWEE ADVOCATEN EN EEN JURIDISCH MEDEWERKER WERKZAAM. ZIJ HEBBEN BEHOEFTE AAN UITBREIDING.

HEEFT U AL ENIGE ERVARING EN BENT U GRAAG WERKZAAM OP EEN KANTOOR MET EEN OPEN INFORMELE CULTUUR WAAR VEEL AANDACHT WORDT BESTEED AAN PERSOONLIJKE EN PROFESSIONELE ONTWIKKELING DAN NODIGEN WIJ U UIT TE SOLLICITEREN.

SCHRIJF OF MAIL UW BRIEF AAN:
RASSERS ADVOCATEN EN NOTARISSEN
 POSTBUS 3404, 4800 DK BREDA
 T.A.V. DE HEER M.P.W. VAN NIELEN
 E-MAIL: NIELEN@RASSERS.NL
 TEL NR: 076 5 136 136, FAX NR: 076 5 222 552

MEER INFORMATIE OVER ONZE ORGANISATIE KUNT U VINDEN OP ONZE WEBSITE: WWW.RASSERS.NL

JAR Verklaard seminar 13 december 2004

OKURA Hotel Amsterdam

Maandag 13 december 2004 wordt in het OKURA Hotel Amsterdam, aan de Ferdinand Bolstraat 333, het twaalfde JAR-seminar onder de naam 'JAR Verklaard' gehouden. Het seminar begint om 16.15 uur en zal duren tot 20.00 uur.

Prof. mr. E. Verhulp (hoogleraar Arbeidsrecht UvA en voorzitter van het seminar),
mr. drs. M.S.A. Vegter (redactie JAR en advocaat Kennedy Van der Laan) en
mr. R.M. Beltzer (universitair hoofddocent UvA) zullen de jurisprudentie die in het afgelopen half jaar in JAR verschenen is analyseren en bespreken.

Korting voor JAR en JARonline-abonnees

Abonnees op JAR en Jar online betalen voor dit seminar € 245,- (excl. BTW) en niet-abonnees € 295,- (excl. BTW). Hierbij is inbegrepen de speciale uitgave van JAR, die verschijnt naar aanleiding van 'JAR Verklaard', alsmede een broodmaaltijd.

HSI
 HUGO SINZHEIMER INSTITUUT

NEDERLANDSE
 ORDE VAN
 ADVOCATEN

3
 PUNTEN
 PERMANENTE
 OPLEIDING
 ADVOCATUUR

De Nederlandse Orde van Advocaten kent voor dit seminar **3 studiepunten** toe in het kader van de Permanente Opleiding Advocatuur.

U kunt zich aanmelden via onderstaand adres:

Hugo Sinzheimer Instituut
 t.a.v. mw. H.M. van der Meij-Netel
 Spui 21
 1012 WX Amsterdam
 e-mail: h.m.vandermeij@uva.nl
 tel: (020) 525 27 74
 fax: (020) 525 31 18

de snelste link naar uw vakgebied

Sdu UITGEVERS

Karakter

volgens
Nysingh

Succes in advocatuur en notariaat heeft niet alleen te maken met professioneel talent. Ook persoonlijke kwaliteiten spelen mee. De durf om een eigen richting te kiezen. Een ongewone oplossing niet uit de weg te gaan. Het enige dat daarbij telt is dat het werkt en aansluit bij de doelstellingen van de klant. Want het gaat niet om onze vaktrots, maar om het resultaat. Het belang van karakter betekent ook dat bij Nysingh niet één specifiek type mens werkt. Met elkaar vormen wij een kleurrijke groep die verschillende eigenschappen verenigt. Interessant? Dan willen wij graag met je kennis maken.

Bij de sectie **Ondernemingsrecht** is er ruimte voor een

advocaat medewerker m/v

(vestiging Zutphen)

advocaat-stagiaire m/v

(vestiging Zutphen en Apeldoorn)

Kantoor

- omvat alle relevante rechtsgebieden
- de brede expertise van een groot kantoor met het persoonlijke karakter van een kleine organisatie
- circa 350 mensen verspreid over vier vestigingen
- regionaal gevestigd, landelijk actief, internationaal vertegenwoordigd

Functie

Voor de advocaat medewerker vragen wij een afgeronde beroepsopleiding en ervaring op het gebied van Ondernemingsrecht. Voor de advocaat-stagiaire vragen wij een afgeronde opleiding Nederlands recht en gebleken interesse in het Ondernemingsrecht. Je bent bereid je in Apeldoorn respectievelijk Zutphen te vestigen.

Carrière

- ruimte voor persoonlijke en professionele ontwikkeling
- opleidingsmogelijkheden
- een goed arbeidsvoorwaardenpakket

Informatie

Voor de functie in Apeldoorn kun je informatie krijgen bij mr. Hylke Brandsma, telefoon: 055- 5 271 271. Voor de functie in Zutphen kun je contact opnemen met mr. Alex Lever, telefoon: 0575 – 583758.

Sollicitatie

Jouw sollicitatie kun je binnen twee weken sturen naar Nysingh advocaten-notarissen, t.a.v. Olga Wijsma-Huber, recruiter juridisch personeel, postbus 10100, 7301 GC Apeldoorn, tel. 055-5 271 342, o.wijsma@nysingh.nl

nysingh
advocaten-notarissen

www.nysingh.nl

Acquisitie naar aanleiding van deze advertentie wordt niet op prijs gesteld

De Waal Zumpolle

ADVOCATEN

De Waal en Zumpolle Advocaten is een maatschap van acht advocaten. Ons goed geoutilleerd kantoor is gevestigd in een historisch pand te Utrecht. Gegroeid vanuit een sociale rechtspraktijk bieden wij betaalbare rechtshulp aan zowel particulieren als bedrijven en instellingen.

Specialisatie en kwaliteit staan bij ons hoog in het vaandel. Wij hechten daarnaast aan een ontspannen werksfeer, waarbij ruimte bestaat voor activiteiten buiten de advocatuur.

Wegens vertrek van één van de advocaten zijn wij op zoek naar een

Advocaat

gespecialiseerd in het algemeen verbintenissenrecht met minimaal zes jaar relevante praktijkervaring.

Ook juristen werkzaam buiten de advocatuur met vermelde praktijkervaring worden uitgenodigd te reageren.

Schriftelijke reacties kunt u binnen 14 dagen richten aan De Waal & Zumpolle Advocaten t.a.v. mr Karen Machielsen, Postbus 13336, 3507 LH Utrecht.

Voor informatie kunt u contact opnemen met mr Karen Machielsen, telefoonnummer 030-233 32 48, e-mail machielsen@dewaalzumpolle.nl, of kijk op onze website www.dewaalzumpolle.nl.

Stichting Rechtsbijstand Alkmaar waartoe thans de Bureaus Rechtshulp Alkmaar en Hoorn behoren, vormt zich in 2005 om tot sociaal advocatenkantoor met vestigingen in Alkmaar, Haarlem en Zaandam. Wij verlenen rechtshulp aan particulieren, waarbij onze aandacht vooral uitgaat naar de rechtsterreinen: arbeidsrecht, sociaal zekerheidsrecht, woonrecht, vreemdelingenrecht en consumentenrecht. In de nabije toekomst zullen daar, afhankelijk van de ontwikkeling van de vraag, nieuwe rechtsterreinen aan worden toegevoegd. Wij zijn een kleine organisatie van 25 medewerkers maar met ambitie.

Wij zoeken enthousiaste kandidaten die samen met ons een succes willen maken van het nieuwe advocatenkantoor. Voor de vestigingen Haarlem en Zaandam zijn wij op zoek naar:

Ervaren advocaten

De collega's die wij zoeken hebben hun stage voltooid en de nodige ervaring opgedaan binnen het personen- en familierecht en/of hebben ervaring opgedaan op de hierboven met name genoemde rechtsgebieden.

Wij bieden een 36-urige werkweek, een goed salaris en goede secundaire arbeidsvoorwaarden.

Nadere informatie over de functie kan worden ingewonnen bij Frans Poel, directeur. Zijn telefoonnummer is 072 - 514 30 79. Voor informatie over onze organisatie kan ook www.rechtshulpnederland.nl geraadpleegd worden.

Schriftelijke sollicitaties, voorzien van curriculum vitae, kunnen tot 14 dagen na verschijnen van deze advertentie gericht worden aan: F. Poel, Postbus 3020, 1801 GA Alkmaar.

HEKKELMAN ADVOCATEN & NOTARISSEN IS EEN GROOT KANTOOR IN HET STEDELIJK KNOOPPUNT ARNHEM-NIJMEGEN. ONS KANTOOR KENMERKT ZICH DOOR EEN INFORMELE NO-NONSENSE CULTUUR. HET LEVEREN VAN SERVICE EN HOOGWAARDIGE JURIDISCHE DIENSTVERLENING STAAT CENTRAAL. ER ZIJN 75 JURISTEN WERKZAAM IN VERSCHILLENDE SECTIES. WIJ ZOEKEN MEDEWERKERS MET EEN BIJ ONZE BEDRIJFSCULTUUR PASSEND KARAKTER: BETROKKEN, INTEGER, TO THE POINT.

HEKKELMAN & ADVOCATEN NOTARISSEN

VASTGOED CIVIEL NIJMEGEN

ADVOCAAT-MEDEWERKER MET AFFINITEIT VOOR EN MINIMAAL VIER JAAR ERVARING IN DE COMMERCIELE CIVIELE VASTGOEDPRAKTIJK. BAS VAN SUSANTE: 026 - 3 777 188

BESTUURSRECHT ARNHEM

ADVOCAAT-MEDEWERKER MET MINIMAAL VIJF JAAR ERVARING DIE SAMEN MET DE SECTIE VASTGOED IN STAAT IS IN TWEE JAAR EEN SOLIDE EIGEN PRAKTIJK OP TE BOUWEN. TEAMGEEST EN JURIDISCHE KWALITEIT ZIJN SLEUTELBEGRIPPEN. TYCHO LAM: 024 - 3 828 394

ONDERNEMINGSRECHT / INSOLVENTIERECHT ARNHEM / NIJMEGEN

ADVOCAAT-STAGIAIRES MET GEVOEL VOOR ONDERNEMINGEN EN FINANCIËLE CIJFERS, ENTHOUSIAST EN FLEXIBEL, DIE ZICH WILLEN STORTEN OP ONZE INSOLVENTIE- EN ALGEMENE ONDERNEMINGSRECHTPRAKTIJK. ERIC LOOYEN: 026 - 3 777 189

ARBEIDSRECHT ARNHEM

GEVORDERDE ADVOCAAT-STAGIAIR OF BEGINNEND ADVOCAAT-MEDEWERKER, DOORTASTEND EN GEDREVEN, VOOR DE SNEL GROEIENDE ARBEIDSRECHTPRAKTIJK. BARBARA ROOSENBOOM: 026 - 3 777 247

HOOFDSTUK GRONDRECHTE ARTIKEL 1 ALLE DIE ZICH IN NEDERLAND BEVINDEN WORDEN IN GELIJKE VALLEN GELIJK BEHAN- DELD. DISCRIMINATIE WEGF. GODSDIENST LEVEN, CONSOVERTI IGINI, POLITIE, GEZIN, VERHOUDINGEN, GESLACHT OF OP WELKE GROND DAN OOK, NIET TOEGESTAAN.

GEÏNTERESSEERD? STUUR DAN BINNEN 14 DAGEN NA HET VERSCHIJNEN VAN DIT BLAD EEN SOLLICITATIEBRIEF MET CURRICULUM VITAE NAAR:

HEKKELMAN ADVOCATEN & NOTARISSEN
T.A.V. ILONA GARRETSSEN, POSTBUS 3155, 6802 DD ARNHEM
T 026 - 3 777 176

WWW.HEKKELMAN.NL

> Legal Counsel

Akzo Nobel, met hoofdkantoor in Arnhem, levert wereldwijd producten voor de gezondheidszorg, verven en lakken, en chemische producten. Over 2003 bedroeg de geconsolideerde omzet EUR 13 miljard. De onderneming telt momenteel ongeveer 63.000 medewerkers in meer dan 80 landen. De financiële resultaten over 2004 worden op 4 februari 2005 bekendgemaakt.

De afdeling Corporate Legal Affairs Akzo Nobel is verantwoordelijk voor de juridische ondersteuning van de activiteiten van de Akzo Nobel groep wereldwijd en telt verspreid over een aantal vestigingen in Nederland en het buitenland in totaal ruim 50 juristen.

In Nederland heeft Corporate Legal Affairs vestigingen op het hoofdkantoor te Arnhem, in Oss en Boxmeer (t.b.v. de Pharma Business Units), Amersfoort (de Chemicals Business Units) en Sassenheim (de Coatings Business Units). In het buitenland zijn er vestigingen in Brazilië, Duitsland, Engeland, China, Rusland, Verenigde Staten van Amerika en Zweden.

Bij de afdeling **Corporate Legal Affairs** in Boxmeer, die thans samen met de vestiging in Oss acht juristen telt en die de farmaceutische groep, bestaande uit de business units Organon/Diosynth (humane geneesmiddelen en actieve farmaceutische ingrediënten) en Intervet (diergeneesmiddelen), van juridisch advies dient, bestaat een vacature voor een **Legal Counsel**.

Functieomschrijving

Het verrichten van algemene juridische werkzaamheden, waaronder:

- het adviseren van de business units Intervet en Organon met betrekking tot een breed scala juridische vraagstukken wereldwijd, waaronder R&D samenwerkingen, licenties, distributie-overeenkomsten en andere samenwerkingen;
- het in samenwerking met Corporate Legal Affairs in Arnhem begeleiden van M&A transacties voor de farmaceutische groep;
- het begeleiden van complexe internationale juridische procedures;
- het deelnemen aan internationale practice teams van Corporate Legal Affairs.

De functie heeft een sterk internationaal karakter.

Functie-eisen

- Voldoende ervaring (ten minste vier tot vijf jaar) hebben opgedaan bij een internationaal opererend advocatenkantoor of een internationaal opererende onderneming;
- Aantoonbare ervaring hebben in het opstellen van internationale contracten waaronder M&A, en kennis hebben van daarvoor relevante rechtsgebieden, en het mededingingsrecht;
- Interesse hebben voor de medisch-farmaceutische wereld;
- Belangstelling hebben voor het werken in internationale juridische en multidisciplinaire teams;
- Een goede actieve beheersing hebben van het Engels; beheersing van het Duits en/of Frans strekt tot aanbeveling.

Wij bieden zeer gevarieerde en uitdagende werkzaamheden in een dynamische internationale omgeving. Tevens bieden wij goede arbeidsvoorwaarden en uitstekende mogelijkheden voor verdere ontplooiing.

Informatie

Voor nadere informatie over de functie kunt u contact opnemen met de heer Mr A.J.H. Pegt, telefoonnummer 0412-666207. Meer algemene informatie vindt u op onze website: www.akzonobel.com. Uw schriftelijke sollicitatie kunt u binnen twee weken na publicatie van deze advertentie richten aan: Akzo Nobel Nederland bv, t.a.v. de heer J. Vis, afdeling APDH, Postbus 9300, 6800 SB ARNHEM of per e-mail: jan.vis@akzonobel.com.

Acquisitie naar aanleiding van deze advertentie wordt niet op prijs gesteld.

Jurist Externe Rechtshulp

DAS blijft groeien

Met ruim 800 medewerkers en een omzet van meer dan 120 miljoen euro zijn wij veruit de grootste aanbieder van hoogwaardige rechtshulp op verzekeringsbasis. Onze marktgerichte organisatie biedt rechtshulp vanuit kantoren in Amsterdam, Arnhem, Rijswijk en 's-Hertogenbosch. Met innovatieve producten en diensten spelen wij in op een sterke groeiemarkt, en vervullen daarmee tevens een belangrijke maatschappelijke functie. DAS groeit niet alleen in omzet en juridische specialisaties, maar ook in medewerkers. Meer mensen, die allemaal moeten kunnen rekenen op de professionele DAS-ondersteuning en -begeleiding. Dat biedt dus ruimte en perspectief voor enthousiaste, ambitieuze mensen.

Jurist Externe Rechtshulp (60%) m/v

Ruim 95% van de juridische zaken die bij DAS worden aangemeld, wordt door DAS-juristen behandeld. De overige zaken worden uitbesteed aan de advocatuur. De afdeling Externe Rechtshulp beheert deze advocaatopdrachten. De functie jurist Externe Rechtshulp is veelzijdig; je treedt op als bedrijfsjurist, als accountmanager én als beleidsmedewerker. Je houdt je bezig met het bezoeken van advocatenkantoren en het evalueren van de samenwerking en de naleving van gemaakte afspraken met deze kantoren. Je intervenieert – waar nodig – in de relatie tussen verzekerde (of diens tussenpersoon) en advocaat. Ook ben je aanspreekpunt voor de medewerkers Externe Rechtshulp en stuur je hen inhoudelijk aan. De standplaats van deze functie is Amsterdam.

Als jurist Externe Rechtshulp ben je in het bezit van een doctoraal Nederlands Recht in een privaatrechtelijke afstu-

deerrichting. Naast je studie heb je minimaal drie jaar rechtshulpervaring opgedaan, bij voorkeur in de advocatuur. Je hebt oog voor zowel de commerciële als de juridische aspecten van het werk.

Wij bieden

Je krijgt bij ons alle ruimte om je kennis uit te bouwen, je talenten te ontwikkelen en je ambities waar te maken. Naast een uitstekend salaris en 8% vakantie-toeslag krijg je een dertiende maand, een collectieve winstdeling en mogelijk een prestatiebonus. Verder heb je recht op onder meer: een reis- en studiekostenvergoeding, pensioen met een beperkte werknemersbijdrage, collectieve verzekeringen voor zorg en inkomen, en ten minste 25 vakantiedagen. Voor extra vrije dagen kun je sparen. Deeltijdwerken? Bespreekbaar. Een sabbatical? Ook mogelijk. Meegroeien met DAS? Da's aan jou!

Oriëntatie en sollicitatie

Wil je meer weten over de functie jurist Externe Rechtshulp, bel dan met Mr. Bob Steinvoort, groepsmanager Externe Rechtshulp, telefoon (020) 651 88 88. Je schriftelijke reactie kun je binnen 14 dagen richten aan Brendan Visser, personeelsadviseur, o.v.v. vacaturenummer 75001004. Een psychologisch onderzoek maakt deel uit van de selectieprocedure. Voor meer informatie kijk je op www.das.nl

DAS Rechtsbijstand

Postbus 23000
1100 DM Amsterdam-Zuidoost
Metrohalte: Bullewijk

Wie doet je wat

AMSTERDAM

ARNHEM

'S-HERTOGENBOSCH

Steeds meer mensen verzekeren zich van de toegankelijke, effectieve rechtshulp van DAS, marktleider in juridische dienstverlening. 'Protected by DAS'. Dat geldt ook voor jou als medewerker. Want we blijven werken aan een eigentijds, inspirerend werkklimaat. Geven je de ruimte om te groeien, in wat je doet en wie je bent. Waardoor je werk en privé in balans houdt. En je met al je energie en passie kunt wijden aan je professionele opdracht.

SJÖCRONA · VAN STIGT

A D V O C A T E N

DEN HAAG – ROTTERDAM

Wij zoeken voor onze vestiging in Den Haag een

ervaren advocaat

medewerker of stagiaire met voltooide beroepsopleiding

en een **beginnend advocaat**

JE KIEST – VOOR DE STRAFADVOCATUUR IN HET
TOPSEGMENT VAN DE MARKT

Wij vragen van kandidaten voor beide vacatures passie voor de verdediging in strafzaken en juridische diepgang. Voor de functie van beginnend advocaat geldt voorts dat wij bijzondere belangstelling hebben voor wetenschappers met aantoonbare kennis van de juridisch-technische aspecten van het strafrecht.

JE BENT – bereid in de regio Den Haag te wonen
– taalvaardig, daadkrachtig, communicatief en ambitieus

JE HEBT – affiniteit met het profiel van ons kantoor (*zie onze site*)

JE SCHRIJFT – binnen 14 dagen na verschijning van dit blad en vergezeld van uitvoerig cv naar onderstaand adres.

Wij stellen prijs op bijvoeging van publicaties en opgave van referenten. Uiteraard wordt je sollicitatie desgewenst vertrouwelijk behandeld.

Mr. J.M. Sjöcrona

't Hoenstraat 5, 2596 HX Den Haag

www.svsadvocates.com

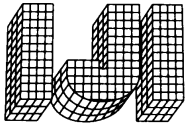
Financiële, Fiscale,
Economische en
Commune strafzaken

Internationaal strafrecht

Straatsburg

Strafcassaties

INTERNATIONAAL JURIDISCH INSTITUUT

Spui 186
2511 BW
's-Gravenhage
telefoon 070-3460974
telefax 070-3625235
E-mail iji@worldonline.nl

Het Internationaal Juridisch Instituut adviseert in zaken betreffende internationaal en buitenlands recht, in het bijzonder waar het gaat om vragen van internationaal privaatrecht en buitenlands privaatrecht- en procesrecht.

Werkterreinen zijn onder andere:

- personen- en familierecht
- nationaliteitsrecht
- erfrecht
- procesrecht
- overeenkomstenrecht
- strafrecht
- onrechtmatige daad

De brochure inzake taak, werkwijze en tarifiering wordt op verzoek toegezonden.

Bezoek onze site: www.iji.nl

De feiten onder uw pleidooi.

Onafhankelijk accountantsonderzoek naar feiten en omstandigheden? Bel Peter Schimmel van Ernst & Young Integrity Services & Investigations op (070) 441 21 20 of mail naar peter.schimmel@nl.ey.com

ERNST & YOUNG
Quality In Everything We Do

Pensioenadviesbureau Mr. H.N.J. Bijvoet

sinds 1982

Keizersgracht 403
1016 EK Amsterdam
www.chezpied.nl
nick.bijvoet@chezpied.nl
tel: 020 623 54 21

Cordemeyer & Slager Advocaten is gespecialiseerd in informaticarecht en kent een landelijke praktijk. Ons kantoor bestaat uit zeven advocaten en één juridisch medewerker. Wij zoeken op korte termijn:

Twee medewerkers IT-recht

Onze cliënten bestaan voor het merendeel uit IT-bedrijven. We maken deel uit van het internationaal netwerk van advocaten en consultants genaamd ICC (Inter Continental Consultants) en zijn preferred supplier van de FENIT. We hebben een interessante cliëntenportefeuille. We adviseren en procederen over IT-contracten, automatiseringsprojecten, IE-rechten, electronic commerce, zijn deelnemer in ECP.NL. Verder zijn wij vanuit deze niche sterk op arbeidsrechtelijk terrein.

De medewerkers die wij zoeken hebben tenminste vier jaar relevante ervaring, aantoonbare kennis van het IT/IE-recht en de bereidheid en intellectuele bagage op dit gebied te publiceren in toonaangevende literatuur.

De medewerkers moeten daarnaast beschikken over een praktische en commerciële instelling, een uitstekende mondelinge en schriftelijke uitdrukingsvaardigheid in de Nederlandse en Engelse taal en goede contactuele eigenschappen.

Cordemeyer & Slager Advocaten biedt kandidaten naast een aantrekkelijk pakket aan arbeidsvoorwaarden een representatieve werkplek en een collegiale, open werksfeer in onze geheel gerestaureerde kantoorvilla gelegen tegenover de stadsschouwburg in Haarlem.

Sollicitaties zijn welkom per post of per e-mail en kunt u richten aan mr. B.A.M. Cordemeyer.

Wilsonsplein 15 *hoek Wilhelminastraat*
2011 VG Haarlem, postbus 3223, 2001 DE
Telefoon (023) 534 01 00, telefax (023) 532 81 63
E-mail: cs@cordemeyerslager.nl
Website: www.cordemeyerslager.nl

Cordemeyer & Slager / Advocaten

BRANTJESGROENVEERMAN

Specialisten in ondernemingsrecht, arbeidsrecht en procesrecht. Wij werken voor toonaangevende, nationaal en internationaal opererende bedrijven, en ook voor particulieren. Ons kantoor is gevestigd aan de Amsterdamse Beethovenstraat.

Duidelijk en direct

Beheerst en betrokken

Praktisch en gedreven

Die begrippen dragen onze praktijk. Ze zijn bepalend voor de cultuur van ons kantoor. Wij zijn ambitieus. De groei in onze praktijk houden we echter bewust beheerst. Zo kunnen we af en toe even tijd nemen voor reflectie. We willen het ook graag eens van de andere kant bekijken. Dat werkt heel verfrissend.

Wij zoeken op korte termijn:

ADVOCaat-STAGIAIRES

met visie, overtuigingskracht, enthousiasme en durf, die initiatief tonen en de kunst van het beslissen verstaan.

Wij bieden veel aandacht en begeleiding, uitstekende arbeidsvoorwaarden en een goede werksfeer.

Schrijf of mail uw brief, met CV en cijferlijst binnen twee weken na het verschijnen van deze advertentie aan Emma Gast, gast@bgvadvocaten.nl. Selectiegesprekken zijn gepland op vrijdag 10 december 2004; tijdens die dag zal ook een aantal selectie instrumenten worden ingezet. Informatie over kantoor wordt gegeven door Mr Cathelijn Stratenus www.bgvadvocaten.nl

NEEM JIJ DE HANDSCHOEN OP?

Passie voor het vak én voor de belangen van de cliënt, dat is wat onze 200 advocaten, (kandidaat-) notarissen, bedrijfsadviseurs en ondersteunende medewerkers bindt. Deel jij onze ambitie om voortdurend te streven naar het hoogst mogelijke kwaliteitsniveau? Wil jij het vak leren in een organisatie die een uitdaging niet uit de weg gaat?

Voel jij je thuis bij een regionaal kantoor met een landelijke uitstraling en aanpak? Durf jij het aan als stagiair zélf verantwoordelijkheid te dragen voor zaken? Als je antwoord op al deze vragen "ja" is, laat het ons dan weten. Want voor onze vestigingen in Assen, Groningen en Leeuwarden zoeken wij

Drie advocaat-stagiair(e)s m/v

voor de secties Algemene Praktijk, Arbeidsrecht en/of Ondernemingsrecht.

Als stagiair neem je deel aan het Trip Talenten Programma, dat erop gericht is je persoonlijke en juridische vaardigheden te ontwikkelen. Zo willen we je helpen je ambities te verwezenlijken.

Trip Advocaten & Notarissen BV is het grootste advocaten- en notarissenkantoor van Noord-Nederland, met vestigingen in Groningen, Assen, Leeuwarden en Drachten. Wij verlenen diensten aan bedrijven, not-for-profit-organisaties, overheden en particulieren op alle juridische terreinen. Meer informatie over ons kantoor vind je op onze website.

Is je interesse gewekt voor deze vacatures? Pak dan de handschoenen op en stuur je schriftelijke sollicitatie naar:

Trip Advocaten & Notarissen, t.a.v. Michiel Hoek
Postbus 1105, 9701 BC Groningen
Mailen mag ook: m.hoek@triplaw.nl

Voor nadere informatie kun je bellen met Michiel Hoek, (050) 599 7999. Of kijk op www.triplaw.nl

TRIP
ADVO
CATE
& N
OTAR
ISSEN

TYPISCH TRIP...

Vestigingen in Groningen, Assen, Drachten en Leeuwarden

(Acquisitie n.a.v. deze advertentie wordt niet op prijs gesteld.)

C&P 04.10.135

externe

stagebegeleiding

Mr A.C. Oberman heeft besloten haar advocatenpraktijk te verwisselen voor de externe begeleiding en coaching van stagiaires en medewerkers. Als ervaren advocaat wil zij jonge advocaten, naast de opleiding die het kantoor hen biedt, de aandacht geven die het mogelijk maakt een gefundeerde conclusie te bereiken over hun plaats binnen de advocatuur.

Oberman is advocaat sinds 1982 en heeft vóór haar loopbaan in de advocatuur gewerkt bij universiteit, gemeente en in het bedrijfsleven.

Mr A.C. Oberman

externe stagebegeleiding

VAN EEGHENLAAN 12
1071 EM AMSTERDAM

020 673 71 60
FAX 671 21 95
aoberman@xs4all.nl

Dijkstra Voermans

Advocatuur & Notariaat

Onze opdrachtgever is Dijkstra Voermans Advocatuur & Notariaat, een middelgroot advocaten- en notariskantoor met een ambitieuze groei-strategie. Het kantoor heeft vestigingen in het midden en zuiden van het land. De ruim 40 advocaten en (kandidaat-)notarissen werken nauw samen met financiële en fiscale adviseurs van BDO Accountants & Adviseurs, een grote, landelijk opererende adviesorganisatie. Vanuit deze multidisciplinaire omgeving ligt de nadruk op de (nationale) advies- en procespraktijk. Kernwoorden zijn: jong kantoor, aansprekende cliëntèle, hoge kwaliteit, slagvaardigheid, een pragmatische aanpak, servicegerichtheid en een no-nonsense mentaliteit.

Voor de vestiging in Utrecht zijn wij, vanwege de voortdurende groei van de praktijk, op zoek naar een enthousiaste en ambitieuze

ADVOCAAT-MEDEWERKER

(4-6 JAAR ERVARING)

VOOR DE SECTIE FUSIES & OVERNAMES

UW TAKEN:

Binnen de sectie, bestaande uit 10 personen, houdt u zich bezig met de algemene ondernemingsrechtelijke ('corporate') praktijk. Hieronder valt onder meer advisering omtrent - en begeleiding van - fusies en overnames, advisering omtrent inkoop, certificering en overdracht van aandelen, het jaarrekeningenrecht, het opstellen van aandeelhouders- en joint venture overeenkomsten, ontvlechtingen en geschillen tussen vennoten/aandeelhouders.

UW PROFIEL:

U bent flexibel, een no-nonsense figuur en beschikt over een gezonde werkhouding. U vindt het prettig om in teamverband te werken. U staat stevig in uw schoenen, beschikt over een scherp analytisch vermogen, kunt zelfstandig werken en bent bereid een wezenlijke bijdrage te leveren aan de groei van de praktijk. U heeft - bij voorkeur - ervaring opgedaan bij een middelgroot of groot kantoor. Een actieve beheersing van de Engelse taal is een pré.

HET AANBOD:

Werken in een aantrekkelijke werkomgeving bij een jong, modern en onconventioneel kantoor waar een zeer plezierige werksfeer heerst. U krijgt al snel de verantwoordelijkheid over uw eigen zaken. De arbeidsvoorwaarden zijn goed, terwijl in deze snel groeiende organisatie de carrière-perspectieven gunstig zijn.

VOXIUS
VOOR JURISTEN
VAST EN INTERIM

Indien de vacature uw interesse heeft gewekt, verzoeken wij u uw reactie binnen twee weken te richten aan Voxius, op nevenstaand adres ter attentie van mevrouw mr. M.B. Buschgens en/of de heer mr. H.J. Bruin, met wie u voor informatie telefonisch contact op kunt nemen. Vertrouwelijke behandeling is vanzelfsprekend gegarandeerd.

LEGAL SEARCH

VOXIUS, WERVING-,

SELECTIE EN INTERIM

BUREAU VOOR JURISTEN.

VOXIUS WERKT VOOR

ADVOCATENKANTOREN,

OVERHEID, NOTARISKANTOREN

EN BEDRIJVEN, WAARONDER

VEEL TOP 100 ONDERNEMINGEN.

VERTROUWELIJKE BEHANDELING

VAN UW GEGEVENS IS VANZELFSPREKEND

GEGARANDEERD. OPEN SOLLICITATIES

ZIJN WELKOM.

STATIONSPLEIN 45

[GROOT HANDELSGEBOUW]

POSTBUS 29170

3001 GD ROTTERDAM

TEL 010 - 240 06 05

FAX 010 - 240 06 07

LEGAL@VOXIUS.NL

WWW.VOXIUS.NL

EASTMAN Eastman Chemical Company is a global company whose products touch the lives of people around the world every day.

Headquartered in Kingsport, Tennessee, U.S.A., Eastman manufactures and markets more than 1,200 chemicals, fibres and plastics products.

While Eastman's products are not household words, they are used in thousands of consumer products. The company is the world's largest supplier of polyester plastics for packaging; a leading supplier of coatings raw materials, specialty chemicals and plastics; and a major supplier of cellulose acetate fibres and basic chemicals. Eastman is one of the top 10 global suppliers of custom-manufactured fine chemicals for pharmaceuticals, agricultural and other markets.

On behalf of Eastman Chemical we are currently looking for a:

EUROPEAN LEGAL COUNSEL EMEA

THE POSITION:

The European Counsel will provide legal support and services internally on a wide array of business issues such as distribution, competition law, licensing and license compliance, labour etc to Europe, Middle East and Africa. He or she will be a member of the regional leadership team with professionals from other disciplines and have a business-oriented focus. The European Counsel will participate in multi-disciplinary teams that seek solutions for legal and/or regulatory issues and liaise regularly with the Legal Department in the U.S.. The European Counsel reports directly to the Assistant General Counsel in the U.S.. He or she will participate in and coordinate complex projects, supervise and pro-actively instruct outside counsel in those cases where external support is required. Taking responsibility for the strategic direction and the tactical choices in dispute resolution to secure the company's goals within budget are important parts of the job.

THE PROFILE:

- 8 to 10 years of collective practice in most relevant areas in a commercial law firm and preferably most recently in-house in an international company; e.g. corporate, commercial, labour, employment, distribution, anti-trust/competition, transactional (joint ventures, mergers, acquisitions, divestitures, licensing arrangements), real estate and litigation;
- Excellent language skills (particularly English);
- Good drafting and analytical skills, together with an aptitude for developing effective solutions for the business;
- Talent to balance speed and accuracy;
- Anticipates legal developments and is pro-active in advising the company in early stages;
- Mature strong persuasive personality with excellent communication skills and significant direct client counselling experience;
- Oriented towards working together, but able to take on own responsibility;
- The candidate must be willing to travel as necessary within EMEA and to the U.S..

THE REWARDS:

- An exciting opportunity for an excellent lawyer to work for an international well-established company of highest reputation;
- Competitive salary package;
- Work in an inspiring environment with strongly motivated colleagues;
- An independent role with responsibility;
- Varied legal work at the heart of the business;
- Being part of an innovative and successful company;
- Location: Rotterdam area.

VOXIUS
VOOR JURISTEN
VAST EN INTERIM

If the above appeals to you and you wish to apply, please send or mail your letter and résumé in English to Mrs. Rosmarijn Laagewaard.

For further information you can also call our office. Discretion is guaranteed.

LEGAL SEARCH

VOXIUS, WERVING-,

SELECTIE EN INTERIM

BUREAU VOOR JURISTEN.

VOXIUS WERKT VOOR

ADVOCATENKANTOREN,

OVERHEID, NOTARISKANTOREN

EN BEDRIJVEN, WAARONDER

VEEL TOP 100 ONDERNEMINGEN.

VERTROUWELIJKE BEHANDELING

VAN UW GEGEVENS IS VANZELFSPREKEND

GEGARANDEERD. OPEN SOLLICITATIES

ZIJN WELKOM.

STATIONSPLEIN 45

[GROOT HANDELSGEBOUW]

POSTBUS 29170

3001 GD ROTTERDAM

TEL 010 - 240 06 05

FAX 010 - 240 06 07

LEGAL@VOXIUS.NL

WWW.VOXIUS.NL

Legal Eagle, software voor de advocatuur

Legal Eagle is een compleet geïntegreerd software-programma voor de advocatuur. Met Legal Eagle heeft u overzicht over alle facetten van uw praktijk. U kunt alle activiteiten uitvoeren zoals uren schrijven en declareren, rol en agenda beheren of correspondentie voeren. De uitgebreide rapportagemogelijkheden zorgen daarnaast voor een actieve managementondersteuning. Legal Eagle is ook beschikbaar in een lichtere versie zonder boekhoudmodule.

Meer dan 400 kantoren gebruiken naar alle tevredenheid Legal Eagle. Dat zijn duizenden advocaten en medewerkers op kantoren van 1 tot 20 advocaten.

Een goed administratief pakket hoeft **niet duur** te zijn (geen aanschafprijs, jaarlijkse bijdrage € 240,- per advocaat). Vraag een offerte op en informeer naar de mogelijkheden om over te stappen van andere softwarepakketten.

Bezoek onze website voor meer informatie of om een gratis demo te downloaden.

KSU Kantoor

Postbus 58027

1040 HA Amsterdam

E: mail@ksukantoor.nl

T: 020 4496410

I: www.ksukantoor.nl